

ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HALKTAKİ DİN ADAMI İMAJİ VE
DİN GÖREVLİLERİNDEN BEKLENTİLERİ

Hazırlayan

Hamdi UYGUN

Danışman

Doç.Dr. Hüseyin PEKER

SAMSUN

ARALIK 1992

ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İşbu çalışma jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

E. Sarıoğlu

Başkan: Prof.Dr. Ekrem SARIKIOĞLU

H. Peker

Üye: Doç.Dr. Hüseyin PEKER

H. Peker

Üye: Yrd.Doç.Dr. Erkan PERSEMBE

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..16.1.02.1.1993

Enstitü Müdürü

Prof.Dr. Ahmet HİSANCİ

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
KISALTMALAR.....	VI
ÖNSÖZ	VII
TABLolar	IX

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

A-PROBLEM VE AMAÇ	1
B- KAPSAM VE ÖRNEKLEM	8
C- SINIRLILIKLAR	9
D- TEMEL KAVRAMLAR	10
E- YÖNTEM VE BİLGİ TOPLAMA ARAÇLARI	10
F- ANKETLERİN DAĞITIM VE TOPLANMASI	11
G- VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMU	12
H- İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	12

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

A- BULGULAR	21
1- Yaş Durumları	21
2- Cinsiyet Durumları	22
3- Medenî Durumları	22
4- Öğrenim Durumları	23
5- Meslek Durumları	24
6- Ortalama Aylık Gelir Durumları	24
7- Yerleşim Yerlerine Göre Durumları	25
8- Din Adamı Denince Nasıl Bir Tip Düşündükleri Yönünden Durumları	25
9- İrşad ve Tebliğde Din Adamına İhtiyaç Yönünden Durumları	33

10- İrşad ve Tebliğde Din Adamının Rolüne Dair Durum- ları.....	34
11- Dinî Soruların İlk Defa Kime Sorulduğuna Dair Durumları	35
12- Din Adamlarının Meslekî Bilgisinin Yeterli Olup Olmadığı Yönünden Durumları	35
13- Din Adamlarının Hangi Alanlarda Yetersiz Olduğu- na Dair Düşünceler Yönünden Durumları	36
14- Dinî sorulara Yeterli Cevap Alıp Alamama Yönünden Durumları	40
15- Sorup da Şimdiye Kadar Cevabını Alamadıkları So- ruların Olup Olmadığı Yönünden Durumları	41
16- Vaaz ve Hutbe Konularını Nasıl Buldukları Yönünden Durumları	42
17-Vaaz ve Hutbelerde Daha Çok Hangi Konulardan Bah- sedilmesinin İstendiği Yönünden Durumları	44
18- Din Adamlarının Konuşma Kabiliyetinin Nasıl Ol- duğuna Dair Durumları	45
19- Vaaz ve Hutbelerin Kendilerinde Olumlu Bir Deği- şiklik Yapıp Yapmadığı Yönünden Durumları	46
20- Vaaz ve Hutbelerin ya da Din Görevlilerinin Dav- ranışlarının Olumsuz Etkisi Yönünden Durumları ..	49
21- Din Görevlilerinin Hangi Yönde Olumsuz Etkileri- nin Olduğuna Dair Durumları	50
22- Dinî İhtiyaçları Karşılama Kimlerin Sorumlu Ol- duğu Yönünden Durumları	51
23- Dine ve İbadete Karşı Ulgısızlığın Sebebi Yönün- den Durumları	53

III

24- Din Görevlilerinin Başka İşle Meşgul Olmalarını İsteme Yönünden Durumları	55
25- Din Görevlilerinin Mevlütten, Hatimden veya Cena-ze Techiz ve Tekfin İşleri İle İlgili Yaptıkları Görevlerden Ücret Alıp Almama Düşüncesiyle İlgili Durumları	55
26- Din Adamlarının En Önemli Görevlerinin Hanfisi Olduğuna Dair Durumları	57
27- Din Adamlarının Yetkisi Düşüncesiyle İlgili Du- rumları	58
28- Din Görevlileri Aleyhinde Söylenen "Hocanın Dedi- ğini Yap, Yaptığını Yapma" Gibi Sözlere Katılıp Katılmama Yönünden Durumları	60
29- Toplumda Din Görevlilerinin İtibarı ve Saygınlığı Yönünden Durumları	61
30- Toplumda Din Adamlarının Saygınlığının Az Olması- nın En Önemli Sebebinin Ne Olduğu Yönünden Durum- ları	62
31- Cemaatten Para Toplanma Konusuyla İlgili Düşün- celer Yönünden Durumları	63
32- Din Görevlilerinde Eksiklik Görüp Görmeme Yönün- den Durumları	65
33- Din Görevlilerinde Hangi Alanda Eksiklik Gördükleri Yönünden Durumları	65
34- Din Görevlilerinde Bulunması Gereken En Önemli Özellikler Açısından Durumları	66
35- Din Görevlilerinde Beğenilen ya da Beğenilmeyen Özellikler Yönünden Durumları	68

36- Din Görevlileriyle İlgili Genel Düşünceler	71
--	----

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

TARTIŞMA VE YORUM	76
1- Meslekî Yeterlilik Durumu	76
2- Din Adamlarına Sorulan Sorulara Yeterli Cevap Alıp Alamama Durumu	79
3- Vaaz ve Hutbe Konularını Nasıl Bulduklarına Göre Durumları	81
4- Din Görevlilerinde Hangi Eksikliğin Bulunduğu Duru	85
5- İrşad ve Tebliğde Din Adamına İhtiyaç Olup Olmama Durumu	87
6- Vaaz ve Hutbelerde Daha Çok Hangi Konuların İsten- diği Durumu	90
7- Vaaz ve Hutbelerin Kendilerinde Olumlu Bir Deği- şiklik Yapıp Yapmama Durumu	93
8- Vaaz ve Hutbelerin ya da Din Görevlilerinin Davra- nışlarının Olumsuz Bir Değişiklik Yapıp Yapmama Durumu	95
9- Dine ve İbadetlere Karşı Olan İlgisizliğin Sebebi Durumu	98
10- Din Adamlarının En Önemli Görevlerinin Hangisi Olduğu Durumu	101
11- Toplumda Din Görevlilerinin İtibarı ve Saygınlı- ğı Durumu	104
12- Din Görevlilerinin Mesleği Dışında Herhangi Bir Bir İşle Uğraşmaları Durumu	106

13- Din Görevlilerinin Mevlüt, Nikâh, Hatim ve Cenaze İşleri Gibi Yaptıkları Görevlerden Maddî Bir Karşılık Alıp Almama Durumu	109
--	-----

D Ö R D Ü N C Ü B Ü L Ü M

SONUÇ VE ÖNERİLER	112
ÖZET	119
KAYNAKLAR	123
EKLER	125

K I S A L T M A L A R

a.g.e.	: Adı geçen eser
AÜİF.	: Ankara Üniversitesi İlähiyat Fakültesi
AÜEBF.	: " " Eğitim Bilimleri Fakültesi
Bkz.	: Bakınız
Bsk.	: Baskı
c.	: Cilt
Der.	: Dergi
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
GÜBYD.	: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu
MÜİF.	: Marmara " İlähiyat Fakültesi
Mat.	: Matbaası
Md.	: Madde
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.	: Milâdî
OMÜİF.	: Ondokuzmayıs Üniversitesi İlähiyat Fakültesi
sh.	: Sahife
TBMM.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
ÜİİF.	: Uludağ Üniversitesi İlähiyat Fakültesi
vb.	: Ve benzeri

ÖNSÖZ

Fertlerin ve milletlerin yaşayışlarına bakıldığında dinin en etkili bir faktör olduğu görülmektedir. İnsan, yaratılışı icabı ilâhî ve kuşî kaynaktan uzak kalmamış, her zaman ve her yerde dinî inanç ve uygulamalar içinde olmuştur.

Zamanımız hızlı bir gelişme içerisinde. Buna paralel olarak da hadiseler değişik boyutlar kazanmakta, dinî meseleler ise yeni çözümler beklemektedir.

Ülkemizde toplumumuzun dinî ihtiyacına cevap vermek ve dinî hizmetleri yürütmek üzere Diyanet İşleri Teşkilâtı kurulmuştur. Bu teşkilâta bağlı olarak çalışan din görevlileri, halkın kendilerinden beklediklerine cevap vermeye çalışmaktadırlar. Ancak bu görevi ne derecede yerine getirebilmektedirler? Halk üzerinde nasıl bir etki bırakmışlardır? Halk, din adamlarının nasıl olduğunu düşünmekte, kendilerinden neler beklemektedir?

İşte bu konuyu hazırlamaktaki amacımız; din görevlilerinin topluma sunduğu din hizmetinin olumlu, olumsuz yönlerini ortaya çıkarmak ve gelecekte daha faydalı olmalarına yardımcı olmaktır.

Konu seçiminden Tezin yazılmasına kadar, araştırmanın bütün aşamalarında değerli yardımları ve rehberliği ile çalışmalarımı izleyip yol gösteren, daha güzel, daha mükemmel, daha faydalı çalışmaya yönlendiren çok değerli hocam sayın Doç. Dr. Hüseyin Peker'e şükranlarımı arz ederim.

Bu çalışmam esnasında yardımını eşirgemeyen araştırma görevlisi sayın Mustafa Köylü'ye ve kendilerinden oldukça yardım gördüğüm diğerk hocalarımaya iten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Hamdi UYGUN

TABLOLAR

TABLO NO:SAYFA NO:

I- Ankete katılanların yaş durumlarına göre dağılımları	21
2- Cinsiyet durumlarına göre dağılımları	22
3- Medenî durumlarına göre dağılımları	22
4- Öğrenim durumlarına göre dağılımları	23
5- Meslek durumlarına göre dağılımları	24
6- Ortalama aylık gelir durumlarına göre dağılımları...	24
7- Yerleşim yerlerine göre dağılımları	25
8- İrşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç durumuna göre dağılımları.....	33
9- İrşad ve tebliğde din adamının rolüne göre dağılımları	34
10- Dinî soruların ilk defa kime sorulduğuna göre dağılımları	35
II- Din adamlarının meslekî bilgisinin yetirli olup olma- ma durumuna göre dağılımları	35
I2- Dinî sorulara yetirli cevap alıp alamama durumuna göre dağılımları	40
I3- Vaaz ve hutbe konularını nasıl bulduklarına göre dağılımları.....	42
I4- Vaaz ve hutbelerde daha çok hangi konular olmasının istendiğine göre dağılımları	44
I5- Din adamlarının konuşma kabiliyetinin nasıl olduğuna göre dağılımları	45
I6- Vaaz ve hutbelerin halk üzerinde olumlu değişiklik yapıp yapmama durumuna göre dağılımları	46

17- Vaaz ve hutbelerin ya da din görevlilerin davranışla-	
rının olumsuz etkisinin durumuna göre dağılımları	49
18- Dinî ihtiyaçları karşılamada kimlerin sorumlu olduğu	
na göre dağılımları	51
19- Dine ve ibadetlere karşı ilgisizliğin sebebine göre	
dağılımları	53
20- Din görevlilerinin başka işle meşgul olmalarını iste-	
me durumlarına göre dağılımları	55
21- Din görevlilerinin asıl görevleri dışında (nikâh ve	
mevlüt vs.) yaptıkları hizmetlerden ücret alıp alma-	
ma durumlarına göre dağılımları	55
22- Din adamlarının en önemli görevlerinin hangisi oldu-	
ğuna göre dağılımları	57
23- Din adamlarının yetkisi durumuna göre dağılımları ..	58
24- Din görevlilerinin aleyhindeki sözlerle ilgili dağı-	
lımları	60
25- Din görevlilerinin itibarı ve saygınlığına göre dağı-	
lımları	61
26- Din adamlarının saygınlığının düşük oluş sebeplerine	
göre dağılımları	62
27- Camilerde para toplanıp toplanmama durumuna göre da-	
ğılımları	63
28- Din görevlilerinde eksiklik görüp görmeme durumuna	
göre dağılımları	65
29- Din görevlilerinde bulunan eksikliğin dağılımı	65
30- Din adamlarının meslekî bilgisinin yeterlilik duru-	
muna ilişkin karşılaştırmalar	77

31-	Din adamlarına sorulan sorulara yeterli cevap alıp alamama durumuna ilişkin karşılaştırmalar	80
32-	Vaaz ve hutbe konularını nasıl bulduklarının karşılaştırılması.....	82
33-	Din görevlilerinde hangi eksikliğin bulunduğunun karşılaştırılması.....	86
34-	İrşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç durumunun karşılaştırılması	88
35-	Vaaz ve hutbelerde hangi konuların istendiğinin karşılaştırılması	91
36-	Vaaz ve hutbelerin kendilerinde olumlu bir değişiklik yapıp yapmama durumuna ilişkin karşılaştırmalar ...	94
37-	Vaaz ve hutbelerin ya da din görevlilerinin davranışlarının olumsuz bir değişiklik yapma durumuna ilişkin karşılaştırmalar.....	96
38-	Dine ve ibadetlere karşı ilgisizliğin sebebi durumuna ilişkin karşılaştırmalar.....	99
39-	Din adamlarının en önemli görevlerinin hangisi olduğunun karşılaştırılması	102
40-	Toplumda din görevlilerinin itibarı ve saygınlığı durumuna göre karşılaştırılması	105
41-	Din görevlilerinin mesleği dışında herhangi bir işle uğraşmalarını isteme ile ilgili karşılaştırmalar..	107
42-	Din görevlilerinin mevlût, nikâh, hatim ve cenaze işleri gibi yaptıkları görevlerden maddî bir karşılık alıp almamaları ile ilgili karşılaştırmalar.....	110

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

Bu bölümde araştırmanın kapsamı,örneklemin seçimi, bilgi toplama araçlarının hazırlanması ve özellikleri ile ilgili bilgilerin analizi yer almaktadır.

I- PROBLEM VE AMAÇ

İnsan din duygusuna sahip bir varlıktır. Onun beden ve ruh gibi çift yönlü bir yapıya sahip olarak yaratılışı,dine yönelmesinde başlıca faktör olmuştur. Çünkü ruhun bütün ihtiyaçlarını karşılayacak ve çeşitli tesirlere mahkum olmaktan onu kurtaracak yegâne manevi destek ve emin sığınak ancak dindir.

Alman filozofu Max Müller "Tapınma ihtiyacı insanla kardeştir,"⁽¹⁾der. Eski Yunan ahlâkçılarından Plutarque de "Dünyayı dolaşınız. Duvarsız,edebiyatsız,kanunsuz, servetsiz şehirler bulacaksınız;Fakat mabetsiz ve mabutsuz şehir bulamayacaksınız."⁽²⁾demıştır. Dinin hem duygusal hem de pratik anlamda yaşanması ve tecrübe edilmesi tarihe malolmuş toplumlarda olduğu gibi günümüz toplumlarında da kaçınılmazlığını ve doğallığını sürdürmektedir.

İnsan manen tatmin olabilmek için ilâhî bir varlığa dayanmak ihtiyacını tarihin her döneminde hissetmiştir. İnsanın aklı,tabiat ve tabiat üstü hadiseleriyle bir

I- Ahmet Karaman,Dinler Tarihi,İstanbul, 1965,sh.,34.

2- Aynı eser,sh.,4.

ölçüde tatmin olsa bile, ruhu, bunların gerisindeki sebeple irtibat kurmak ister. Çeşitli hadiseler karşısında bulunan, ümitsizliğe düşen ve zaman zaman dengesini kaybeden insan ruhuna bir destek, bir sığınak, bir teselli kaynağı arar. Bu yüzden dine ihtiyacı vardır. (3)

Din sosyolojisi ve Dinler tarihi gibi disiplinlere göre nerede bir cemiyet varsa orada bir din vardır. Hiç bir cemiyet hiç bir devirde batıl da olsa, dinden müstağni kalmamıştır. (4)

Tarihî tekamül safhalarında, cemiyet tiplerinde yeni kültür ve medeniyetlerin doğuş ve batışında dinî olayları beraber görürüz. Tek yönlü standart bir korelasyon (bağıntı) kuramayız, ama dinin değimede belirli bir tesir meydana getirdiği bilinir. Yüksek kültür ve medeniyetlerin yüksek dinlere tekabül ettiği de ilim dünyasında çok kabul gören tarihî bir tesbittir. (5)

3- Yünni Sezer, Sosyoloji Açısından Din, MÜİF. yay. İstanbul, 1985, sh. 36.

4- İzzet Er, Kültür ve Din Münasebeti, Milli Kültür Der. Ankara, 1986, sh. , 26.

5- W. Barlhold, Türk İslâm Medeniyet Tarihi, Düzeltme: Fuat Köprülü, TTK. Basımevi 2. Baskı, Ankara, 1963, sh. , 29-41.

Osmanlı döneminde dinî teşkilâtın başı şeyhulislâmlıktı. Osmanlılarda mahalle yöneticisi olan imamlar, (din adamları) günümüzde olduğu gibi namaz kıldırıp köşelerine çekilmiyorlardı. Onlar mahallenin gören gözü, işiten kulağı idiler. Kahvede vaaz eder, çocuklara ders verir, cemaate yol gösterir, hasta ve fakirlerle ilgilenirdi. Bununla beraber onlar yalnız dinî bir kılavuz, öğrencilere ders veren bir öğretmen, kahve, minber ve kürsüde cemaate yol gösteren birer akıl hocası değillerdi. Onlar mahallenin düzeninden, halk arasındaki ahenk ve barıştan sorumlu birer yönetici idiler. Mahalleleri onlar yönetirdi. Devlet her türlü emir ve yasaklarını din adamı vasıtasıyla halka bildirirdi. Bu sayede devlet memleketin her yerinde aynı zamanda (yatsı namazı vakti) istediğini topluma bildirebiliyordu. Çünkü mahallede, ergenlik çağına gelmiş bütün erkeklerin camide toplanacakları bilinirdi. Bildirilmesi istenen bir emrin mevcudiyeti halinde din görevlisi, günün en son ibadeti olan yatsı namazının müteakibinde; "Ey cemaat dağılmayınız, hükümetin emri var, şimdi söyleyeceğim" der ve kendisine verilen emri ilân ederdi. (6)

Günümüzde vazife, yetki ve selahiyetini çok iyi bildiğimiz din görevliliği asırlarca islâm aleminde önemli

6-Ziya Kazıcı, Mehmet Şeker, İslâm Türk Medeniyeti, İstanbul, 1981, sh., 173-174.

rol oynamış çok mühim bir memuriyetti. Önemli bir memuriyet olduğundan, resmen tayin edilmemiş köy ve mahalle halkı tarafından gayri resmi olarak vazifeye getirilenlere "imam" ismi verilmemiştir. Böyle görev alanlara "namazcı" adı verilmiştir. (7)

Geçmiş tarihimizde önemli vazifeleri yapmış olan din görevlileri, birçok vazifeleri günümüz toplumunda da yapmakla mükelleftir. Günün insanları, dinî konulara geçmişe nazaran daha yabancı ve daha muhtaçtır. Hızla gelişmekte olan teknoloji dine olan ihtiyacı azaltmamış, bilâkis artırmıştır.

Çağımızın din görevlileri bu hızlı gelişmelerden haberdar olmakla beraber, dinî konuları da en güzel bir şekilde bilip, günümüz insanların manevî yaralarına çareler sunabilmelidir. (8)

Halkımızın %98'i müslüman olan ve hızlı bir kalkınma çabasında olan ülkemizde günün insanlarına ve ihtiyaçlarına üst seviyede cevap verip, dinî ihtiyaçları karşılayabilecek olanlar büyük ölçüde din görevlileridir. (9)

Bugün ülkemiz siyasî, iktisadî ve kültürel yönlerden gerçekten hızlı bir değişime uğramaktadır. Özellikle kültürümüzdeki bazı sağlıksız değişimler, dinî hayatımızda, dine bakış açımızda ve din anlayışımızda bir takım iç ve

7- Kazıcı, a.g.e., sh., 175.

8- Veysel Demir, Din görevlilerinin Fonksiyonları, ÜÜİF. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1991, önsöz.

9- Mustafa Köylü, Din Görevlilerinin Meslekî Problemleri, ÜÜİF., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1989, önsöz.

dış kaynaklı etkileri de beraberinde getirecek, insanımı-
zın millî ve manevî değerlerini ciddi bir şekilde zede-
ci oldukları bir gerçektir.

Böyle millî ve manevî değerlerimizi tahrip eden
etkilere karşı sahasında yetişmiş kültürlü din görevlile-
rine ihtiyaç vardır. İslâm dini böyle bir görevlinin olma-
sı gerektiğini şu ayette bildirir: "Sizden iyiye çağıran,
doğruluğu emreden ve fenalıktan meneden bir cemaat olsun.
İşte başarıya erişenler yalnız onlardır." (10)

Bu ayette geçen "ümme" grup, sınıf demektir. Bu işle
meşgul olan bir grup müslüman bulunsun demektir. Müslüman-
ların hepsinin irşadla meşgul olması imkânsız olacağından
bu işin din adamları tarafından yapılması lâzım gelir.⁽¹¹⁾

Hattâ bu ayet, bir İslâm irşad teşkilâtının kurul-
masını gerekli kılmaktadır. Çünkü Hakka davet için bir gru-
bun görevlendirilmesini, yetiştirilmesini emretmektedir.
Ayrıca, yüce Allah "Mü'minlerin hepsinin toptan sefere
çıkmaları doğru değildir. Onların her kesiminde bir grup
dinde (dinî ilimlerde) geniş bilgi elde etmek ve kavim-
leri (savaştan) döndüklerinde onları ikaz etmek için ge-
ride kalmalıdır. Umulur ki sakınırlar,"⁽¹²⁾ buyurmaktadır.

Bu ayetten anlaşıldığına göre, bir milletin topye-
kûn savaşa çıkması doğru değildir. Savaş durumunda toplu-
mun silah kullanabilen bir kısmı silah altına alınırken,

10- Al-i İmran suresi 3/104.

11- İmam-ı Gazalî, İhya-ı 'Ulûmî'd-Din, çev: Ahmed Ser-
daroğlu, Bedir yayınevi, İstanbul, trs., sh., 2/303.

12- Tevbe suresi, 9/122.

bir kısmı da ilmî faaliyetleri devam ettirmelidir. Özellikle dinî ilimlerde toplumun ihtiyacını karşılayacak seviyede ilim adamları yetiştirilmelidir ki toplumu aydınlatıp, Allah'ın emir ve yasaklarını toplum fertlerine öğretsinler. Ancak, ayette geçen din ve dinî ilimler dar manada anlaşılmalıdır. Çünkü İslâm, aynı zamanda siyasî, ictimai ve iktisadî hayatı düzenlediğine göre, bu anlamdaki ilimler de dinî ilimler sayılır. Savaş uzun süre devam edebilir. Toplumun ayakta durabilmesi için din ve ilim adamlarının iman, bilgi ve teknik bakımından savaşan zümreyi beslemeleri ve desteklemeleri gerekir. Mecbur olmadıkça yetişmiş elemanların, din ve ilim adamlarının savaş alanına götürülmesi doğru değildir. Çünkü asıl cihad ilmî çalışmadır. Bir millet ilim ve teknik alanında geri kalmışsa, askerî alanda kuvvetli dahi olsa çabuk çöker. Ama ilim ve teknikte ileri gitmiş milletler askerî alanda zayıf bile olsalar noksanlarını çabuk telâfi edebilirler. Onun için ilmî cihad silahla cihaddan üstün tutulmuştur. (13)

Ayrıca bu ayet savaş zamanında bile bir grubun ilimle uğraşmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Din işlerinde ihtisas sahibi kimselerin bulunması bu ayetle kifa-yeye yolu ilâ farz kılınmıştır. Şayet cemiyet içinde dinî görevleri öğretecek hiç kimse bulunmazsa bütün cemiyet günahkâr olur. (14)

13--Ali Üzek, Hayreddin Karaman, Ali Turgut ve arkadaşları Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, İstanbul 1991, MÜF vakfı yay., sh., 205.

14-- Süleyman Ateş, Kur'an-ı Kerim ve Müce Meali, Ankara, 1983, 62.

İnsanları doğruya, iyiye, güzele yönlendirecek nelerin doğru, nelerin yanlış olduğunu öğretecek, eşya ve olayların hakkındaki sorulara hurafelerden uzak, doğru olan bilgileri verecek, yerine göre ümit olup toplumun birliğini yardımlaşmasını, millî bağların güçlenmesini sağlayacak, kalbi günah ve hatalarla kararmış olanlara tevbe yollarını öğretecek olanlar din görevlileridir. (15)

Ancak din görevlilerinin arzulanan hizmetleri yaparken, eksik olan ya da olumsuz olan durumlar var mıdır? Varsa bunlar nelerdir? Ayrıca hizmet verilen toplum, hizmetleri hangi şartlarda, nasıl yapılmasını arzulamaktadır? Bütün bunların tesbiti din görevlilerinin etkinliği açısından oldukça önemlidir.

İşte bu araştırmanın amacı din görevlilerimizin toplumda nasıl bir imaja sahip olduklarını ve toplumun kendilerinden beklediklerini ortaya çıkarmak ve kapsamlı çözümler sunmaktır.

Böylece bu araştırmanın problemi, halkın din adamı imajı ve din görevlilerinden beklentilerinin neler olduğudur. Bu probleme dayalı olarak özellikle şu sorulara cevap aranacaktır.

a-Din adamı denince halkın kafasında nasıl bir adam canlanmaktadır?

b-Toplumun dinî ihtiyaçlarını karşılamada, dinî ir-

15- İsmet Ersöz, Vasıflı Din Görevlisi İhtiyacı ve Yetiştirilmesi, Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri 8-10 Nisan, Ankara, 1988, sh., I-7.

şad ve tebliğde din adamına ne derecede ihtiyaç vardır ve bu konuda din adamının rolü nedir?

c- Dinî görev ve sorumlulukları yerine getirmede din adamlarının meslekî bilgisi ne derecede yeterlidir, yetersizlik varsa daha çok hangi alanlarla ilgilidir?

d- Halk, din adamlarına sordukları sorulara yeterli cevap alabilmekte midir?

e- Vaaz ve hutbe konularını nasıl bulmakta, hangi konulardan bahsedilmesini istemektedir?

f- Dinledikleri vaaz, hutbe ya da din görevlilerinin davranışları halk üzerinde olumlu ya da olumsuz etki yapmış ise bunlar nelerdir?

g- Din görevlilerinin cami dışındaki görevlerden para almaları nasıl karşılanmaktadır?

h- Din görevlilerinin toplumdaki saygınlığı nasıldır?

ı- Din görevlilerinin beğenilen ve beğenilmeyen vasıfları nelerdir?

2- KAPSAM VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın kapsamını Ankara ilinin merkez semtleri ile Ordu ilinin Ünye ilçesi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına giren Ankara'nın merkez semtleri ile Ordu ilinin Ünye ilçesinin seçilmesinin ve uygulamanın bunlarla sınırlandırılmasının bazı nedenleri vardır. Ankara, ülkemizin merkezi olup her bölgeden insanın yaşadığı; bu sebeple Türkiye geneli için az da olsa fikir alınacağı

düşünülmüştür. Ordu ili Ünye ilçesinin seçilmesinde de Karadeniz bölgesinde olan bu yer,bölge hakkında az çok değişik fikir vermesi bakımından düşünülmüştür.

Ayrıca anketin dağıtım ve toplanmasının sağlıklı olması,anketle elde edilen bilgilerin yanında,mülâkat yoluyla da görüşme imkânının olması ve bu ankette ele alınan değişkenlerle ilgili yeterli sayıda kişilerin bulunması da sayılabilir.Çünkü Ünye'de oturmaktayım ve anketi uyguladığım sırada da Ankara'da bir kursta bulunmaktaydım.

Örneklem ise Ankara ilinin Çankaya,Kocatepe,Maltepe,Cebeci, Kayaş semtleri ile Ordu ilinin Ünye ilçesinde oturan kişiler dahil edilmiştir.Yer ve semtler seçilirken sosyo-ekonomik yapıları az çok birbirinden farklı olan yerleşim bölgelerine anket uygulanmıştır.Anket uygulanırken tanış olmayan kişiler seçilmiştir.Random (seçkisiz) örnekleme yöntemi ile seçim yapılarak anketler dağıtılmıştır.Belirtilen yerlerde 500 anket dağıtılmış,bunlardan 372 anket geri alınabilmiştir.Böylece araştırmamızın örneklemini Ankara ve Ünye'den 372 kişi oluşturmaktadır.

3- SINIRLILIKLAR

I- Toplumda din hizmetini sunanlar; müftüler,vaizler,Kur'an Kursu öğretmenleri ,imam ve müezzinlerdir.Bunların hepsini, ayrı ayrı araştırmanın gücü bililmektedir.Halktaki din adamı imajı bunların hepsini kapsar.Diğer taraftan anketimizin uygulama alanı,

a- Ankara'nın Çankaya,Kocatepe,Maltepe,Cebeci ve

Kayaş semtlerinde oturan halkı ve

b- Ordu ili Ünye ilçesinde oturan halkı kapsamaktadır.

2- Halkın din adamlarıyla ilgili düşünceleri ve din görevlilerinden beklentilerinin neler olduğu, bu araştırmada kullanılan anketteki sorularla sınırlıdır.

Buna göre bu araştırma sonuçları genellenirken, bu sınırlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.

4- TEMEL KAVRAMLAR

"Din görevlisi, din adamı"; Bu çalışmada geçen bu iki ifade, T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından görevlendirilip il ve ilçelerde görev yapan müftü ve vaizler ile; il, ilçe ve köylerde görev yapan Kur'an Kursu öğretmeni, imam-hatip ve müezzinler için kullanılmıştır.

5- YÖNTEM VE BİLGİ TOPLAMA ARAÇLARI

Halktaki din görevlisi imajının neler olduğu hakkında bu güne kadar her hangi bir araştırma olmadığından, araştırmamızda birinci derecedeki kaynak, kişilerle yapılan mülakat ile anketlerin sonuçları olmuştur. Diğer taraftan din öğretimi ve eğitimi, vaaz ve irşad, din görevlileriyle ilgili belirleyebildiğimiz ve bulabildiğimiz kitap ve makalelerden de şüphesiz faydalanılmıştır.

Araştırmamızda anket metodu uygulanmıştır. Önce Ankara'nın bazı semtleri ile Ordu ili Ünye ilçesinde kadın ve erkek 40 kişiye "din adamı imajı" ile ilgili sorular

sorularak bir ön anket yapılmış ve alınan cevaplardan anketin hazırlanmasında yararlanılmıştır.

Yine anketin hazırlanışında araştırma yöntemiyle ilgili kaynaklardan ve bu sahada otoriter olan kişilerin görüşlerinden de faydalanılmıştır.

Ankette iki grup soru sorulmuştur. Birinci gruptaki sorularla örnekleme katılanların kendileriyle ilgili bilgi istenmiş, ikinci grupta ise din adamları hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Halkın sadece kapalı uçlu sorularda belirtilen seçeneklerle sınırlandırılmaması ve geniş açıklamalarda bulunabilmelerinin sağlanması için sekiz soru da "açık uçlu" olarak sorulmuş, böylece din görevlilerini nasıl görmek istediklerinin geniş bir şekilde yazılmasına imkan hazırlanmıştır.

6- ANKETLERİN DAĞITIM VE TOPLANMASI

Örneklemede belirtildiği gibi 500 anket dağıtılmıştır. Önce anketin hangi semtte, hangi sokakta ve hangi camide uygulanacağı tesbit edilerek, ona göre anketlerin dağıtımına özen gösterilmiştir. Bazı camilerde vakit namazlarından sonra cemaate anket dağıtılmış ve doldurarak geri bırakmaları istenmiş, bazı sokaklarda esnaf, meslek sahipleri ve evlere (iki, üç bazen dört bina atlayarak) dağıtılmış, şu tarihte toplanacak denmiş ve o tarihte toplanmak suretiyle uygulanmıştır.

Üç camide de cuma namazından sonra dağıtılmış, gelecek cuma buradan geri alınacak demek suretiyle uygulanmıştır. Anket üzerine isim yazılmasını istemiştir.

Çok titizlik gösterildiği halde örneklem olarak alınan 500 anketten ancak 372'si doldurularak iade edilmiştir. Anket uygulaması Aralık 1991 ile Mart 1992 tarihleri arasında yapılmıştır.

7- VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMU

Ankette her bir soru için, elde edilen veriler doğrultusunda tablolar düzenlenerek yüzdeleri bulunmuş, ayrıca açık uçlu sorulara verilen cevaplar da okunup değerlendirilmiştir. Daha sonra bağımsız değişkenlere göre bir takım karşılaştırmalar yapılmış, tartışma, yorum, sonuç, öneriler ve özetle araştırma tamamlanmıştır.

8- İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Türkiye'de şimdiye kadar halkın din adamları (müftü, vaiz, Kur'an Kursu öğretmeni, imam-hatip ve müezzin) ile ilgili düşüncelerini ve din görevlilerinden beklentilerinin neler olduğunu belirlemek amacıyla yeterli bir alan yapılmamıştır. Ancak;

1- Bekir Demirkol'un (1978) "Vaizlerin Genel Durumu Üzerine bir Deneme", konulu araştırması,

2- Mustafa Köylü'nün (1989) "Din Görevlilerinin mesleki Problemleri" konulu Yüksek Lisans Tezi,

3- Veysel Demir'in (1991) "Din görevlilerinin Fonksiyonları ve Sosyo-Kültürel Tesirleri Üzerine Bir Araştırma" konulu Yüksek Lisans Tezi,

4- Mustafa Top'un (1986-87) "Halkımıza Göre Din

Görevlileri ve Din Hizmetleri" konulu Lisans Bitirme Tezi,

5- Halit Dursun'un (1985-86) "Dinî Duygu ve Tutumlara Göre Din Adamı Hakkındaki Görüşlerin Tesbiti" konulu Lisans Bitirme Tezi gibi araştırmalar yapılmıştır.

Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar özetle şöyledir:

a- Demirkol, vaizlerin yeterliliklerinin istenilen düzeyde olmadığını, onlardan kendilerini yeterli bulanları, ortanın biraz üzerinde olduğunu; kendilerini tam veya oldukça yeterli sayanların azınlıkta olduğunu belirtmiştir.

Vaizlerin yetersizliklerini bilgi eksikliğine bağlayarak şu hususlara değinmiştir:

1- Planlı ve programlı bir vaaz tekniğinden yoksunluk,

2- Kaynak kitap azlığı,

3- Kütüphane yokluğu,

4- Fikir kaynaklarının yetersizliği,

5- Hizmet içi eğitim kurslarının yetersizliği.

Vaizlerin üzerinde birleştiği en önemli tavsiye de, Yüksek Öğretim Kurumlarında "Dinî Hitabet" kürsülerinin kurulması olmuştur. (16)

b- Mustafa Köylü, araştırmasında elde ettiği bulguları şöyle özetlemiştir:

1- Din görevlilerinin çoğu mesleklerinde kendileri-

16-Bekir Demirkol, Vaizlerin Ehliyetleri ve Mesleğe Yatkınlıkları Üzerine Deneysel bir Araştırma, Ankara Üniversitesi B.evi, Ankara, 1989.

ni yeterli görürken az sayıda görevlilerimizin ise vaaz etme, islâmî bilgiler ve genel kültürde yetersiz gördükleri belirlenmiştir.

2- Din görevlilerinin çoğunun mesleklerinden memnun oldukları belirlenmiştir. Memnun olmayanlar ise bunu, hor görülme, aşağılanma, basın yayında olay konusu olma, ekonomik durumlarının iyi olmaması, eğitim ve öğretim seviyelerinin düşük olması, amir ve personel işbirliğinin olmayışı, dinî irşad ve tebliğdeki bir takım kısıtlamalara bağlanmışlardır.

3- Din görevlilerinin boş zamanlarını islâmî eserler okuyarak, meslektaşları ve cemaatle sohbet ederek ve maddî katkı sağlayacak ek bir işle uğraşarak geçirdikleri görülmüştür.

4- Din görevlilerinin çoğunluğu, herhangi bir problemlerinin olmadığını, kişisel problemleri olanların ise, maddî sıkıntı, ailevî, sıhhî problemler ile kendilerini topluma kabul ettirememe gibi konularda olduğu belirlenmiştir.

5- Din görevlilerinin çoğunluğu, cuma günleri ve Ramazan geceleri genellikle namazdan önce vaaz ettikleri ve Kur'an-ı Kerim okuduklarını belirtmişlerdir.

6- Din görevlilerinin çoğunluğu vaaz etmeyi kolay ve normal bulduklarını, vaazlarda daha çok tefsir ve hadislerle dayalı olarak, ayet ve hadislerin yorumuyla günlük konulara önem verdiklerini belirtmişlerdir.

7- Din görevlilerinin çoğunluğu, cemaatin vaazlara

Sebebini ise cemaatin anlatilani biliyorum düşüncesinde ol-
ması,cemaati etkileyecek derecede hitabete sahip olamama
ve genelde aynı konulardan bahsedilmesiyle açıklamışlardır.

8-Maaşların yetersizliğı sebebi ile ek bir işle
uğraşmalarının ve birtakım dinî hizmetlerden para almala-
rının önemli ölçüde itibarlarını düşürdüğünü belirtmiş-
lerdir.

9- Cemaatin olur olmaz her konuya müdahale etmeleri,
şikâyet etmeleri,temizlik konusuna,evlerdeki müzik araç-
larına,giyim,kuşam,hal ve hareketlere karışmaları dışın-
da cemaatle uyum içinde olduklarını belirtmişlerdir.

10- Din görevlileri,camiye devam eden cemaatin e-
konomik durumunun orta olduğunu,cemaatin ise gittikçe art-
tığını belirtmişlerdir.

11- Din görevlilerinin çoğunluğu,meslektaşların-
dan memnun olduklarını,memnun olmayanların ise bunun,dî-
nî ve siyasî görüş farklılıklarından,menfaat,bir takım
itibar düşürücü hal ve hareketlerden kaynaklandığını be-
lirtmişlerdir.

12- Din görevlilerinin çoğunluğu,muhtar ve öğret-
menlerle olan ilişkilerinden memnun olduklarını belirtmiş-
lerdir.

13- Din görevlilerinin önemli bir kısmı,cenazeyle
ilgili yemek ve kabir kurbanı,belli gün ve gecelerdeki
mevlüt gibi merasimlerin,muskacılığın,türbe ve ağaçlara
adaklar adanmasının,bezler takılmasının,kurşun dökmenin,
kendileri için bid'at ve hurafeler olarak problem teşkil

ettiğini belirtmişlerdir.

I4-Din görevlilerinin hemen hemen yarısı,yazın çocuk okutmak için açtıkları kurslarda çeşitli problemlerle karşılaştıklarını; Bunların başında öğrencilerin kalabalıklığı,düzenli devam etmeyişleri,velilerin ilgisizliği, okutulacak uygun bir yerin olmayışı ve kendilerine ücret ödenmeyiş gibi konuların geldiğini belirtmişlerdir.

I5- Camilerde toplanan yardımların sık sık istenmesi halinde,gönülsüz yardım yapıldığını,bu ise din görevlilerinin toplumda itibarının düşmesine sebep olduğunu ifade etmişlerdir.

I6- Din görevlilerinin çoğunluğu,hizmet içi eğitim kursunun yararlı olduğunu belirtmişlerdir.

I7- Din görevlilerinin yarısından fazlası,toplumda belli bir prestije sahip olabilmek için,din görevlilerinin bilgi ve kültür seviyelerinin yükseltilmesi,maaşlarının artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. (17)

c- Veysel Demir,araştırmasında,din görevlilerinin fonksiyonlarını yeterince yerine getiremediklerini,cemaat ve mahalle halkı üzerindeki sosyo-kültürel tesirlerinin sınırlı kaldığının anlaşıldığını belirtmiş ve bunun başlıca sebeplerini şöyle özetlemiştir:

I- Din görevlilerinin ekseriyeti,bu mesleğe seve- rek değil anne-babalarının isteği ya da başka bir iş bula- madığı için girdiğinden verim yeterli olmamaktadır.

2-Din görevlilerinin çoğunluğunun kitap okumadık- ları,dinî kitapları ve Kur'an mealini bile okuma oranla-

rının düşük olduğu tesbit edilmiştir.

3- Din görevlilerinin çoğu genç olduğu için yaşlılarla iletişim kurmakta, onların seviyelerine inmekte güçlük çektikleri tesbit edilmiştir.

4- Din görevlilerinin maddî yönden sıkıntıda oldukları, evi kira, çocuğu fazla olanların ciddi problemleri olduğu tesbit edilmiştir.

5- Maddî sıkıntıdan dolayı bazı din görevlilerinin ek işle uğraşmaları hizmetteki başarılarını düşürdüğu tesbit edilmiştir.

6- Din görevlilerinin çoğunun görevlisi bulunduğu camiye ezana az bir zaman kala geldikleri, namazdan sonra ise cemaatten kaçır gibi hemen evlerine gittikleri gözlenmiştir.

7- Yaz tatilindeki kursların yetersiz olduğu, bazı öğrencilerin ücret vermedikleri için kurslara alınmadıkları gözlenmiştir.

8- Vaazlarda cemaatin yeterince tatmin olmadığı tesbit edilmiştir.

9- Diyanetin verdiği hutbeler ve diğer ekseri hutbelerin tenkit edildiği gözlenmiştir.

10- Din görevlilerinin toplumdaki eski prestijlerini kaybettikleri ve halkın onlara pek değer vermediği anlaşılmıştır. (18)

d- Mustafa Top, araştırmasının sonuçu bölümünde,

18- Demir, a.g.e., sh.,

dini yaşıyanlar arasında genç nüfusun gittikçe arttığını, dindarların kültürlü ve % 60'ının orta ve yüksek okul mezunu olduklarını, ankete katılanların % 60.8'inin çocuklarını din görevlisi yapmak istediklerinin anlaşıldığını belirtmiştir.

Diğer taraftan halkın imam ve müezzinler hakkındaki olumlu görüşlerinin şunlar olduğunu açıklamaktadır.

Giyim kuşam bakımından çağdaş ölçüler içinde oldukları, davranışları İslâm dininin gereklerine uygun olduğu, çoğunluğunun görev bilinci içinde ve mabetleri tertemiz tuttıkları, çocukları ve isteyenleri okuttukları tesbit edilmiştir. Ayrıca halkımıza göre din görevlilerinin toplum içinde önemli fonksiyonları ve sorumlulukları vardır.

Top'un araştırmasına göre, din görevlileriyle ilgili olumsuz düşünceler de şunlardır:

1- Din görevlilerinin namaz vakitleri dışında cemaatle münasebetleri seyrek.

2- Camiye gelmeyenlerle ilişki kurmamaları tenkit edilmektedir.

3- Cuma günü okunan hutbelerin uzun olması da tenkit edilmektedir.

4-Müslümanların bütünleşmesine din görevlilerinin yeterince destek olmadıkları tesbit edilmiştir.

5- Camilerde halkın istifade edeceği kütüphanenin kurulmasında din görevlilerinin aktif olmadığı gözlenmiştir.

6- Din görevlilerinin düğün, sünnet, cenaze vb.

gibi törenlerde okudukları Kur'an-ı Kerim ve mevlid-i şerif karşılığında ücret istemeleri ve almaları halkımız tarafından şiddetle kınanmaktadır.

Halkın, din görevlilerinde bulunması gereken nitelikler hakkındaki fikirleri de şöyledir:

1- Din görevlileri sosyal faaliyetlere daha aktif bir şekilde katılarak toplum fertleri ile bütünleşmelidirler.

2- Din görevlileri sürekli kendilerini yenilemeli ve yeterli dinî ve kültürel formasyona sahip olmalıdırlar.

3- Din görevlileri politikaya alet olmamalıdırlar.

4- Din görevlileri yüksek dinî öğretim görmelidirler. (19)

e- Halit Dursun araştırmasında, insanların rahat ve saadetleri, ilâhî bir din sayesinde gerçekleşeceği ve huzursuzluktan kurtulacağı sonucuna vararak, halkın istediği doğrultusunda bu huzurun teminini sağlayacak örnek bir din görevlisi modelini yine halkımızın aşağıdaki şekilde ortaya koyduğu görülmüştür.

1- Din görevlileri temiz, olgun ve dürüst olmalı, kibir ve gururdan uzak, sabırlı, merhametli, hurafe ve bidatlardan uzak kalmalıdır.

2- Din görevlileri riya ve gösterişten uzak, dinî duyguları istismar etmekten sakınmalı, iyi bir hitabete sahip olmalı, ses güzelliğine ve kıra'at ilmine sahip olmalıdır.

3- Din görevlileri araştırmacı olmalı, meslekî bilgilerini geliştirici, müsbet ilimlere ve felsefî bilgilere sahip olmalıdır.

4- Din görevlileri politikadan uzak durmalı, ahd ve vaadinde sabit, sözünde sadık, sözü ile davranışları birbirini tamamlayan, din ile ilgili iç ve dış basını devamlı takip etmelidir.

5- Din görevlileri toplumun herkesiyle rahatlık-ilişki kurabilmeleri, dinî görevini yapamayan müslümanlarla daha çok ilişki kurmalıdır.

6- Din görevlileri hizmetlerini rahat yürütebilmeleri için, dinî hizmet veren kurum ve kuruluşların güçlü olmaları gerektiği, dolayısıyla bütün yayın vasıtalarından hitap edebilme gücüne ulaşmalarının çok mühim olduğu ortaya çıkmıştır. (20)

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

BULGULAR

Bu bölümde anketteki soru sıraları dikkate alınarak, her bir soru için tablolar düzenlenip yüzdeleri bulunmuş, gerektiğinde tabloların altında kısa yorumları yapılmıştır. Açık uçlu olarak sorulan sorularla elde edilen cevaplardan birbirine benzeyenler gruplandırılarak, benzemeyenler ise, aynen aktarılmıştır. Araştırmamızda şu bulgular elde edilmiştir:

I-Yaş Durumları

TABLO I

Yaş durumuna göre dağılımları

Yaş durumları	Sayı	Yüzde
15-25 yaş arası	96	25.81
26-40 yaş arası	118	31.72
41 ve daha yukarı	158	42.47
Toplam	372	100.00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, araştırma örneklemine giren kişilerin % 25.81'inin 15-25, % 31.72'sinin 26-40, % 42.47'sinin 41 ve daha yukarı yaş gruplarına dahil oldukları görülmektedir. Buna göre araştırma örneklemine giren kişilerin yarısına yakın bir bölümü (% 42.47) 41 ve daha yukarı yaşlardadır.

Yaş gruplarını bu şekilde ayırmamızın nedeni 15-25 yaşları arasını gençlik dönemi, 26-40 yaşları arasını

nı yetişkinlik dönemi, 41 ve daha yukarı yaşları ise orta yaş ve yukarısı olarak düşündüğümüz içindir. Büphesiz belirttiğimiz bu yaş sınırları kesin değildir. Yaş dönemleriyle ilgili Psikologlar arasında farklı görüşler olduğu gibi kişiler arasında da farklılıklar görülebilmektedir.

2-Cinsiyet Durumları

TABLO 2

Cinsiyet durumlarına göre dağılımları

Cinsiyet durumları	Sayı	Yüzde
Erkek	280	75.26
Kadın	92	24.74
Toplam	372	100.00

Araştırma örneklemine giren kişilerin % 75.26'sının erkek, % 24.74'ünün kadın oldukları görülmektedir.

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığına göre örneklemin büyük çoğunluğunu (% 75.26) erkekler teşkil etmektedir.

3- Medenî durumları

TABLO 3

Medenî durumlarına göre dağılımları

Medenî durumları	Sayı	Yüzde
Bekâr	101	27.15
Evli	263	70.70
Dul	8	2.15
Toplam	372	100.00

Araştırma problemine giren kişilerin % 27.15'inin bekâr,% 70.70'inin evli,% 2.15'inin dul oldukları görülmektedir.

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığına göre örneklemin büyük çoğunluğunu (% 70.70) evli olan kişiler teşkil etmektedir.

4-Öğrenim Durumları

TABLO 4

Öğrenim durumlarına göre dağılımları

Öğrenim durumları	Sayı	Yüzde
Okur yazar değil	—	—
Okur yazar	—	—
İlkokul mezunu	79	21.23
Ortaokul mezunu	45	12.10
Lise veya dengi okul mezunu	110	29.57
Üniversite veya yüksekokul mez.	138	37.10
Toplam	372	100.00

Araştırma örneklemine giren kişilerden okur-yazar olmayan bulunmadığı,% 21.23'ünün ilkokul mezunu,% 12.10'unun orta okul mezunu, % 29.57'sinin lise veya dengi okul mezunu,% 37.10'unun üniversite veya yüksek okul mezunu oldukları görülmektedir.

Görüldüğü gibi araştırma örneklemine giren kişilerin yarısından fazla bir bölümü (% 66.67) lise veya üniversite mezunudur.

5- Meslek Durumları

TABLO 5

Meslek durumlarına göre dağılımları

Meslek durumları	Sayı	Yüzde
Memur (emekli dahil)	160	43.01
İşçi (emekli dahil)	139	37.37
Esnaf	36	9.68
Çiftçi	7	1.88
Serbest meslek (Doktor, Avukat,mühendis vb.	30	8.06
Başka ise yazınız	---	----
Toplam	372	100.00

Araştırma örneklemine giren kişilerin meslek durumlarına bakıldığında % 43.01'inin memur veya emekli memur, % 37.37'sinin işçi veya işçi emeklisi,% 9.68'inin esnaf, % 8.06'sının serbest meslek (Doktor,mühendis,avukat vb.) sahipleri, % 1.88'inin çiftçi oldukları görülmektedir.

6- Ortalama Aylık Gelir Durumları (21)

TABLO 6

Aylık gelir durumu	Sayı	Yüzde
1.000.000 TL.den az	61	16.40
1-2 milyon arası	130	34.95
2-3 milyon "	133	35.75
3 milyondan fazla	48	12.90
Toplam	372	100.00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında örnekleme giren kişilerin % 16.40'ının 1 milyondan az, % 34.95'inin 1-2 milyon arası, % 35.75'inin 2-3 milyon arası, % 12.90'ının 3 milyondan fazla aylık geliri olduğu görülmektedir.

Örnekleme giren kişilerin büyük çoğunluğunun (% 70.70) aylık gelirlerinin 1 ile 3 milyon arasında olduğu anlaşılmaktadır.

7- Yerleşim Yerlerine göre Durumları

TABLO 7

Oturdukları yerleşim yerlerine göre dağılımları

Yerleşim yerleri	Sayı	Yüzde
İl	270	72.58
İlçe	79	21.24
Köy	20	5.38
Cevapsız	3	0.80
Toplam	372	100.00

Halkın oturdukları yerleşim yerlerine bakıldığında, % 72.58'inin İlde, % 21.24'ünün ilçede, % 5.38'inin köyde oturdukları görülmektedir. Bu soruya % 0.80 gibi düşük bir oranın cevap vermedikleri görülmüştür.

8- Din Adamı Denince Nasıl Bir Tip Düşündükleri Yönünden Durumları

Anketimizin sekizinci sorusu "Din adamı denince aklınıza nasıl bir tip gelmektedir? Belli başlı özellikleriyle yazarmısınız!" şeklinde idi.

Anketimizde açık uçlu olarak yer alan bu soruya verilen cevaplardan birbirine benzer olanlar birleştirilmiş, diğerleri ise ayrı ayrı belirtilmiştir. Örneklemi oluşturan kişilerin bu konudaki düşünceleri şöyledir:

- Din adamlarını Allah ve Resulüne en yakın kişiler olarak görmek istiyorum. (24 kişi)

- Din görevlisi içinde bulunduğu toplumu öyle yönlendirmeli ki, onlara öyle düzen ve ahenk vermeli ki adeta o toplumun bu konuda tuzu ve biberi gibi olmalıdır. (23 kişi)

- Din hizmeti yürüten o değerli zatlari Sünnet-i Seniyye'ye uygun, tertemiz giyinmiş, güzel sesli birer insan olarak düşünüyorum. (20 kişi)

- Din hocalarımız gerektiğinde avukat gibi konuşan, gerektiğinde de öğretmen olup eğiten zatlardır. (20 kişi)

- Din görevlimizin, din adamı olmanın yanında, güzel Arapça bilen ve batı dillerinden en az bir dile sahip olan bir mürşit olmasını görmek istiyorum. (18 kişi)

- Din görevlisini, devlet, millet kaynaşmasını sağlayabilen, Kur'an-ı Kerim'i olduğu gibi aktarabilen en üstün değerlere sahip bir insan olarak düşünüyorum (16 kişi)

- Din hizmetine talip olanlar, dinî yönden yol gösteren, İslâmı tam yaşayan, sevinenle sevinen, üzülenle üzülen birer değerlidirler. (13 kişi)

- Din görevlisi, kültürlü, sosyal yönü çok kuvvetli, nifak, fitne ve fesattan uzak, dirlik ve düzenliği sağlayan insancıl kişidir. (11 kişi)

- Din görevlisini, hem bu dünya ve hem de öbür alem için başarı örneği ideal bir tip olarak düşünüyorum. (11 kişi)

- Din adamı,aradığı şeyin nerede olduğunu bilecek kadar genel kültüre,bir ibareyi çözecek kadar Arapça bilgisi ve kültürüne sahip,her ilimden az çok malumatı olan,olgun mütevazı,hoşgörülü,değerli insandır. (10 kişi)

- Din hizmeti sunanlar,güzel yaşantısıyla örnek olanlardır. (10 kişi)

- Din görevlisi namazda imam, diğer işlerde lider ve önder olan zattır. (10 kişi)

- İnsanların hallerinden anlayanlar ancak din adamı olabilirler. (9 kişi)

- Din adamı denince,dinî yönden çok bilgili,kendini dine adanmış ve İslâm dinini insanlara anlatmakla yükümlü kişiler aklıma gelir. (9 kişi)

- Allah ve Resulüne kendini teslim eden,Allah'ın dininden başka hiçbir din,hiç bir sistem tanımayan bir mücahide ancak din görevlisi denir. (9 kişi)

- Din hizmetine talip olan kişiler,bilgisiyle ve yaşantısıyla gıpta edilen,Kur'an-ı Kerim'i ticaret metal yapmayan,inandığını yaşayan,başkasını da yaşatan,doğruluğu emreden Hz. Peygamberin varisidir. (9 kişi)

- Din görevlilerimiz,ilmi ile amel,fedâkar,cefâkâr,yönlendirme kabiliyeti olan bilgi hazinesi zatlardır(8kişi)

- Din adamları, ilim sahibi, sağlam karakterli, dini en iyi öğretebilen, evine işine bağlı, bütün güzellikleri kendinde toplayan, yürümesinden konuşmasına kadar din adamı olduğu belli olan güvenilir örnek kişidir. (7 kişi)

- Dine hizmeti görev kabul eden din adamlarımız, dinî ve millî kültürle donanmış, sosyal yönü çok güçlü, toplumun örnek seçtiği, akıllı, dürüst, ahlaklı, çalışkan, islâmın her konusunu en iyi bilen ve öğretebilen bir liderdir. (4 kişi)

- Din hizmetini canına minnet sayan din adamları, islâmî kurallarla yoğrulan, toplumun kendisini kandil olarak seçtiği, Kur'an ve sünneti bir su gibi yüreğinde hazmeden, cihad ruhlu, toplumun temel direkleridir ve öyle de olmalıdır. (4 kişi)

- Din hizmetinin öncüleri olan hoca efendileri, ilmi ile bütünleşmiş, kararlı ve korkusuz, genel kültürlü, halk ile bütünleşme kabiliyeti olan, faydalı olma aşkı ile dolu olan, şuurlu bir müslüman olarak düşünüyorum. (4 kişi)

-Din adamları, Kur'an ve sünneti iyi bilen ve uygulayan bir insan olup, Hz. Peygamberin vekili olması bakımından asıl gibi davranarak aslı memnun edecek değerli kişiler olarak düşünüyorum. (2 kişi)

- Din görevlileri maddî ve manevî ilimlerle mücehhez, vazifesine bağlı, Kur'an-ı bir ticaret metalı kabul etmeyen, çok iyi hitabet yeteneği bulunan, emir ve yasakları en iyi kavrayabilen kişiler olarak düşünüyorum ve öyle ol-

malarını hayal ediyorum. (1 kişi)

- Din hizmeti sunan saygıdeğer insanlar, yumuşak huylu, son derece akıllı, düzgün konuşabilen, siyasetten uzak, Arapçayı çok iyi bilen, Arapçayı Türkçeye çevirip yorumlayabilme kabiliyeti olan, cemaatin ihtiyaçlarını görebilen, insana insanca değer veren, hoş sohbetli kişiler olmalıdır. (1 kişi)

- Din adamlarının, çıkarları uğruna dini alet etmeyen, gerçeği aynen söyleyebilen, görgülü iyiliksever, davranışlarıyla da mü'min insanlara örnek bir lider olmalarını düşünüyorum. (1 kişi)

- Din adamları kendini dinletebilmeli, anlatımı net ve düzgün olmalıdır. (1 kişi)

- Din hizmetinin talibi olan kıymetli hoca efendiler, islâmın kendisinden beklediği gibi bir hatip, dinî konuların kendisine danışılabilirdiği değerli bir alim, hizmetini memur olduğu için değil, hizmet için yapan çok değerli şahsiyetlerdir. (1 kişi)

- Din adamlarımızı, mükemmel Kur'an okuyan, çok adanletli, din ve dünya ilmi ile süslenmiş, çok hünerli, toplumdaki tesirinin izleri açıkça müşahade edilebilen kişiler olarak düşünüyorum. (1 kişi)

- Din görevlileri, karşısındakinde her zaman hayranlık izleri bırakması bakımından yeterli olması gerekir, ancak bu yeterliliği genel olarak göremiyor ve o sebeple de üzülüyoruz. (1 kişi)

- Din görevlisi bana göre Allah ile kul arasında

bir elçi olup peygamber vekilidir.Giyiminden davranışına kadar gurur,kibir ve gösteriştan uzak,tertemiz bir deha olduğunu düşünüyorum. (1 kişi)

-Din görevlilerimiz,hak ve hukuka saygılı,insanları seven,ayırım yapmayan,özellikle kendi meslektaşları arasında çok samimi olan fedâkâr insanlardır.Aynı zamanda din adamı iyyinin güzelin öncüsüdür. (1 kişi)

- Din adamlarının hoşgörüsü geniş olmalı,"sen te-settürlüsün,sen değilsin,o namaz kıllıyor ama sen kılmıyorsun" gibi herhangi bir ayırım yapmadan tebliğ görevini ve İslâmın mesajını sunmaya devam etmelidir. (1 kişi)

- Din hizmetinde bulunanlar,çok büyük ve ağır bir yükün altına girmiş,fedakâr,cevakâr olan yüce dinimizin değerli sunucularıdır. (1 kişi)

Olumlu intibaları böyle sıraladıktan sonra,şimdi de halkın din adamları hakkındaki olumsuz intibalarını arz edelim.

- "Yarım hoca dinden,yarım hekim candan eder" atasözünde olduğu gibi din adamlarını tanıyorum.Ben gayret eden,ilerleyen,iki günü eşit olmayan din adamlarını hayal ettiğimden böyle din adamı da bulunmadığı endişesindeyim. (5 kişi)

- Din adamları eli sopalı,cübbeli ve sarıklı,fesatlık düşünen acayip insanlardır.(4 kişi)

- Din görevlilerini,uysal,Hoşgörülü olmayan,vaaz etmekten aciz,mü'minleri ibadete teşvik edemeyen,yaşlı,cübbeli,sarıklı,sakallı kişiler olarak düşünüyorum.(3kişi)

- Beş vakit namaz kıldırarak, insanlardan uzak, cemaatiyle bile fazla münasebeti olmayan, boş zamanlarda ticaret ve benzeri işlerle uğraşan kişileri din adamı olarak tanırım. (3 kişi)

- Din adamı denince aklıma, tam anlamıyla sinsî bir tip geliyor. Oysa din gibi kutsal bir değerîn öncülüğünü yapma şerefîni yakalayabilenler, ilimden satışına (vaaz etmesine), kıyafetinden olgunluğuna kadar son derece gıpta edilen nümune-i imtisal (örnek) olmaları gerekir diye düşünüyorum. (2 kişi)

- Din adamlarını, devletin kuklası olan, kiliseye benzer bir cami, İncile benzer bir Kur'an, rahibe benzer bir imam yapılma çabasına ortak olan, İslâmın özünden uzak olarak halka tebliğ sunan, cihad ruhundan uzak kişiler olarak tanıyorum. (1 kişi)

- Din adamları, iki lafı bir araya getiremeyen sarıklı ve tutucu kişilerdir. (1 kişi)

- Din hizmeti verenler sadece din hizmeti vermeli, devletin işini de devletin veya hükümetin görevlileri yürütmelidir. (1 kişi)

Örnekleme Katılanların Nasıl Bir Din Adamı Düşündüklerini Şöyle Özetleyebiliriz.

1- Tüm inananlar içinde din adamları Allah ve Resulüne en yakın insanlardır. Yiyeceklerdeki tuz ve biber ne kadar önemli ise ve o yiyeceğe yön veriyor, tat veriyor, aynı zamanda da ömrünü uzatıyorsa, din adamı da toplumu yönlendirmeli, onlara tat ve ahenk vermeli, toplumun

dirlik ve düzenini sağlamalıdır.

2- Din adamları her yönü ile tertemiz olup, sesi güzel, Kur'an-ı Kerim'i iyi okuyan, hitabeti çok güzel, eğitim gücü kuvvetli olmalıdır.

3- Din adamları, mesleklerini yakînen ilgilendiren Arapçayı çok iyi bilmenin yanı sıra, en az bir de batı dili bilmelidir.

4- Din adamı, devlet ve millet kaynaşmasında en büyük etkili vasıta olmalı, İslâmı tam yaşamalı, üzülenle üzülmeli, sevinenle sevinmelidir.

5- Din adamları, sosyal yönü çok kuvvetli ve kültürlü, fitne ve fesattan uzak, her iki alem için çalışan, az çok her ilimden anlayan mütevazı insanlar olmalıdır.

6- Emir ve yasaklar konusunda örnek, bütün güzel-likleri kendinde toplayan, güven kaynağı, peygamber varisi, namazda imam, diğer işlerde lider olanlar ancak din adamı olurlar.

7- Din adamları kesinlikle siyaset yapmamalıdır. Onlar sadece ilmî faaliyetlerle yetinmelidirler.

8- Din adamları, Kur'an-ı Kerim'i ticaret metası yapmamalıdır. Menfaatler sonra gelmeli, memur olduğu için hizmet etmeyip sadece yüce Mevlanın rızası için çalışmalıdırlar.

9- Din adamları İlâhiyat Fakültesini de bitirse, tam yetişmedikçe göreve aslen atanmamalıdırlar.

10- Din adamları, hem toplum ve hem de kendi meslektaşları ile en iyi diyalog içinde olup, hidâyet sunan değil, tebliğ eden olduğunu unutmamalıdırlar.

Din Adamları Aleyhindeki Kanaatler De Şöyle Özetlenebilir.

1- Din adamlarının bir kısmı yarım doktorun candan etmesi gibi müslümanları dinden soğutuyorlar.

2-Din adamlarının eli sopalı,cübbe ve sarıklı,fesatlık düşünen,hoşgörü ve uysallığı olmayan,vaaz etmekten aciz kişiler olduğu kanaatı vardır.

3- Din adamları,insanlardan uzak,boş zamanlarında ticaret yapan kişiler olarak düşünülmektedir.

4- Din adamları sinsî bir tip,devletin kuklası olup,kiliseye benzer bir cami,İncile benzer bir Kur'an,rahibe benzer bir imam yapılma çabasına ortak olanlardır.

5- Din adamları,halkı irşad etmek için tebliğ sunan kişilerdir.Ancak bu tebliği İslâmın özünden uzak bir şekilde sunmaktadırlar.

9-İrşad Ve Tebliğde Din Adamına İhtiyaç Yönünden Durumları

TABLO 8

İrşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç durumuna göre dağılımları

Dini irşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç varmıdır?		
	Sayı	Yüzde
Evet	360	96.77
Hayır	8	2.15
Cevapsız	4	1.08
Toplam	372	100.00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, araştırma örnekleme giren kişilerin % 96.77 gibi tamamına yakın bir bölümü dinî irşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç olduğunu beyan etmişler, % 2.15 gibi az sayıda kişi dinî irşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç bulunmadığını belirtmişlerdir. % 1.08 gibi çok az sayıdaki kişi ise bu soruya cevap vermemiştir.

10- İrşad ve Tebliğde Din Adamının Rolüne Dair

Durumları

TABLO 9

İrşad ve tebliğde din adamının rolüne göre dağılımları

İrşad etmede din adamının rolü	Sayı	Yüzde
Önemli role sahiptirler	343	92.20
Pek önemli rolleri yoktur	20	5.38
Hiç rolleri yoktur	3	0.81
Cevapsız	6	1.61
Toplam	372	100.00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında örnekleme katılan kişilerin % 92.20 gibi büyük bir çoğunluğu dinî irşad ve tebliğde din adamlarının önemli rolleri olduğunu, % 5.38'i pek önemli rollerin olmadığını, % 0.81'i hiç rollerinin olmadığını belirtmiş, % 1.61'i ise bu soruya cevap vermemiştir.

11- Dinî Soruların İlk Defa Kime Sorulduğuna Dair Durumları

TABLO 10

Dinî soruların ilk defa kime sorulduğunun dağılımı

Dinî soruları ilk defa kime soruyorsunuz?	Sayı	Yüzde
Müftü veya vaize	86	23.12
İmam veya müezzine	80	21.51
Dinî kitaplara	169	45.43
Şeyhime	10	2.68
Başka ise yazınız	15	4.03
Cevapsız	12	3.23
Toplam	372	100.00

Görüldüğü gibi anket uyguladığımız kişilerden % 45.43'ü dinî konularda bilgi edinmek istediklerinde önce dinî kitaplara başvurduklarını, % 44.63'ü müftü, vaiz, imam veya müezzine başvurduklarını belirtmişlerdir.

12- Din Adamlarının Meslekî Bilgisinin Yeterli Olup olmadığı Yönünden Durumları

TABLO 11

Din adamlarının meslekî bilgisinin yeterli olup olmama durumuna göre dağılımları

Meslekî bilgi yeterli mi?	Sayı	Yüzde
Evet yeterlidir	64	17.20
Kısmen yeterlidir	202	54.31
Hayır yeterli değildir	106	28.49
Toplam	372	100.00

Yukarıdaki tabloda örnekleme giren kişilerin % 17.20'si, din adamlarının meslekî bilgisinin yeterli olduğunu, % 54.31'i kısmen yeterli olduğunu, % 28.49'u ise din adamlarının meslekî bilgisinin yeterli olmadığını beyan etmişlerdir.

13- Din Adamlarının Hangi Alanlarda Yetersiz Oldu-
guna Dair Düşünceler Yönünden Durumları

Dinî görev ve sorumluluklarını yerine getirmede din adamlarının meslekî bilgisinin yeterli olmadığını belirtenler, hangi alanda yeterli olmadıklarına dair sordumuz 13. soruya şu cevapları vermişlerdir:

- Din adamlarının en azından yüksek okul mezunu olmaları gerekir. Günümüz teknoloji ve ilmini takip etmeli, güncel konularla ilgilenmelidirler. (15 kişi)

- Din adamlarımız önceleri çekirdekten başlıyor ve yetiştiriliyordu. Şimdi ise doğru dürüst Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumasını bile henüz öğrenmeden imam-hatip okuluna giriyor. Sonuç itibarıyla imam-hatip okulunu bitiren bir arkadaşımız, aşağı yukarı hiç bir meslekî tecrübesi bulunmadan göreve başlıyor. (13 kişi)

- Din adamlarının bana göre tecrübe eksikliği başta gelir. Tefsir, ilmihal, nikâh, talak ve miras gibi konularda eksikleri çoktur. (10 kişi)

- Din ilminin bir matematik, bir fen, bir resim gibi düşünülmemesi gerekir. Tüm yönleriyle ele alınmalı ve verilmelidir. Din adamlarını din adamı yapan şey bana göre budur. (10 kişi)

- Din adamlarının meslekî sorulara daha çok araştırmadan mesnetsiz cevap verdiklerine şahit oluyoruz. Ayrıca İslâmı direkt ilgilendirmeyen (orman haftası, yeşilay vb.) konuları işliyorlar. Tevhid konusu gibi önemli konulara pek yer vermiyorlar. Kısaca, islâmî konulara fazla yer vermedikleri için bu sahada eksikliklerinin çok fazla olduğu kanaatini ortaya koymaktadır. (10 kişi)

- Din görevlilerimizin söylediklerinin birbirini tutmaması bir eksikliktir. Görev sorumluluğu tam yeterli değildir. Bu sebeple her alanda hatalar ortaya çıkmaktadır. (10 kişi)

- Din adamları halktan daha çok bilgili olmaları gerekir. Fıkıh, hitabet, gençlerle diyalog eksik ve zayıftır. Bundan dolayı bazı görevlilerimiz eğitici olamamaktadır. (9 kişi)

- Bir çok din görevlimiz araştırmacı değildir. Çünkü okuma alışkanlıkları yoktur. Bu zatlar Peygamber Efendimizin varisleri oldukları için halkın dertlerini dinlemeye zaman ayırıp, çareler dağıtan bir görevi de üstlenmelidirler. Kur'an ve sünnet doğrultusunda tam yönlendirme yapmayan bu zatlar İslâmı kısırlaştırıyorlar. (9 kişi)

- Din görevlilerimiz hatırlanıza daha çok namaz kıldırın zatlar akla gelir. Bu kardeşlerimiz namaz kıldırma memuru gibi değil, halka inerek manevî şifa dağıtan doktorlar gibi olmalıdırlar. Ayrıca imam-hatip lisesi mezunları yeterli ve beklenen şekilde bu hizmeti yürütemektedirler. İmam-hatip lisesine Kur'an kurslarının mut-

gerekir kanaatindeyim. (8 kişi)

- Bana göre lise ve üniversitelerin ders programı islah edilmeli,bu günkü imam-hatip liselerindeki dinle ilgili derslerin tümü lise ve üniversitede olmalıdır. İmam-hatip lisesi ve ilâhiyat fakültelerinin dinî ders programları da çok yetersizdir.Bu okullara islâmî ağırlıklı müfredat programları yapılmalıdır.Ayrıca Kur'an-ı Kerim tecvide uygun en doğru biçimde ezberletilmelidir. (7 kişi)

- Din görevlilerimizin yetkileri artırılmalıdır. Görev yaptığı mahalleyi en iyi tanıyan bu zatlar,resmî işlerde de görev alarak saygınlığını sağlamalıdır.En azından görev mahallindeki halkı en iyi tanıyan kişi olarak halk,din adamından sorulmalı ve öğrenilmelidir.(7kişi)

- Din görevlisinde öyle bir ruh olmalıdır ki,kendine düşen hizmetlerin tümünde gevşeklik ve eksiklik olmamalıdır.Din görevlilerimiz çok kitap okuyup onlara bağlı kalmalı,takvim,dergi,gazete küpürlerinden vaaz verme eksikliğinden kurtulmalı,dolayısıyla bu konudaki söylentileri böylece ortadan kaldırmalıdır. (5 kişi)

- Din görevlilerimiz her soruya araştırmadan cevap vereceklerini zannediyorlar.Bu yanlışlık yapılmamalıdır. Ayrıca görevlerini aksatıyorlar,namaz saatlerini ciddiye almıyorlar.Kur'an sünnet,fıkıh ve kıraateki eksikliklerini gidermelidirler.(1 kişi)

- Din görevlilerimiz çok cana yakın olmalıdırlar. Resulullahın sünnetine,beğeri ilimlere özellikle İslâm fıkına vakıf olmadırlar,ancak kendileri hiç de böyle

değildirler. (1kişi)

- Bana göre din görevlilerimizin en yüce görevi, henüz hamur halinde olup şekil vermeyi bekleyen küçüklerimizimize çok yardımcı olmaları, onları camiye cemaate, İslama ısındırmak için çok gayret etmeleri, hatta mesailerinin çoğunluğunu bu noktaya ayırmaları gerekir. (1 kişi)

Halkımızın Din Adamlarında Gördükleri Eksiklikleri şöyle Özetleyebiliriz:

1-Yüksek dinî öğrenim görmek her din görevlisi için gereklidir. Güncel konuları, günümüz teknik ve ilmini takip etmeleri, Kur'an kursunu imam-hatip lisesine mutlaka basamak yapmaları, meslekî tecrübeyi iyice kazandıktan sonra görev almaları gerekir.

2-Din adamları meslekle ilgili her konuyu bilmeleri, çok kitap okumaları, sorulara mesnetsiz cevap vermeleri, her din adamının söylediği şeyin birbirini tutması, halka göre daha bilgili olmaları gerekir.

3-Din görevlileri iyi araştırmacı değildirler. Halkın seviyesine inip onların dertlerine merhem olmaya çalışmıyorlar. Din hizmeti gönül işidir, memur gibi düşünerek yürümez. Kur'an kurslarını imam hatip lisesine basamak yapmak için ilgililer uğraşmalıdırlar.

4- İmam-hatip liseleri ve ilâhiyat fakültelerinin İslâm dinini ilgilendiren müfredatının az ve yetersiz olduğu şikâyet edilmektedir. Bu okullarda bilhassa Kur'an-ı Kerim dersleri yetersizdir.

15- Sorup da Şimdiye Kadar Cevabını Alamadıkları Soruların Olup Olmadığı Yönünden Durumları

Bu konuyla ilgili açık uçlu olarak sordüğümüz soruyu 93 kişi cevaplandırmış ve şu cevapları vermişlerdir:

- Din görevlilerimize muamelâtla ilgili soru sordüğümüzde cevap alamamaktayız.Faiz konusunda iyice aydınlanmış değilim,az da olsa amel ve iman konusunda da yeterli cevap alamadığım olmuştur.Bir keresinde bir din görevlisine sordüğüm soruya yanlış cevap aldım,o günden sonra kitapları karıştırmayı tercih ediyorum. (20 kişi)

- Din görevlilerinden cumadan sonra kılınan namazlar hakkında doyurucu bilgi alamadım.Bir çok soruma kaçamak cevap veriyorlar. (18 kişi)

- Banka faizleri,tesettür,kadın hakları,kadının erkekle eşit olmasının yönleri,nikâhla ilgili olan hülleyle öğrenemedim.(11 kişi)

- Hz. Adem'in çocuklarının birbirleriyle evlenmeleri konusunu öğrenemedim.Kader konusu da bunlardan biridir. (9 kişi)

- İslâm yüce bir din olduğu ve çalışmayı ve gelişmeyi teşvik ettiği halde İslâm ülkeleri neden geri kalmışlıktan kurtulamıyor? Sorusuna cevap alamadım(8kişi)

- Peygamberlerin sayısı konusunda kesin bilgi alamadım. (6 kişi)

- ~~Peygamberler neden~~ Ortadoğu'da hizmet verdiler? Niçin kadın peygamberler yoktur?Minare ucundaki alem İslama nereden ve ne zaman girdi?Bir cenazeyi erkekse,er-

kek yıkar,kadınsa kadın yıkar.Cenaze eşcinsel ise hangi-
si yıkar. (5 kişi)

- Ön saflar boş iken müezzinler neden arkada namaz
kılar? Milâdî yıl başını kutlamak dinen nedir? Çocuk al-
dırma konusunun dinî hükmü nedir? Kur'an-ı Kerim'de biz
ifadeleri geçiyor.Allah bir olduğu halde neden biz ifa-
desi kullanılıyor? (5 kişi)

- Had ve zina cezalarını,ayrıca islâmî devletle
ilgili ayetleri öğrenemedim. (5 kişi)

16- Vaaz ve Hutbe Konularını Nasıl Buldukları
Yönünden Durumları

TABLO 13

Vaaz ve hutbe konularını nasıl bulduklarının da-
ğılımı

Vaaz ve hutbe konularını nasıl buluyorsunuz?	Sayı	Yüzde
Çoğunlukla aynı konular işlendi- ğinden etkisi az,sıkıcı oluyor	122	32.79
Dinî konulara sosyal-mantevalı ol- dukları için faydalı bulmuyorum	31	8.33
Hep karamsarlığa itici oldukla- rından dinlemek istemiyorum.	25	6.72
Dinî yönden aydınlanmamızı sağla- dıkları için faydalı buluyorum	174	46.78
Başka	20	5.38
Toplam	372	100.00

Araştırma örneklemine giren halkın % 46.78'i dinî bilgilerimizi geliştirici ve dinî yönden aydınlanmamızı sağlayan vaaz ve hutbeleri çok faydalı bulduklarını belirtmişlerdir. % 32.79'u vaaz ve hutbelerde aynı konular işlendiğinden etkisinin az ve sıkıcı olduğundan şikâyetçi, % 8.33'ü dinî konuların dışına çıkılıp sosyal konuların fazla işlendiği, bu sebeple pek faydalı olmadığını söylüyorlar. % 6.72'si de kırıcı, tehdit edici ve hep karamsarlığa itici hutbe ve vaazlar verildiğinden dinlemek istemediklerini belirtiyorlar. % 5.38'i ise şu farklı görüşleri ileri sürmüşlerdir:

- İslâm adına günümüzde verilmesi gereken mesaj, yerinde ve zamanında verilmesidir. Araba yolunun bile bulunmadığı bir yerde daha önemli konular varken trafikten bahsetmek gülünç olmaz mı? (6 kişi)
- Vaaz ve hutbelerde konuların hepsi işlenmelidir. Bunların önem sıraları tesbit edilmelidir. Buna göre hangi konuların hangi yerde faydalı olacağı, o yerin ancak dinî coğrafyasını çıkarmakla mümkün olabilir. (6 kişi)
- Vaaz ve hutbelerde daha önemli konular varken köyde trafikten, sigara kullanmayan toplulukta sigaradan, yaşlı cemaata zinadan, kumar oynamayan toplulukta kumardan vb. bahsetmek yeterli bir irşad hizmeti olamaz. (4 kişi)
- Hutbe ve vaazlar, haftanın önemine ve olayın cinsine göre konunun dinî yönü anlatılmalıdır. (2 kişi)
- İrşad hizmetini itikat, ahlak ve ibadetle sınırlamak yanlış değil mi? Bizim hukuk, muamelât konularımız

nasıl öğrenilecektir? (1 kişi)

Kürsü ve mimberden yapılan ırşat kalıcı değildir. Burada harcanan zamana acıyorum. Bana göre küçükken hamur gibi yönlendirmeyi bekleyenlere şartlandırmadan rehberlik etmek ve şartlandırma ile rehberlik etmeyi birbirine karıştırmamak gerekir. (1 kişi)

17- Vaaz ve Hutbelerde Daha Çok Hangi Konulardan Bahsedilmesinin İstendiği Yönünden Durumları

TABLO 14

Vaaz ve hutbelerde daha çok hangi konular olmasının istendiğine göre dağılımı

Vaaz ve hutbe konuları	Sayı	Yüzde
İman, ibadet ve ahlak konuları	181	48.66
Güncel konular	66	17.74
İslâm hukuku, islam tarihi, cihad vb	117	31.45
Başka konular	8	2.15
Toplam	372	100.00

Araştırma örneklemine giren kişilerin % 48.66'sı vaaz ve hutbelerde iman, ibadet ve ahlakî konuların işlenmesini, % 31.45'i islâm hukuku, islâm tarihi ve cihad konularının işlenmesini, % 2.15'i ise daha başka konulardan bahsedilmesini istemektedir.

% 2.15'i bu konuda şu görüşleri belirtmişlerdir:

- Konuları böyle sıralama yerine, yerine ve zamanına göre her konuya ayrı ayrı yer vermek en isabetli ırşad hizmeti olur inancındayım. (3 kişi)

- Yüce dinimizde bildirilen helal ve haram konularına vaaz ve hutbelerde daha çok yer vermenin doğru olacağını düşünüyorum. (2 kişi)

- İmanı olmayan ya da dinî yönü zayıf olan kişilere güzel ahlaktan bahsetmek hayırlı neticeye götürmez. Bana göre tevhid konusu çokça işlenmelidir. (2 kişi)

- İslâm Siyasetinden de az da olsa vaaz ve hutbelerde değinmek gerekir. İslâm, bir bütün ve hayat nizamı olduğuna göre, bu hayatın her noktasını işlemek lâzımdır. (1 kişi)

18- Din Adamlarının Konuşma Kabiliyetinin Nasıl Olduğuna Dair Durumları

TABLO 15

Din adamlarının konuşma kabiliyetinin nasıl olduğuna göre dağılımları

Din adamlarının konuşma kabiliyeti	Sayı	Yüzde
Çok iyi	36	9.68
İyi	125	33.60
Normal	149	40.06
Zayıf	50	13.44
Cevapsız	12	3.22
Toplam	372	100.00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında araştırma örneklemine giren kişilerin % 43.28'i din adamlarının konuşma kabiliyetinin iyi ve çok iyi olduğunu belirtmişlerdir. % 40.06'sı Din adamlarının konuşma kabiliyetinin normal

% 13.44'ü zayıf olduğunu belirtmiş, % 3.22'si ise bu soruya cevap vermediği görülmektedir.

19- Vaaz ve Hutbelerin Kendilerinde Olumlu bir Değişiklik Yapıp Yapmadığı Yönünden Durumları

TABLO 16

Vaaz ve hutbelerin halk üzerinde olumlu değişiklik yapıp yapmama durumuna göre dağılımları

Vaaz ve hutbelerin etkisi olumlu mu?	Sayı	Yüzde
Evet	241	66.78
Hayır	119	31.99
Cevapsız	12	3.23
Toplam	372	100.00

Araştırma örneklemine giren kişilerin % 64.78'i vaaz ve hutbelerin kendilerinde olumlu yönde değişiklik yaptığını, % 31.99'u olumlu bir etkisinin olmadığını belirtmiş, %3.23'ü de bu soruya cevap vermemiştir.

Vaaz ve hutbelerin olumlu etkisinin olduğunu söyleyenlere ayrıca ne gibi olumlu değişiklik yaptığı şeklinde başka bir soru sorulmuştur.

20- Vaaz ve Hutbelerin Hangi Yönde Olumlu Etkisinin Olduğuna Dair Durumları

Vaaz ve hutbelerin kendilerinde olumlu etkilerinin olduğunu belirtenlere, ne gibi etkilirinin olduğu sorulmuş ve şu cevaplar alınmıştır:

- Her şeyden önce dinî bilgilerim artmıştır. Top-

lum içerisindeki davranışlarım düzelmiştir.(27 kişi)

- 20 yaşındayken dinlediğim bir vaaz sebebiyle ibadete başladım.Ara sıra kıldığım namaz ibadetini vaaz dinledikçe artık hiç terk etmiyorum. (25 kişi)

- Eli yüzü nurlu hocalarımı,büyüklerimi gördükçe ve onları dinledikçe bende onlar gibi olmaya çalışmaktayım. Namaz surelerini ve Kur'an'dan bazı kısımları ezberlemekteyim. (25 kişi)

- Namaz kılmak,oruç tutmak,dinî sohbetler artık benim için en çok zevkle yaptığım işler olmuştur.Abdestli gezmenin sünnet olduğunu dinledikten sonra abdestsiz bulunmamağa çalışıyorum. (24 kişi)

- Kahve alışkanlığımı bıraktım. Müslüman olduğumdan çok şanslı ve çok büyük,hatta çok yüce bir değere sahip olduğumu anladım. (22 kişi)

- İslâmın en kolay din olduğunu öğrendim.Komşu hakkına riayet etmiyordum;vaazlar bana komşularımı kazandırdı.İman ve ibadet zevkini farkettim.İnsan hakları konusunda geniş bilgi sahibi oldum.(20 kişi)

- Düşüncelerimde çok genişleme oldu,dolayısıyla kişilik kazandım.Tüm dinî konuları artık seviyorum.(17kişi)

- Daha az ve öz konuşmayı,çok dinleyip az ve etkili konuşmayı,ağırbaşlı olmayı,sorunları fazla büyütüp düşünmemeyi muhderem hocalarımdan öğrendim.(17 kişi)

- Bilgilerim tazelendi.Hatalarımı anladım.Dine ve hayra yöneldim.Dünyaya imtihan için geldiğimi iyice kavradım ve ibadete başladım. (15 kişi)

- Doğru olduğunu zannettiğim bazı şeylerin yanlış

olduğunu anlayarak islâmî gerçekleri öğrendim.Bu arada İslâmda büyük yer tutan yardımlaşmayı öğrendim.(10 kişi)

-Dinime zarar veren konuları öğrendim.Yalan söylememeyi ,herşeyi Allah için yapmayı öğrendim.(8 kişi)

- İyiliği emredip kötülükten sakındırmayı yani islâmî tebliğin ne olduğunu kavradım.İnsanlar arası ilişkilerimi düzenlememi vaazlarla sağladım. (8 kişi)

- Dinlediğim vaazlardan sonra hata yapmamaya çalışıyorum.Kötü muamele ve haksızlıklara karşı sabrı öğrendim. (7 kişi)

- İyi davranmayı öğrendim kazançlı çıktım.Öğrendiğimi başkalarına anlattım çok faydalı oldu.Dahası sahibi olmakla iftihar ettiğimiz mukaddes dinimizin önemini kavradım.İslâma daha çok yaklaştığım ve yöneldiğim için kötü davranışlarımı terkettim. (5 kişi)

- Vaazlardan etkilenerек kitap okumaya başladım.Aynı zamanda okuduğum kitaplar imanımın güçlenmesine sebep oldu.İbadetlerimi daha iyi yapabilmek için şevk duydum. (4 kişi)

- Bu fani aleme yemek,içmek için gelmediğimizi,bu dünyanın ahiretin tarlası olduğunu vaazlardan öğrendim.Farzları düzenli bir şekilde yapmamı,dürüst bir insan olmamı,bana kötülük yapanlara bile iyilik yapmam gerektiğini,yaptığım iyiliği Allah için yapmamın şart olduğunu öğrendim. (3 kişi)

- Bid'at konularını kavrayarak ehl-i sünnete uygun yaşamayı öğrendim.Yaptıklarımızdan hesap vereceğimi-

ğımız şeylerin zararlarının neler olacağını çok kültürlü bir kişi olan hocamızdan öğrendim. (3 kişi)

- Helal ve haramı,küçüklerime sevgi,büyüklerime saygı göstermeyi vaazlardan kavradım.Meyve ağaçlarını (çocuklar meyvesini yiyor diye) kesecektim.Bir vaazda ağaç dikip büyütenler için sadaka olacağını dinledim. Sonra da o meyve ağaçlarını kesmediğim gibi devamlı ağaç ve meyve yetiştirmeye çalışıyorum. (1 kişi)

20-Vaaz ve Hutbelerin ya da Din Görevlilerinin Davranışlarının Olumsuz Etkisi Yönünden Durumları

TABLO 17

Vaaz ve hutbelerin ya da din görevlilerinin davranışlarının olumsuz etkisinin durumuna göre dağılımları

<u>Vaaz,hutbe ve din görevlilerinin</u>		
<u>davranışları etki yaptı mı?</u>	<u>Sayı</u>	<u>Yüzde</u>
Evet	80	21.51
Hayır	260	69.89
Cevapsız	32	8.60
Toplam	372	100.00

Görüldüğü gibi örnekleme giren kişilerin % 21.51'i vaaz,hutbe veya din görevlilerinin davranışlarının kendilerinde olumsuz etki yaptığını işaretlerken, % 69.89'u olumsuz etkilerinin olmadığını belirtmiş, % 8.60'ı ise bu soruya cevap vermemiştir.

Örnekleme giren kişilerin % 70'e yakın büyük bir

bölümünün dinî öğütlerden olumsuz değil,olumlu yönde etkilendiklerini görmekteyiz.

21-Din Görevlilerinin Hangi Yönde Olumsuz Etkilerinin Olduğuna Dair Durumları

Anketimizin 22. sorusu"vaaz,hutbe veya din görevlilerinin davranışları sizde olumsuz etki yaptı ise,olumsuz yönde nasıl bir değişiklik yaptığını lütfen yazar mısınız" şeklinde idi.

Açık uçlu olarak sorduğumuz bu soruya şu cevaplar verilmiştir: .

- Biz çalışanlar vaaz,hutbe ve okunacak Kur'an-ı Kerim'in kısa ve öz olmasını talep ediyoruz. Uzun olunca hem dinlemiyor,hem kızıyor ve hem de İslâm böyle olmamalı diye mırıldanıyorum.Cuma günleri vaaz ve hutbeler genelde uzadığı için işyerimizle aramız açılıyor.(28 kişi)

- Dinlediğimiz vaazlar beni tatmin etmiyor,ayrıca araştırmak durumunda kalıyorum.Arkasında namaz kıldığım imamlar yanlış okuyor,aradan on yıl geçtiği halde aynı yanlış devam ettiğinden din görevlilerinden soğuyoruz. (18 kişi)

- Din görevlilerinin bilgisi bana göre eksik olduğu için vaazda anlattıkları da yanlış anlaşılabilir.Bir görevlimiz "Oruç tutmayanlarla bayramlaşılmaz" dedi.Ben oruç tuttuğum halde o hocamızla bayramlaşmadım.(13 kişi)

- Din adamlarının eş ve çocukları tesettüre tamamen uymamaktadırlar,dolayısıyla kötü örnek olmaktadırlar.Bazılarının dar pantolonla namaz kıldirmaları bizi

olumsuz yönde etkiliyor. (10 kişi)

- Hutbede trafik ve ormandan bahsedilmesi bana ters geliyor. Ayrıca sıradan bir müslümanda bile görülmesi çok abes olan davranışları bazı din görevlilerinde görmemiz bizi çok üzüyor.Yine din görevlilerimizin hizmet karşılığı pazarlık yapması da bize çok ters geliyor. (4 kişi)

- Bazı hocalarımız bizi sadece ahiret için çalışmaya teşvik ediyor ve bunu kâfi görüyor.Bir de kahve ve kıraathanelerde oturmaları bize ters geliyor.(3 kişi)

- Vaazın tadı kaçtığı için artık dinlemiyorum.Bence caminin çekiciliği kalmadı.Özel toplantı konuşmaları daha cazip ve verimli olmaktadır. (3 kişi)

- Camiye gelen küçüklere iyi davranmayan din görevlileri çok puan kaybettikleri gibi,çocuklarımızı da İslâma ısındıracakları yerde sogutmaktadırlar.Bana göre camilerin çevresi park yapılmalı,dolayısıyla çocuklar cami çevresinde cami havasını teneffüs etmelidir. (1 kişi)

22- Dinî İhtiyaçları Karşılamada Kimlerin Sorumlu Olduğu Yönünden Durumları

TABLO 18

Dinî ihtiyaçları karşılamada kimlerin sorumlu olduğu durumuna göre dağılımları.

Dinî ihtiyaçları karşılamada önce		
kimler sorumludur?	Sayı	Yüzde
Devlet	150	40.32
Anne-baba	119	31.99
Okullarda ğretmenler	15	4.03
Din adamları	51	13.71
Başka	37	9.95
Toplam	372	100.00

Örnekleme giren kişilerin % 40.32'si dinî ihtiyaçları karşılamada devletin sorumlu olduğunu, % 31.99'u anne-babanın sdrumlu olduğunu, % 4.03' öğretmenlerin sorumlu olduğunu, % 13.71'i din adamlarının sorumlu olduğunu belirtmişlerdir. % 9.95'inin ise başka görüşler ileri sürdükleri görülmektedir.

Başka maddesini işaretleyenler yaptıkları açıklamada, sorumluluğun daha çok kişilerin kendilerinde olduğunu belirtmişlerdir. Bu konudaki açıklamalar şöyledir:

- Küçükler büyükleri tarafından rehberlik yaparak yönlendirilmeli, kalan gayret ise kendilerine bırakılmalıdır. (12 kişi)
- Bir çok ocuk yol gösterildiği halde başka yolları spmakta oldukları görülmüştür. Kişinin kendisi çok önemlidir. (11 kişi)
- Belirli yaştan sonra çocuğa, kendini fazla serbest bırakmadan biraz zorlayarak biraz da sevdirerek din eğitimi verilmelidir. (9 kişi)

Dinî ihtiyaçları karşılamada devlet, anne-baba, öğretmenler ve din adamları birbirinden farklı sorumluluklar taşırlar, ancak fertlerin kendi dinlerini kendilerinin öğrenmeleri daha da önemli olduğu için bizzat sorumludurlar. (5 kişi)

23-Dine ve İbadete Karşı İlgisizliğin Sebebi Yönünden Durumları

TABLO 19

Dine ve ibadetlere karşı ilgisizliğin sebebi durumuna göre dağılımları.

İnanç ve ibadetlere olan ilgisizliğin sebebi	Sayı	Yüzde
Eğitim	184	49.46
Basın yayın	50	13.44
Anne-baba	65	17.47
Din görevlilerinin tutum ve davra.	62	16.67
Başka	11	2.96
Toplam	372	100.00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında örnekleme giren kişilerin % 49.46'ısının inanç ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebinin eğitim olduğunu, % 13.44'ünün basın yayın olduğunu, % 17.47'sinin anne-baba, % 16.67'sinin din görevlilerinin tutum ve davranışları olduğunu grteyiz. % 2.96'sı ise bunu başka sebeplere bağlamaktadır.

Dinî inanç ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebi konusunda başka sebepler ileri sürenlerin görüşle-

ri şöyledir:

- Dinî inanç ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebi, bana göre başkasının etkisi ya da bilgisizliği değil, sadece tembellikten kaynaklanmaktadır. (3 kişi)

- Yaşanması çok kolay olan İslâma bir çok bid'at ve hurafe, İslâm dışı örf ve adet sokulmuştur. Böylece yaşanması zor bir din olmuş; Din adamları da bu konuda kayıtsız kalmışlardır. Bu iki mühim sebepten dolayı inanç ve ibadetlere ilgisiz kalınmaktadır. (3 kişi)

İnanç ve ibadetlere ilgisiz kalınmasındaki asıl sebep, daha önce yapılan harf devrimi ile ilmin, irfanın, ahlakın, Kur'an-ı Kerim'in toprağa gömülmesidir. Toplum İslâmdan koparılmış, tabirimi mazur görün, kol ve bacak kökünden kesilmiş, şimdi ise portatif kol ve bacak takılmaya çalışılıyor. Tabii ki emanet tutmayacak, dine ilgisiz kalınacaktır. (2 kişi)

İnanç ve ibadetlere karşı ilgisizliğin sebeplerinden biri devlettir. Çünkü devleti oluşturan hükümetler sık sık değişmektedir. Birinin yaptığını diğeri yıkmaktadır. Hükümetin istikrarı gerekir. Meselâ, okullarda din dersleri seçmeli mi, zorunlu mu? 1992 yılındayız hala serbest olmalıdır diyenler vardır. (2 kişi)

- İnanç ve ibadete, dolayısıyla dine karşı olan ilgisizlik durumu bana göre yoktur. Aksine yeterince ilgi vardır. Bu güzel ülkemizde binlerce Kur'an Kursu, yüzlerce imam-hatip lisesi, 9 tane de ilâhiyat fakültesi vardır. Şayet mukayese yapmak gerekirse, bu yapı islâm ülkeleri-

cemaat bakımından dolup taşmaktadır. Buna göre ilgi çok iyi ve yerindedir. (1 kişi)

24- Din Görevlilerinin Başka İşle Meşgul Olmalarını İsteme Yönünden Durumları

TABLO 20

Din görevlilerinin başka işle meşgul olmalarını isteme durumlarına göre dağılımı

Din görevlileri başka işle uğraşmalımı? Sayı	Yüzde
Kesinlikle başka işle uğraşmamalıdır	85 22.85
Görevlerini aksatmadan çalışabilirler	250 67.20
Haftalık izinlerinde çalışabilirler	19 5.11
Cevapsız	18 4.84
Toplam	372 100.00

Örnekleme katılan kişilerin % 22.85'i ,din görevlilerinin hiçbir şekilde başka işle uğraşmamaları gerektiğini, %67.20'si görevlerini aksatmamak kaydıyla çalışabileceklerini, % 5.11'i de sadece haftalık izinlerinde çalışabileceklerini ifade etmişlerdir. Anket uygulananların % 4.84'ü bu soruya cevap vermemiştir.

25- Din Görevlilerinin Mevlütten, Hatimden, veya Cenaze Teciz ve Tekfin İşleri İle İlgili Yaptıkları Görevlerden Ücret Alıp Almama Düşüncesiyle İlgili Durumları

TABLO 21

Din görevlilerinin asıl görevleri dışında yaptıkları hizmetlerden maddî bir karşılık alıp almamasıyla ilgili

düşüncelerin dağılımı

Mevlüt,hatim (vb.)'den ücret alınması	Sayı	Yüzde
Yaptıkları işin ücretini almalıdırlar	100	26.88
Aslî görevleridir,almamalıdırlar	244	65.59
Kararsızım	10	2.69
Başka	18	4.84
Toplam	372	100.00

Halkın,din görevlilerinin mevlüt,hatim,cenaze tekfin,techiz işlerinden maddî bir karşılık alıp almamalarıyla ilgili düşüncelerinin dağılımlarına bakıldığında örnekleme giren kişilerin % 26.88'i,yaptıkları işin karşılığını almaları gerektiği, % 65.59'u,aslî görevleri olması nedeniyle ücret almamaları gerektiği görüşünde oldukları görülmektedir. % 2.69'u bu konuda kararsız olduğunu belirtmiş, % 4.84'ü ise başka görüşler beyan etmişlerdir. Görüldüğü gibi ankete katılanların yarısından çoğu (%65.59) din görevlilerinin ek işlerinden ücret almamaları görüşündedir.

Başka görüş bildirenler ise şunları söylemişlerdir:

- Devletin görevlileri arasında en az maaş alanların din görevlileri olduğuna,onların maaşlarının düzeltilmesiyle din hizmetinden herhangi bir ücret talep edilmemesi,verilen hediyenin kabul edilmesi gerektiğine inanıyorum. (9 kişi)

Namazla ilgili görevleri din görevlileri yapar,halktan herhangi bir ücret talep etmezler;Diğer dinî hizmetleri de aynı sınıfa dahil edilip ücret alanmamalı kanaatını

ileri sürüyor ve her yerde bu fikri savunuyorum.(5 kişi)

- Doktorluk,mühendislik,muhasebecilik ücret itibarıyla takdir edilirken,din görevlilerimizin asıl görevleri dışında olduğunu düşündüğüm mevlüt,hatım,cenaze vb. gibi hizmetleri maddî yönden neden takdir edilerek ücret ödenmesin diye düşünüyorum. (4 kişi)

26- Din Adamlarının En Önemli Görevlerinin Hangisi Olduğuna Dair Durumları

TABLO 22

Din adamlarının en önemli görevlerinin hangisi olduğu durumuna göre dağılımları

Din adamlarının en önemli görevleri	Sayı	Yüzde
Cami cemaati dışındakilerle kaynaşması	254	68.28
Mevlüt,hatım,nikah gibi konular	23	6.18
Çocuklarımızın okutulması	85	22.85
Başka	10	2.69
Toplam	372	100.00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında,din adamlarının en önemli görevleri % 68.28'ine göre cami dışındaki cemaatle kaynaşması, %6.18'ine göre mevlüt,nikah,hatim gibi işlerle uğraşması, % 22.85'ine göre çocuklarımızın okutulmasıdır.

Bu konuda başka görüş bildiren % 2.69 oranındaki kişiler ise şunları söylemiştir:

-Din adamlarının en önemli görevlerinin başında

İslâmı tebliğ etmek gelmektedir. Bu tebliğ hizmeti hangi isimle söylenirse söylensin, İslâmı tebliğ mesajını tam anlamı ile ifade edemez. İslâmı tebliğ etmek din adamlarımızın en önemli hizmeti olmalıdır. (4 kişi)

Din görevlilerimizin en önemli hizmeti, Hz. Muhammedin izini, sözünü titizlikle takip etmektir. Peygamberimiz İslâmı anlatmak için önce hanımından başlamış, sonra da yakınlarını ve diğer cemaatı irşad etme sırasını takip etmiş ve her gün inananların sayısı artmıştır. Din hizmetinin talibi olan din adamları da Resulullahın bu yolunu takip etmeleri isabetli olur sanırım. (4 kişi)

Bana göre din adamlarının eksikliği aşk ve şevkle hizmete sarılmamalarıdır. Toplumun dinî yönden aydınlatılması ve İslâmın yaşatılması için azamî gayret aşk ve şevkle hizmete sarılmak en önemli husustur. (2 kişi)

27- Din Adamlarının Yetkisi Düşüncesiyle İlgili Durumları

TABLO 23

Din adamlarının yetkisi durumuna göre dağılımları

Din adamlarının yetkisi	Sayı	Yüzde
Caminin dışına taşmamalı	34	9.14
Her yerde din hizmetini verebilmeli	322	86.56
Başka	16	4.30
Toplam	372	100.00

Örnekleme giren kişilerin % 9.14'ü din adamlarının

yetkisinin caminin dışına taşması gerektiği,% 86.56'sı din adamlarının her yerde hizmet vermesi gerektiği görülmüştür.

Bu konuda başka görüş beyan eden % 4.30'unun düşünceleri ise şöyledir:

Din,hayatımızın her safhasını kapsayan bir nizam olması sebebiyle,hem cami içinde ve hem de cami dışında ikaz ve irşada din adamları bütün güçleriyle devam etmek durumundadırlar. (4 kişi)

- Din hizmetini,insanların biraraya gelebildiği her yerde yapabilecek şekilde din adamlarına yetki verilmelidir. (4 kişi)

- Din adamları irşad görevlerini hem cami içinde hem de cami dışında yapabilmeli,ayrıca müeyyide kullanma yetkisi de olmalıdır. (3 kişi)

- Din adamlarına,dinini öğrenmek istemeyene,temizliğe uymayana,yere çöp atana,evini ve çevresini temiz tutmayana,yere tükürene en az zabıta yetkisi verilmelidir.

(2 kişi)

- Her din görevlisi okullardaki görevliler gibi yetkili olmalı,herkes din adamını görünce ayağa kalkmalı,kısaca din adamını saygın kılacak ne varsa o yapılmalıdır. (2 kişi)

- Din adamları açık hava toplantıları yapabilmeli,kahvehanede,çarşıda,pazarda,gerektiğinde devlet dairelerinde irşad hizmeti verme yetkisine mutlaka sahip olmalıdır. (1 kişi)

28-Din Görevlileri Aleyhinde Söylenen "Hocanın dediğini yap,yaptığını yapma" Gibi Sözlere Katılıp Katılmama Yönünden Durumları

TABLO24

Din görevlileri aleyhindeki sözlerle ilgili dağılımlar

Din adamları aleyhindeki sözlere	Sayı	Yüzde
Aynen katılıyorum	31	8.33
Din görevlilerini kötüleme için söylen.	269	72.32
Kararsızım	41	11.02
Başka	31	8.33
Toplam	372	100.00

Örnekleme katılan kişilerin % 8.33'ü din adamları aleyhinde söylenen, "Hocanın dediğini yap,yaptığını yapma" gibi sözlere aynen katıldıklarını, % 72.32'gibi büyük bir çoğunluk ise bunların din görevlilerini kötülemek için söylenmiş sözler olduğunu beyan etmiştir. % 11.02'si bu konuda kararsız olduğunu bildirmiştir.

% 8.33'ünün ise bu konudaki düşünceleri şöyledir:

- İnkâr edilmez bir gerçektir ki çok dürüst din görevlilerimiz vardır.Ancak her görevlimizi dört dörtlük görmek isteriz.Çünkü dinde hiçbir eksik yoktur.O halde dinin temsilcileri de din gibi doğru ve dürüst olmalıdırlar. Bunu istemek ise toplumun en doğal hakkıdır.

(16 kişi)

- Toplum olarak biz,din görevlilerinin çok samimi ve

kizmetleri yerine getirmede bir memur gibi değil,adeta din hizmeti için âşık ve gönüllü olmalarını bekliyoruz. Bu aşkla yola çıkmayan din görevlilerinin ne dediğinin, ne de yaptığının yapılmaması gerekir. (8 kişi)

- İnanıyorum ki din görevlilerinin büyük bir çoğunluğu saygıdeğer insanlardır.Ancak az sayıda da olsa,"yapmayın" diye ısrarla söylediklerini kendilerinin yaptığı maalesef görölmektedir.çok üzüldüğümüz şey; din gibi mukaddes bir değerin içine giren,ancak onu hazmedemeyip altında kalıp ezilen az sayıda hocamız,bu türlü hiç de hoş olmayan sözleri kendilerine söyletebiliyorlar.(7kişi)

29-Toplumda Din Görevlilerinin İtibarı ve Saygınlığı Yönünden Durumları

TABLO 25

Din görevlilerimizin itibarı ve saygınlığı durumuna göre dağılımları

Din görevlileri	Sayı	Yüzde
Yüksek bir saygınlığa sahiptirler	105	28.22
Normal bir " "	172	46.24
Düşük bir " "	95	25.54
Toplam	372	100.00

Anket uygulanan kişilerin % 28.22'si din görevlilerinin olduğca yüksek bir saygınlığa sahip oldukları, % 46.24'ü normal bir saygınlığa sahip oldukları,% 25.54'ü ise düşük bir saygınlığa sahip oldukları düşüncesindedirler

Toplam olarak % 74.46'sı din görevlilerinin normal ya da yüksek bir saygınlığa sahip olduğu görüşündedir.

30- Toplumda Din Adamlarının Saygınlığının Az Olmasının En Önemli Sebebinin Ne Olduğu Yönünden Durumları.

TABLO 26

Din adamlarının saygınlıklarının düşük oluş sebeplerinin dağılımı

Saygınlığın düşük oluşu	Sayı	Yüzde
Kendi bilgi,görgü eksiklikleri,dinî tutum ve davranışlarındaki samimiyetsizliklerinden	138	37.10
Basın ve yayının din ve din görevlileri hakkındaki olumsuz etkilerinden	73	19.62
Toplumun dine karşı olan ilgisizliklerinden ve dine ihtiyaç duymadığından	150	40.32
Başka	11	2.96
Toplam	372	100.00

Örnekleme giren kişilerin % 40.32'si din adamlarının saygınlığının düşük olmasının nedeninin toplumun dine karşı olan ilgisizliklerinden ve ona ihtiyaç duymadığından kaynaklandığını, % 37.10'u din adamlarının kendi bilgi,görgü eksiklikleri,dinî tutum ve davranışlarındaki samimiyetsizlikleri sonucu olduğunu, % 19.62'si ise basın ve yayının din ve din görevlileri hakkındaki olumsuz etkilerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

% 2.96'sı ise şu görüşleri ileri sürmüştür:

- Toplumda din adamlarının saygınlığı iyi yetiştirilmesine bağlıdır. İyi yetişmeyen bir din adamı iyi hizmet veremez,dolayısıyla saygınlığı düşer. (4 kişi)

- Din görevlilerinin maaşlarının düşük olması kendilerini cemaata muhtaç etmesinden dolayı saygınlıklarını azaltır. (3 kişi)

- Toplumun değer yargılarından dolayı din adamlarımızın saygınlıkları azdır. Suçluya duyulan saygı,caniye duyulan saygı,hiristiyanın papaza duyduğu saygı kadar da olsa,bazan din adamına saygı yoktur. (2 kişi)

- İnsan hazırladığı yemeği kendi yiyecekse o yemeğe çok değer verir.Misafirine sunacaksa daha çok kıymet verir.Ondan geçimini sağlayacaksa onu büsbütün baş tacı eder ve etmelidir de.(1 kişi)

- Mukaddes dinimize en çok değeri din adamları verir,onu baştacı eder ve o çok sevdiği dini başkalarına satar.(tebliğ eder.) (1 kişi)

31- Cemaatten Para Toplanma Konusuyla İlgili Düşünceler Yönünden Durumları

TABLO 27

Camilerden yardım toplanıp toplanmama durumlarına göre dağılımları

Camilerden yardım toplanıp toplanmaması	Sayı	Yüzde
Cami, Kur'an kursu gibi eserleri camiye gelenler yaşatacağı için toplanmalı	123	33.06
Çok sıkıcı olduğu için bu yardımlar istenmemelidir	20	5.38
Bazan toplanmasında sakınca yoktur	203	54.57
Başka	26	6.99
Toplam		372100.00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında örnekleme giren kişilerin % 33.06'sının camilerden para yardımı toplanmasını istediği, % 5.38'inin çok sıkıcı olduğu için bu yardımların toplanmasını istemediği, % 54.57'sinin bazan toplanmasında sakınca bulunmadığı görüşünde oldukları görülmektedir.

Başka görüş bildirenler ise şunları belirtmişlerdir:

- Bu camilerin yapımını mutlaka devlet ve vakıflar üstlenmelidir. Hiç olmazsa yarısını üstlenmesi gerekir (10 kişi)

- Sosyal dayanışma vakfına benzeyen bir fonu oluşturmak, sonra da bu fona yapılan bağışlar keyfi olmaktan çıkarılıp devlet tarafından zorunlu hale getirilmelidir. (8 kişi)

- Her hristiyanın maaşından her ay kesilen para kilise fonuna yattığı bilinmektedir. Ayrıca ülkemizde de satılan mallardan şu veya bu ad altında belirli yüzdeler kesiliyor. Bu tür bir şey camiler için yapılmalıdır. (7 kişi)

32-Din Görevlilerinde Eksiklik Görüp Görmeme Yönün-
den Durumları

TABLO 28

Din görevlilerinde eksiklik görüp görmeme durumları-
na göre dağılımları

Din görevlilerinde eksiklik var mı?	Sayı	Yüzde
Evet	267	71.77
Hayır	90	24.20
Boş	15	4.03
Toplam	372	100.00

Örnekleme giren kişilerin ekserisi (% 71.77) din görevlilerinde bir takım eksiklikler görmekte, % 24.20'si ise eksiklik bulunmadığını belirtmektedir.

32-Din Görevlilerinde Hangi Alanda Eksiklik Gördük-
leri Yönünden Durumları

TABLO 29

Din görevlilerinde bulunan eksikliğin dağılımı

Din görevlilerinde eksiklik durumu	Sayı	Yüzde
Söz ve davranışlarındaki tutarsızlık	59	15.86
Kişilerarası ve sosyal ilişkilerde zayıflık	70	18.82
Meslekî alanda yetersizlik	73	19.62
Kılık kıyafette ölçsüzlük	21	5.65
Başka	9	2.42
Boş	140	37.63
Toplam	372	100.00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında örnekleme katılan kişilerin % 19.62'si din görevlilerinin meslekî alanda yetersiz oldukları, % 18.82'si kişilerarası ve sosyal ilişkilerde zayıf oldukları, % 15.86'sı söz ve davranışları arasında tutarsızlık bulunduğu, % 5.65'i kılık kıyafetinde ölçsüzlük olduğu görüşünde oldukları görülmektedir. % 37.63'ü ise bu soruya cevap vermemiştir.

Başka açıklamalarda bulunan 9 kişi şunları belirtmiştir:

- Din hizmetine talip olanlar 40 yaşına kadar stajer sayılmalı, sonra göreve başlamalıdır. Peygamberimiz İslâmî 40 yaşından sonra başlatmış, o güne kadar kendini halka kabul ettirmiştir. Kısaca olgunluk yaşı diyebileceğimiz yaş din hizmetinin yaşı olursa eksikler en aza iner (4 kişi)

- Din adamı İslâmî tebliğ için hevesli olmalıdır. Memur gözü ve gönlü ile din hizmeti yapılmaz. (3 kişi)

- Bir esnaf başarılı olmak ve kazançlı çıkmak için hizmet ettiği yerden ayrılamaz ve bir para kazanma hedefi vardır. Din görevlisi de en az o kadar kazanç için görevine bağlı ve bir hedefi olmak durumundadır. O zaman her alandaki eksikliğini kendisi zaten giderir. (2 kişi)

34- Din Görevlilerinde Bulunması Gereken En Önemli Özellikler Açısından Durumları

Bu soru açık uçlu soru olarak sorulmuş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Vaazlarda cemaata kızarak konuşmamak, Allah rızası için çalışmak, bilhassa İslâmî sunarken cesur olmak, emri

sadece Allah'tan almak gibi güzellikler din görevlilerinin çok mühim özelliklerinden olmalıdır.(58 kişi)

- Din adamı Arapça bilgisinin yanısıra mutlaka hafız olmalıdır.Hafızlıkla yapılan din hizmeti iki kanatlı ku  gibidir.Hafız olmayanın Arapçası da yoksa bana göre hizmet veremez.(47 kişi)

- Din adamı taassup ve bid'atlardan kaçınan aydın kişi olmalıdır.Laiklik konusunu iyi bilmeli,İslâmî gerçekleri çekinmeden söylemelidir.Bu çok kıymetli din hizmeti metnin gerekliliğine,zorluğuna ve b y kl  ne inanmalıdır.Bu güne ve geleceğe ışık tutacak şekilde konuları işleme hitabetine sahip olmalıdır. (43 kişi)

- Din adamı denince aklıma İmam-ı Azamlar,Mevlanalar,Yunuslar,Hacı Bayram Veliler gibi hem din hizmeti sunan ve hem de ışık saçan din önderleri gelir.(40 kişi)

- Din adamı halkla i  içe olan ve ayrıcalığı olmayan bütünleştirici bir  nder,tevazu sahibi,nefsini dizginleyici,sabırlı,söylediğini kendinde uygulayan bir zat olmalıdır. (40 kişi)

- Din adamı devlet adına en az muhtar kadar yetkili olmalıdır.Her din görevlisi okullarda ders verebilecek ehliyetinde olmalıve bu hak ona teslim edilmelidir.Din adamı aynı zamanda dürüstlük  rne i olmalıdır.(36 kişi)

- Din görevlisi her zaman korkutucu olan değil sevdirci olan,yapılması gerekeni önce kendisi yapan,temiz giyinen,bilgili bir alim,ahlak konusunda halkın güvenini kazanan etkileyici hatip olmalıdır. (35 kişi)

- Bana göre din adamı araştırmacı, aydınlatıcı, inandırıcı, iyi huylu, birleştirici, vazife mesuliyeti olan örnek kişilerdir. (31 kişi)

- Din adamı sağlam bir imana sahip, samimi görevyapan, sıkıntılara katlanan, doğruluk örneği, sosyal ilişkileri iyi olan bir deha olmalıdır. (30 kişi)

- Din adamı ahlakı iyi olduğu kadar sesi de iyi olan, parayı daima ikinci planda tutan vazifesinas bir değer olmalıdır. (9 kişi)

- Sosyal ilişkilerde aktif, söz ve davranışları arasında tutarsızlık olmayan, görevini para için değil sadece dine hizmet olsun diye yapan yüce insan ancak din adamıdır. (1 kişi)

- İlmî ile amîl, dinî cesareti olan, vakar ve kararlılık örneği, bilgi ve sözleri kaynağa dayanan, cihad ruhlu, şuurlu yetişmiş, saygıdeğer mürşitler din adamı olmaya layıktırlar. (1 kişi)

--Din adamlarımızda bulunması gereken en önemli özellikler için çok şey söylenebilir. Öncelikle maddî durumu cemaaten iyi olmalı, her yerde bir kariyeri bulunmalıdır. Onlar beşerî münasebetlerin organizatörü olan dinimizin mümessilleridirler. (1 kişi)

35- Din Görevlilerinde Beğenilen ya da Beğenilmeyen Özellikler Yönünden Durumları

Açık uçlu soru olarak sorulmuş bu soruya şu cevaplar verilmiştir:

1- Din görevlilerinde beğenilen özellikler:

- Din görevlilerimiz olmasaydı bu toplumun hali nice olurdu.Zaten şaşmış olan yollar büsbütün azardı.Bana göre din görevlilerimiz hakkında kötü laf söylenemez. En kötüsü bile halktan çok iyi ve halka göre daha masumdurlar.Çünkü onlar kendilerini İslâma adanmışlardır(43kişi)

- Din görevlilerinin kötü alışkanlıklarının olmaması en beğenilen taraflarıdır.Ayrıca bunca menfi propogandalara rağmen bu ulvî görevi yürütmeleri çok büyük özelliktir. (41 kişi)

- Din hizmetinin talibi olan fertler toplumdan çok farklı ve üstündürler.(24 kişi)

- Din görevlileri zor şartlarda görev yapıyorlar. Halkın güven kaynağı ve sabırlı insan olmaları sevilen yönleridir. (19 kişi)

- Din görevlilerinin göründükleri gibi olmaları,u-mut verici, okuma ve okutma alışkanlığı olmaları bakımından sevilmetedirler. (15 kişi)

- Din görevlilerinin cami ve çevresini temiz tutmaları,dedikodu ve siyasete karışmamaları,çocuklarımızın din eğitimine ağırlık vermeleri,vaazları derli toplu işlemeleri,halkı karamsarlığa sürüklememeleri en çok sevilen yönleridir. (12 kişi)

- Politikayı dine,dini politikaya alet etmeden hizmet veren,boş olan safları cemaatle nasıl dolduracağım diye planlar,programlar düzenleyen din görevlilerini çok seviyorum. (8 kişi)

2-Din görevlilerinde beğenilmeyen özellikler:

- Din görevlilerinin bazan mazeretsiz ve sebepsiz yere görevlerini terk etmeleri,sakal bırakmamaları,altın takmaları,az da olsa yalan konuşmaları,dini ticaret aracı olarak kullanmaları hoş görülme-yen davranışlarından-dır. (34 kişi)

- Din görevlilerinin sosyal faaliyetlere katılmamaları,dine dil uzatanlara cevap vermemeleri, başkasının özel yaşantılarıyla ilgilenmeleri hoşumuza gitmediği gibi hepimizi gönülden yaralamaktadır. (30 kişi)

- Din görevlilerinin vaazları uzatmaları,tutarsız ve riyâkar olmaları,cennet ve cehennem komutanıymış gibi davranmaları hoş karşılanmamaktadır. (28 kişi)

- Din görevlilerinin ticaretle uğraşmaları kendilerini küçültmektedir.Maaşları yükseltilerek buna bir çare aranması gerekir. (28 kişi)

- Din görevlileri namazlardan önce ve sonra Kur'an-ı Kerim okumamaktadırlar.Vaazlarında cemaati ümitsizliğe sevk etmeleri de hiç hoş değildir.(26 kişi)

- Din görevlilerimizde tebliğ şuuru eksiktir.Bana göre cami hizmetini cami gardiyanlığı gibi yapıyorlar. Ayrıca camiden dışarı çıkıp cemaat ve bilhassa gençlerle ilgilenmiyorlar.Din hizmeti sadece namaz kıldırma değildir. (25 kişi)

- Din hizmeti en yüce bir hizmettir.Bu hizmetin sağlıklı yürütülmesi için görevlilerimiz resmen yetkili olmaladırlar.Çevreyi çöp veya tükürme gibi atıklarla kir-

letmek en çok dinimizi ilgilendirir.Din görevlisi resmî görevi olmazsa bile bu kötü davranışlara müdahale etmesi gerektiği halde müdahale etmiyorlar. (11 kişi)

- Din görevlileri alçak gönüllü halk adamı olmaları gerektiği halde böyle değildirler.Ayrıca vaazlarda sık sık aynı konuları tekrar ediyorlar.Namazdaki yanlış ve hatalarını düzeltmiyorlar. (9 kişi)

- Din görevlilerinin dinî bilgileri eksik ve kendilerini yetiştirme azmi yoktur.Bundan dolayı çok kitap okumaları gerekir.(8 kişi)

- Din görevlilerinin dargınlık,kırgınlık ve bunlara zemin hazırlayan herşeyi ortadan kaldırmaları gerekirken, cemaatı ile dargın hatta meslektaşlarıyla kırgın olmaları affedilir cinsten değildir. (6 kişi)

- Din görevlileri islâmî tebliğde hilim yolunu seçmiyor ve halkı soğutuyorlar.Ayrıca saygınlıklarını korumuyor,çocukların din eğitimi konusunda çaba göstermiyorlar. (5 kişi)

36-Din Görevlileriyle İlgili Genel Düşünceler:

Anketimize katılan kişiler din görevlileriyle ilgili son olarak şunları belirtmişlerdir:

- Tesettürle ilgili (Türbanlı,türbansız) ayırım ortadan kalkmalıdır.Allah öğrettiği için başını örten hanımlarımıza ve kızlarımıza tek kelime söylenmemelidir.Başını örtmeyen hanım ve kızlara din görevlilerimiz Allah'ın emrini anlatır sonrasını kendilerine bırakıp bir insan

olarak değerlendirirler.(38 kişi)

- Dinî kuruluşlara devletimiz yardım etmelidir.Din görevlilerimiz misyonerlik faaliyeti de yapmalıdır.Bana göre % 80'i dininden yeterince haberi olmayan gençliğimize din görevlilerimiz önem ve ağırlık vermelidir.(33kişi)

- Camilerimiz devletin desteğinde güçlenmelidir.ve gerektiğinde yardım etmelidir.Din görevlilerimiz kanunla salahiyet sahibi olmalıdır. (28 kişi)

- Bana göre çok ilginç olan bir tavsiyede bulunmak istiyorum.Çocuklarımız ibadetini yapacak kadar bilgileri ve ibadet uygulamasını anne-babadan öğrenmelidirler.Bunun resmî yani mecburi hale getirilmesi gerekir.Böyle olunca anne-baba bu kadar dinî ilmi bilmek ve öğrenmek, dolayısıyla çocuğuna öğretmek durumunda kalır.Bu uygulanabildiği zaman henüz küçük yaşta iken dinî terbiye ve ilim ruha yerleşmiş olacak ve hem de anne-baba kendisi ibadet ederken uygulama yaptıracaktır.Din görevlilerinin işi ise ondan sonra daha verimli hizmet vermek olacaktır. (26 kişi)

- Din görevlisi dine ihtiyacı olan bu milletin danışmanı olmalıdır.Ayrıca hem halk ve hem de devlet ricalinin müşfik müracaat merkezi olmalıdır. (25 kişi)

- Bu ankette bir çok konulara parmak basılmıştır.Umarım bu anket sayesinde din görevlilerimizin var olan bazı eksiklikleri konusunda dikkatlerini çekmiş olalım. (25 kişi)

- Din görevlileri felsefî konularda bilgi sahibi

olmalı, dolayısıyla felsefî sorulara cevap verebilmelidir. Bana göre felsefî konularda kültürü geniş olanlar daha başarılı hizmet yapıyorlar. (21 kişi)

- Din görevlilerimize her yerde ve her cemaatta İslamı anlatma fırsatı tanınmalıdır. Bir de camilerimiz sadece ibadete değil diğer sosyal faaliyetler için de açık bulundurulmalıdır. (21 kişi)

- Namazın izni olmaz. Din görevlisi izinli olduğu zaman caminin yanında ise namaza gelmelidir. Aksi halde büyük dedikodu olmakta ve ileride o görevli orada rahat edememektedir. (18 kişi)

- Din görevlilerimizin maaşları artırılmalı, dinî hizmetlere devlet destek vermeli, bunun için devlet eliyle ya da özel sektör tarafından bir TV. kurularak bu destek te'yiğ edilmelidir. (15 kişi)

- Din görevlileri kendilerini yetiştirmeli, yeni problemlere çözüm aramalıdır. Ahlakın büyük ölçüde zayıflamasına sebep olan TV. kanalları gözden geçirilmeli, dergi, gazete, broşür ve reklamlara bir yön verilerek din görevlilerimizin irşat hizmetleri kolaylaştırılmalıdır. (13 kişi)

- Yer yer Türkiye'de ve özellikle de yurt dışında camilerin ayrı ayrı siyasî gruplara bölünmesi birlik ve beraberliğimize büyük ölçüde zarar vermektedir. (13 kişi)

- Din eğitimi sıfır yaştan üniversite sonuna kadar hatta ölünceye kadar, kısaca beşikten mezara kadar devam ettiği için her fırsatta hem devlet hem de din görevlile-

rimiz tarafından verilmelidir. (13 kişi)

- İslâmı sunabilmenin, bu kutsal mesajı verebilmenin bir yolu da sık sık çok yönlü seminerler vermektir. Bu şekildeki hizmette din görevlilerimiz büyük rol oynamalıdır. (12 kişi)

- Dinimizin emir ve yasaklarını topluma ulaştırmada bazı eksiklikler varsa, bunlar bazan din görevlilerimiz, bazan da halkımızdan kaynaklanmaktadır. (11 kişi)

- Din görevlilerimiz ve halkımız Kur'an-ı Kerim'e bağılı olup Allah'ın birliğini gönüllerine tağ ederek cecur olmaları halinde kitleleri arkalarından sürükleyebilirler. Osmanlı Devleti 600 yıl bunun neticesinde ayakta durabildi. (10 kişi)

- Din görevlilerimiz yüksek dinî öğrenim görmek durumundadırlar. Sık sık meslek içi eğitim yapılmalı, okuyucular ses kullanma sanatını da bilmelidirler. (9 kişi)

- Din görevlisi inanandan çok inanmayana hizmet götürmeli, onları İslâma kazandırmak için uykusu kaçmalı, yüce dinimizin kolaylaştırıcı ve müjdeleyici bir din olduğunu, iki günü eşit olanın aldanmış olacağını her zaman kararmış gönüllere sunmalıdır. (9 kişi)

- Din görevlileri, halkı Atatürk'le ilgili ileri geri konuşmalarından vaz geçirmeli, eksiklikleri düşmanlık yaparak telafi etmenin mümkün olmayacağını, aksine yaklaşıarak telafi edilebileceğini anlatmalıdır. (6 kişi)

- İnsanlara bir mesajım var: İslamiyeti kurtarmayı bırakın, İslâmîyetle kurtulmaya çalışın. Herkes İslâmı ya-

şarsa mesele zaten çözülmüş olur.Eu maksatla televizyonda din için bir kanal ayrılmasını istiyorum.(5 kişi)

- Bazı zihinlerde var olan gericilik silinmeli,İslâmın çağ açıp çağ kapatanlar sayesinde geçmişte yüceldiğini,bilmelerini,tekrar yücelmesi için ilgililer ve din görevlilerinin zemin hazırlamasını istiyoruz.Ayrıca din görevlilerimizin ekonomik durumları düzeltilmeli,resmî işlerde söz sahibi olmalıdırlar. (2 kişi)

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırma örneklemine giren halktaki din görevlisi imajı ile ilgili olan bulgular,çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak ele alınıp tartışılacak ve yorumlanacaktır.

1-Meslekî Yeterlilik Durumu

Din görevlilerinin meslekî bilgilerinin yeterlilik durumuna ilişkin tablo 30'daki karşılaştırmalara bakıldığında, 15-25 yaş arası olan halktan % 82.65'inin din görevlilerinin meslekî bilgilerinin yeterli ya da kısmen yeterli olduklarını görürken,bu oranın 26-40 yaş arası olanlarda % 83.87,41 ve daha yukarı yaş grubunda ise % 37.50 olduğu görülmektedir.Buradan hareketle 26-40 yaş grubundan olan halkın,din görevlilerinin meslekî bilgilerinin yeterliliği konusunda daha iyimser oldukları görülmektedir.

Tablo 30'a cinsiyet durumları açısından bakıldığında ,din görevlilerini meslekî açıdan yeterli ya da kısmen yeterli görenlerin % 69.93'le erkeklerin,% 76.75'le kadınların olduğu görülmektedir.Buradan hareketle kadınların din görevlilerini mesleklerinde daha yeterli gördükleri anlaşılabılır.Bunun sebebi kadınların her zaman vaaz ve hutbe dinlemedikleri ya da din görevlileri ile bağlantılarının erkeklerle nisbetle daha az olmasıdır.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında; din görevlilerini meslekî açıdan yeterli ya da kısmen yeterli görenlerin % 70.59'u ile 1 milyon Tl den az, % 72.73'ü ile 1-2 milyon Tl arası, % 72.63'ü ile 2-3 milyon arası, % 69.51'i ile 3 milyon Tl'den fazla aylık geliri olan kişiler olduğu görülmektedir. Buradan hareketle her kademedeki gelir sahipleri birbirlerine çok yakın bir oranla din görevlilerini meslekî yönden yeterli ya da kısmen yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Bunun sebebi ise, toplumun din görevlilerini ekonomik gözle değil, genelde meslekteki ehliyetleri açısından değerlendirdikleri şeklinde izah edilebilir.

Öğrenim durumları karşılaştırıldığında, din görevlilerini meslekî açıdan yeterli ya da kısmen yeterli görenlerin % 74.19 ile ilkokul mezunu oldukları, % 89.04 ile ortaokul ve lise mezunu oldukları, % 29.76 ile üniversite mezunu oldukları görülmektedir.

Üniversite mezunlarının % 70.42'si din adamlarını yeterli görmektedir. Bu oldukça önemli bir durumdur. Buradan din adamlarının üniversite mezunlarının büyük çoğunluğunu tatmin edecek açıklamalarda bulunamadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca din adamlarının en az fakülte mezunu olması ve kendilerini sürekli yenileme gayreti içinde olmaları gerektiği ortaya çıkmaktadır.

2- Din Adamlarına Sorulan Sorulara Yeterli Cevap

Alıp Alamama Durumu

Din adamlarına sorulan sorulara yeterli cevap alıp alamama durumuna ilişkin tablo 31'deki karşılaştırmalara bakıldığında, 15-25 yaş arası olan kişilerden % 89.36'sının din adamlarına sordukları sorulara tam ya da kısmen cevap aldıkları görülürken, bu oranın 26-40 yaş gurubunda % 83.69, 41 ve daha yukarı yaş gurubunda ise % 87.59 olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre, yaş gruplarından her üçünün de % 80'in üstünde din adamlarına sorulan sorulara yeterli ya da kısmen cevap alabildikleri ortaya çıkmıştır.

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında, din adamlarına sorulan sorulara tam ya da kısmen cevap alanların % 87.77 ile erkekler, % 89.29 ile de kadınlar olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle kadınların erkeklere nisbetle din görevlilerini sorulanlara cevap verme konusunda daha başarılı buldukları anlaşılmaktadır.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında, din adamlarına sorulan sorulara tam ya da kısmen cevap alanlar % 100 ile 1 milyon Tl'den az , %85.29 ile 1-2 milyon Tl arası, % 91.84 ile 2-3 milyon Tl arası, % 74.53 ile de 3 milyon Tl'den fazla aylık geliri olanlar olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle aylık geliri 1 milyon Tl'den az olanların din adamlarından öğrenmek istediklerine % 100 cevap alabilmekte oldukları anlaşılmıştır.

TABLO-31

Din Adamlarına Sorulan Sorulara Yeterli Cevap Alıp Alınama Durumuna İlişkin Karşılaştırmalar

Din adamlarına sor- duğunuz sorulara ye- terli cevap alabili- yor musunuz ?	Yaş durumları		Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları					Öğrenim durumları		
	15-25 yaş arası	26-40 yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlkokul mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu
Evet	f 26 26.59	42 35.46	57 36.50	83 29.52	44 47.62	21 34.85	47 36.27	41 30.61	16 33.02	32 40.91	43 27.97	46 33.61
Kısmen	f 60 62.77	57 48.23	82 51.09	157 56.25	38 41.67	40 65.15	64 49.02	81 61.23	20 41.51	47 59.09	78 50.35	70 50.42
Hayır	f 10 10.64	17 14.18	13 8.76	34 12.15	8 8.33	0 0	19 14.71	0 0	12 25.47	0 0	33 20.98	14 10.09
Cevapsız	f 0 0	2 2.13	6 3.65	6 2.08	2 2.38	0 0	0 0	11 8.16	0 0	0 0	1 0.70	8 5.88
Toplam	f 96 100.00	118 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında, din adamlarına sorulan sorulara tam ya da kısmen cevap alanların % 100 ile ilkokul mezunu, % 78.32 ile orta ve lise mezunu, % 84.03 ile de üniversite mezunu oldukları görülmektedir. Bu verilerden hareketle ilkokul mezunlarının din adamlarına % 100 destek verdiklerini anlamaktayız. Bu hem din adamlarının dinî bilgiler konusunda yeterli oldukları, hem de ilkokul mezunlarının din adamlarına karşı çok duyarlı oldukları şeklinde izah edilebilir.

3- Vaaz ve Hutbe Konularını Nasıl Bulduklarına Göre Durumları

Toplumun camilerde dinledikleri vaaz ve hutbe konularını nasıl bulduklarına ilişkin tablo 32'deki karşılaştırmalara bakıldığında, örnekleme katılan kişilerden 15-25 yaş arasının % 25.64 ile çoğu kez aynı konular işlendiğinden etkisinin az ve sıkıcı olduğunu belirtmişlerdir. Bu oran 26-40 yaş grubunda % 32.26, 41 ve daha yukarı yaş grubunda ise % 39.69'dur.

15-25 yaş arası % 49.57 ile hutbe konularını beğenerek "dinî bilgileri geliştirici ve aydınlatıcı" olduğunu ifade etmişlerdir. Bu oran 26-40 yaş grubunda % 48.39, 41 ve daha yukarı grubunda ise % 42.75'dir.

Verilerden hareketle her üç yaş grubunun % 50'ye yakın bir bölümünün hutbe konularını beğendikleri, diğerlerinin ise vaaz ve hutbe konularını beğenmedikleri anlaşılmaktadır. Buradan vaaz ve hutbe konularının günün

TABLO-32
Veez ve Hutbe Konularını Nasıl Bulduklarının Karşılaştırılması

Cemilerde dinlediğiniz veez ve hutbe konularını nasıl buluyorsunuz?	Yaş durumları		Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları					Öğrenim durumları			
	15-25 yaş arası	26-40 yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlkokul mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu	
Çünkü aynı konuları işlendiğinden et- f kisi öz ve sıkıcı b	24 25.54	38 32.26	62 39.69	28 28.86	43 46.91	29 48.23	37 28.26	27 20.41	18 36.08	29 37.59	75 48.78	14 10.35	
Dini konulardan çok sosyal muhtevallı f olukları için pek b faydalı bulmuyorum	9 9.40	9 8.06	12 7.63	19 6.53	13 14.82	0 0	11 8.70	12 9.18	7 14.43	0 0	0 0	37 26.72	
Tehdit edici ve hep karamsarlığa itti- f i old klarından dinlemek istemiyorum	7 6.84	9 7.26	10 6.11	17 6.13	8 9.64	0 0	44 10.87	21 15.31	0 0	12 15.04	0 0	6 4.31	
Dini bilgilerimi geliştirci ve ay- f dinitacı olmaktan	48 42.57	57 48.39	68 42.75	148 52.32	23 24.63	29 47.06	58 44.56	68 51.02	21 44.33	36 45.11	72 46.34	68 49.14	
Başka görüş	8 8.55	5 4.03	6 3.82	15 5.50	5 4.94	3 4.71	10 7.61	5 4.08	2 5.16	2 2.26	8 4.88	13 9.48	
Toplam	96 100.00	118 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00	

şartlarını da dikkate alarak daha cazip hale getirilmesine ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında, vaaz ve hutbe konularını nasıl buldukları konusunda erkeklerin % 28.86'sı, kadınların da % 46.91'i çoğu kez aynı konular işlendiğinden etkisinin az ve sıkıcı olduğunu beyan ettikleri görülmektedir.

% 52.92 ile erkekler, % 24.69 ile de kadınlar vaaz ve hutbe konularının "dinî bilgileri geliştirici ve aydınlatıcı" olduğu görüşünü teyit etmişlerdir. Bulgulardan çıkan sonuçlara göre kadınların çoğu vaaz ve hutbe konularını beğenmezken, erkeklerin çoğunun beğendikleri anlaşılmaktadır.

Kadınlarla erkekler arasındaki bu fark, kadınların vaaz ve hutbeleri yeterince izleyemedikleri şeklinde izah edilebilir. Ancak erkeklerin de % 50 civarında vaaz ve hutbe konularından memnun olmadıklarını dikkate alarak daha önce belirttiğimiz gibi vaaz ve hutbe konularını günün şartları, zaman ve zemine uygun hazırlamak gerekir.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında, vaaz ve hutbe konularını nasıl buldukları konusunda % 48.23 ile 1 milyon Tl'den az aylık geliri olanlar, % 28.26 ile 1-2 milyon Tl arası, % 20.41 ile 2-3 milyon Tl arası; % 36.08 ile 3 milyon Tl'den fazla geliri olanlar çoğu kez aynı konular işlendiğinden etkisinin az ve sıkıcı olduğunu belirtmişlerdir. Bu oranın 1 milyon Tl'den az geliri olanlarda % 47.06, 1-2 milyon Tl arası geliri olanlarda % 44.56, 2-3 milyon Tl arası geliri olanlarda

% 51.02, 3 milyon Tl'den fazla geliri olanlarda ise % 44.33 ile vaaz ve hutbe konularının dinî bilgileri geliştirici ve aydınlatıcı olduğunu beyan ettikleri görülmektedir.

Bulgulara bakıldığında her dört gelir grubunun da beğenmediklerine nisbetle beğendikleri oranın daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Ancak bu oran çok yüksek olmadığından hutbe ve vaaz konularını iyi seçmek ve çok iyi hazırlamak gerekir.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında, vaaz ve hutbelerde çoğu kez aynı konular işlendiğinden etkilerinin az ve sıkıcı olduğunu beyan eden %37.39 ile ilkokul mezunu, % 48.78 ile ortaokul ve lise mezunu, % 10.35 ile de üniversite mezunları oldukları anlaşılmaktadır. Hutbe ve vaaz konularının "dinî bilgileri geliştirici ve aydınlatıcı" olduğunu beyan eden % 45.11 ile ilkokul mezunu, % 46.34 ile orta ve lise mezunu, % 49.14 ile de üniversite mezunu oldukları görülmüştür.

Öğrenim durumlarındaki verilere bakıldığında da yine vaaz ve hutbe konularını beğenenler daha yüksek orandadır. Orta ve lise mezunlarında % 48.78'lik bir oranla konuların sıkıcı olduğu, % 49.14'lük oranla da üniversite mezunlarının konuları beğendiği ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi beğeni % 50'yi geçmediğinden vaaz ve hutbeler konusunda titizlik gösterilmesi gerekir.

4- Din Görevlilerinde Hangi Eksikliğin Bulunduğu Durumu

Din görevlilerinde hangi eksikliğin bulunduğuna ilişkin tablo 33'deki karşılaştırmalara bakıldığında, 15-25 yaş arasının % 19.67, 26-40 yaş arasının % 15.91, 41 ve daha yukarı yaşlarda % 21.19'unun "kişiler arası ve sosyal ilişkilerde zayıflık olduğunu görmekteyiz. Bu oranlara göre % 50'nin üstündeki kişiler sosyal ilişkilerde zayıflık görmektedir.

"Din görevlileri meslekî yönden yetersizdir" diyenler % 21.31 ile 15-25 yaş grubu, % 22.73 ile 26-40 yaş grubu, % 14.41 ile 41 ve daha yukarı yaş grubudur. Yukarıdaki bulgulara bakıldığında % 58.45'lik bir oranla din adamlarımızın meslekî yönden yetersiz oldukları anlaşılmaktadır.

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında, kişiler arası ve sosyal ilişkilerde zayıflık olduğunu % 21.41 ile erkeklerin ifade ettiği görülmektedir. Bu konuda kadınlar bir şey belirtmemiştir. Meslekî alanda din adamlarının yetersiz olduklarını % 19.94 ile erkekler, % 17.39 ile kadınlar söylemektedir. Verilere bakıldığında birbirine çok yakın bir oranla hem erkekler ve hem de kadınlar din adamlarının meslekî yönden yetersiz olduklarını belirttikleri görülmektedir.

Din adamlarının kişiler arası ve sosyal ilişkilerde zayıf olduklarını belirtenler % 30.91 ile 1 milyon TL'den az geliri olanlar, % 33.33 ile 1-2 milyon TL arası geliri

TABLO-33

Din görevlilerinde hangi eksikliklerin bulunduğu ve karşılaştırılması

Yaş durumları	Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları					Eğitim durumları				
	15-25 yaş arası	26-40 yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlkokul mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu
Din görevlilerinde sizce hangi eksiklik mevcuttur?												
Söz ve davranışları arasındaki tutarsızlık	15 15.58	19 15.91	26 16.10	24 8.59	62 67.39	16 25.46	24 18.52	14 10.69	8 15.90	30 37.68	17 11.28	15 10.59
Kişilerarası ve sosyal ilişkilerde zayıflık	19 13.57	19 15.91	33 21.19	60 21.47	0 0	19 30.91	43 33.33	22 16.03	5 10.61	23 28.99	33 21.05	18 12.94
Mesleki alanda yetersizlik	20 21.31	27 22.73	23 14.41	56 19.24	16 17.39	22 36.36	54 38.89	14 10.69	7 13.64	17 21.74	33 21.05	24 17.65
Kalıcılık kıyafette ölçsüzlük	6 5.74	7 6.06	8 5.08	12 4.29	14 15.22	4 7.27	12 9.26	6 4.58	2 4.55	9 11.59	9 6.01	4 2.94
Başka	0 0	8 6.82	0 0	8 2.76	0 0	0 0	0 0	4 3.05	1 3.79	0 0	4 2.26	5 3.53
Boş	36 37.70	38 32.57	68 43.22	120 42.95	0 0	0 0	0 0	73 54.96	25 51.51	0 0	59 38.35	72 52.35
Toplam	96 100.00	118 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00

olanlar, % 16.03 ile 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar, % 10.61 ile 3 milyon Tl'den fazla geliri olanlardır.

Verilere bakıldığında geliri az olanların bu konuda din adamlarını daha zayıf gördükleri anlaşılmaktadır.

Din adamlarını meslekî alanda yetersiz görenler % 36.36 ile 1 milyon Tl'den az geliri olanlar, % 38.89 ile 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar, % 10.69 ile 2,3 milyon Tl arası geliri olanlar, % 13.64 ile de 3 milyon Tl'den fazla geliri olanlardır. Bu verilerden hareketle az geliri olanların din adamlarını daha yetersiz gördükleri anlaşılmaktadır. Bunun sebebi yukarıda beyan edildiği üzere fakir halkın daha sık camilere gittiği, dolayısıyla din adamlarında mevcut eksiklikleri daha net görebildikleridir.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında, % 28.99 ile ilkokul mezunları, % 21.05 ile orta ve lise mezunları, % 12.94 ile üniversite mezunları din adamlarının kişilerarası ve sosyal ilişkilerde zayıf olduklarını belirttikleri görülmektedir. Bu verilere bakıldığında ilkokul mezunları, orta, lise ve üniversite mezunlarına göre din adamlarını daha zayıf gördükleri anlaşılmaktadır. Bunun sebebi tahsili az olanların çok olanlara göre hoşgörülerinin daha az olmasıdır.

5- İrşad ve Tebliğde Din Adamına İhtiyaç Olup Olmama Durumu

Toplumun dinî ihtiyaçlarını karşılamada, dinî irşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç durumuna ilişkin tablo 7:

İrşad ve Tebliğde Din Adamlarına İhtiyaç Olup Olmama Durumuna İlişkin Karşılaştırmalar

Toplaman dinî ihtiya- yaçlarını karşılama- da dinî irşad ve tebliğde din adamlarına ihtiyaç var mıdır?	Yaş durumları			Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları					Öğrenim durumları		
	15-25 yaş arası	26-40 yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlköğül mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu	
Evet	90 93.75	116 98.04	156 98.59	268 95.71	92 100.00	57 93.44	126 96.92	129 96.99	48 100.00	71 89.87	151 97.42	138 100.00	
Hayır	3 3.12	2 1.96	2 1.41	8 2.86	0 0	0 0	4 3.08	4 3.01	0 0	8 10.13	0 0	0 0	
Cevapsız	3 3.12	0 0	0 0	4 1.43	0 0	4 6.56	0 0	0 0	0 0	0 0	4 2.58	0 0	
Toplam	96 99.99	118 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00	

34'deki karşılaştırmalara bakıldığında görürüz ki, 15-25 yaş grubunun % 93.75 ile, 26-40 yaş grubunun % 98.64 ile, 41 ve daha yukarı yaş grubunun ise % 98.59 ile irşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç olduğunu belirtmektedirler. Verilerden hareketle her üç yaş grubu da % 100'e yakın bir oranla din adamına ihtiyaç olduğunu anlamaktayız. Çünkü din adamının varlık sebebi gerçekte şudur: "İyilik ve takva üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerinde yardımlaşmayın."(1)

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında, % 95.71'lik oranla erkeklerin, % 100'lük bir oranla da kadınların dinî irşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında, dinî irşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç olduğunu ifade edenlerin % 93.44'lük bir oranla 1 milyon Tl'den az geliri olanlar, % 96.92'lik bir oranla 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar, % 96.99'luk bir oranla 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar, % 100'lük bir oranla da 3 milyon Tl'den fazla geliri olanlar olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıdaki bulgulara bakıldığında % 93.44 ile % 100 arasında çok az farkla her gelir grubunun dini irşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç olduğunu beyan ettikleri görülmektedir.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında, dini irşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç olduğunu ifa-

de edenlerin % 89.87 ile ilkokul mezunları, % 97.42 ile orta ve lise mezunları,% 100'lük bir oranla da üniversite mezunları oldukları görülmektedir.Verilerden hareketle şu söylenebilir: Üniversite mezunları ilkokul mezunlarına göre daha yüksek bir oranla din adamına ihtiyaç duyulduğu görüşündedir.Bunun sebebi,dini irşad ve tebliğ olmadan hayatın bir ahenk içinde yürümeyeceğini tahsili yüksek olanların daha iyi kavramış oldukları şeklinde izah edilebilir.

6-Vaaz ve Hutbelerde Daha Çok Hangi Konuların İstendiği Durumu

Vaaz ve hutbelerde daha çok hangi konulardan bahsedilmesinin istendiği durumuna ilişkin tablo 35'teki karşılaştırmalara bakıldığında,iman,ibadet ve ahlak konularını isteyenler % 40.00 ile 15-25 yaş arası, % 35.65 ile 26-40 yaş arası,% 63.69 ile de 41 ve daha yukarı yaş grupları olduğu görülmektedir.Verilere bakıldığında 41 ve daha yukarı yaş grubunun iman,ibadet ve ahlak konularını daha çok istedikleri anlaşılmaktadır.

İslâm Hukuku,İslâm Tarihi,cihad vb. konularını % 40.00 ile 15-25 yaş grubu, % 43.38 ile 26-40 yaş grubu, % 17.20 ile de 41 ve daha yukarı yaş grubunun istedikleri görülmektedir.

Bu verilerden hareketle % 43.48 ile 26-40 yaş grubunun yukarıdaki konuları istemekte daha ısrarlı olduklarını söyleyebiliriz.

TABLO-35

Yaş ve Hutbelerde Deha çok iluği Konuların istendiğinin Karşılaştırılması

Yaş ve hutbelerde Deha çok iluği konuların istendiğinin karşılaştırılması	Yaş durumları			Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları						Öğrenim durumları			
	15-25 Yaş arası	26-40 Yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlkokul mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu			
Yaş ve hutbelerde Deha çok iluği konuların istendiğinin karşılaştırılması															
İman, ibadet ve ehlek konuları	f 38 40.00	f 42 35.65	f 101 63.69	f 137 49.16	f 43 46.67	f 31 51.52	f 67 52.05	f 55 41.18	f 25 51.02	f 36 45.45	f 69 44.35	f 77 56.00			
İncek konular	f 20 20.00	f 21 17.39	f 26 16.56	f 47 16.84	f 20 21.33	f 12 20.20	f 27 20.55	f 21 15.69	f 7 15.31	f 18 22.73	f 24 15.65	f 20 14.40			
İslâm hukuku, islâm tarihi, cihad vb.	f 38 40.00	f 51 43.48	f 27 17.20	f 88 31.31	f 29 32.00	f 17 27.27	f 36 27.40	f 52 39.21	f 15 30.61	f 23 29.55	f 58 37.39	f 39 28.00			
Diğer konular	f 0 0	f 4 3.48	f 4 2.55	f 8 2.69	f 0 0	f 1 1.01	f 0 0	f 5 3.92	f 1 3.06	f 2 2.27	f 4 2.61	f 2 1.60			
Toplam	f 96 100.00	f 118 100.00	f 158 100.00	f 280 100.00	f 92 100.00	f 61 100.00	f 130 100.00	f 133 100.00	f 48 100.00	f 79 100.00	f 155 100.00	f 138 100.00			

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında, iman, ibadet ve ahlak konularını % 49.16'lık bir oranla erkekler, % 46.67'lik bir oranla da kadınların istedikleri görülmektedir. Verilere bakıldığında az bir farkla erkeklerin zikredilen konuların işlenmesini daha çok istemekte oldukları anlaşılmaktadır.

% 31.31'lik bir oranla erkekler, % 32.00'lik bir oranla da kadınların islâm hukuku, İslâm tarihi, cihad vb. konuların işlenmesini istedikleri görülmektedir. Bu istekte de yukarıdaki gibi erkeklerle kadınlar arasında fazla bir fark olmadığı görülür.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında, iman, ibadet ve ahlak konularını % 51.52 ile 1 milyon Tl'den az geliri olanlar, % 52.05 ile 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar, % 41.18 ile 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar, % 51.02 ile 3 milyon Tl'den fazla geliri olanların istedikleri görülmektedir. Verilere bakıldığında % 52.05 ile aylık geliri 1-2 milyon Tl arası olanlar yukarıdaki konuların işlenmesini daha çok istemekte oldukları görülmektedir.

İslâm hukuku, İslâm tarihi, cihad vb. konularını isteyenler % 27.27 ile 1 milyon Tl'den az aylık geliri olanlar, % 27.40 ile 1-2 milyon Tl geliri olanlar, % 39.21 ile 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar, % 30.61 ile 3 milyon Tl'den fazla aylık geliri olanlardır. Bu verilerden hareketle 2-3 milyon Tl arası geliri olanların yukarıdaki konuları daha çok istemekte oldukları anlaşılmaktadır.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında iman, ibadet ve ahlâk konularını % 45.45 ile ilkokul mezunları, % 44.35 ile orta ve lise mezunları, % 56.00 ile de üniversite mezunlarının istedikleri görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle üniversite mezunları belirtilen konuları diğer tahsil gruplarından daha çok istedikleri görülmektedir.

İslâm hukuku, İslâm tarihi, cihad vb. konularını % 29.55 ile ilkokul mezunu, % 37.35 ile orta ve lise mezunları, % 28.00 ile de üniversite mezunlarının istedikleri görülmektedir. Verilere bakıldığında orta okul ve lise mezunlarının bu konuları diğer tahsil gruplarına göre daha çok istedikleri anlaşılmaktadır.

7- Vaaz ve Hutbelerin Kendilerinde Olumlu bir Değişiklik Yapıp yapmama Durumu

Vaaz ve hutbelerin kendilerinde olumlu bir değişiklik yapıp yapmama durumuna ilişkin tablo-36'daki karşılaştırmalara bakıldığında, % 51.90 ile 15-25 yaş, % 68.96 ile 26-40 yaş, % 67.57 ile 41 ve daha yukarı yaş grupları olumlu değişiklik yaptığını söyledikleri görülmektedir. Bu verilere bakıldığında 26-40 yaş grubunda olanların da çok etkilendiği görülmektedir.

Cinsiyet durumlarına bakıldığında % 65.41 ile erkekler, % 62.50 ile kadınların vaazlardan etkilendiği görülmektedir. Bulgulardan hareketle cüz'î bir farkla erkeklerin kadınlara göre daha fazla etkilendikleri ortaya çık-

TABLO-36

Yaz ve Kutbelerin Kendilerinde Olumlu Bir Değişiklik Yapıp Yapmadı Durumuna İlişkin Karşılığtarmeler

Yaz ve Kutbelerin Kendilerinde Olumlu Bir Değişiklik Yapıp Yapmadı Durumuna İlişkin Karşılığtarmeler	Yaş durumları			Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları						Öğrenim durumları			
	15-25 Yaş arası	26-40 Yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlkokul mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu	Evet	Hayır	Çevresiz
Evet	50 51.30	81 68.96	107 67.57	183 65.41	57 62.50	40 65.72	88 67.31	88 66.23	29 60.61	59 74.11	85 54.78	90 65.52			
Hayır	41 43.04	33 27.59	48 30.40	89 31.85	30 32.50	20 32.61	37 28.85	43 32.47	17 34.34	20 25.89	54 34.78	48 34.48			
Çevresiz	5 5.06	4 3.45	3 2.03	8 2.74	5 5.00	1 2.17	5 3.84	2 1.30	2 5.05	0 0	16 10.44	0 0			
Toplam	96 100.00	118 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00			

ri,kadınların ise her zaman etkili hitabeti olanları dinleyemediklerinden olabilir.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında,hutbe ve vaazlardan etkilenme oranı % 65.22 ile 1 milyon Tl'den az geliri olanlar, % 67.31 ile 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar, % 66.23 ile 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar,% 60.61 ile de 3 milyon Tl'den fazla geliri olanlarda görülmektedir.Bu verilere bakıldığında 1-2 milyon Tl arası aylık geliri olanların daha çok etkilendikleri görülmektedir.Bunun sebebi 1-2 milyon Tl arası aylık geliri olanların hayatı daha objektif görmelerinden ve dünyevî işlere aşırı meyil etmemelerinden kaynaklanabilir.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında, vaaz ve hutbelerden % 74.11 ile ilkokul mezunları,%54.78 ile ortaokul ve lise mezunları, % 65.52 ile üniversite mezunlarının etkilendikleri görülmektedir.Bu verilere bakıldığında vaaz ve hutbelerden en çok ilkokul mezunlarının etkilendiği anlaşılmaktadır.Bunun sebebi ilkokul mezunlarının daha çok vaaz dinleme fırsatı bulabilmeleri ve kolay ikna edilebilmeleri şeklinde izah edilebilir.

8-Vaaz ve Hutbelerin Ya Da din Görevlilerinin Davranışlarının Olumsuz Bir Değişiklik Yapıp Yapmama Durumu

Vaaz ve hutbelerin ya da din görevlilerinin herhangi bir davranışının toplum üzerinde olumsuz bir değişiklik yapıp yapmama durumuna ilişkin tablo-37'deki karşılaştı-

TAD 10-37

Yaz ve Kutbelerin ya da Din Görevlilerinin Davranışlarının Olumsuz Bir Değişiklik Yapma Durumuna İlişkin
Kerşileştirmeler

Yaz, hutbe ya da din görevlilerinin herhangi bir davranış sizde olumsuz yönde bir değişiklik yaptı mı?	Yaş durumları			Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları					Öğrenim durumları			
	15-25 Yaş arası	26-40 Yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlkokul mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu		
Evet	21 22.22	34 28.57	16 10.31	51 18.03	35 37.31	17 28.57	32 25.00	20 14.85	9 17.44	20 25.86	47 30.30	41 3.06		
Hayır	64 65.67	76 64.29	130 82.47	211 75.41	44 44.78	38 61.31	98 75.00	92 69.31	36 75.58	59 74.14	94 60.61	105 75.81		
Cevapsız	41 11.11	8 7.14	12 7.22	18 6.56	16 17.31	6 9.52	0	21 15.34	3 6.98	0	14 9.09	22 16.13		
Toplam	96 100.00	118 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00		

malara bakıldığında, 15-25 yaş arası olanlar % 22.22, 26-40 yaş arası olanlar % 28.57, 41 ve daha yukarı yaşta olanlar ise % 10.31 oranında olumsuz yönde etkilindikleri görülmektedir. Bu verilere bakıldığında en çok etkilenen % 28.57 ile 26-40 yaş grubu olduğu ortaya çıkmaktadır. Her üç yaş grubunun ortalaması da % 25.73 olduğu dikkate alınırsa hutbe, vaaz ve din görevlilerinin davranışlarının toplum üzerinde olumsuz yönde etki yaptığı anlaşılmaktadır. Burada en çok 26-40 yaş grubunun etkilenmesi, bu grubun din adamları ile daha çok iç içe olmalarından kaynaklandığı şeklinde izah edilebilir.

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında, % 18.03 ile erkeklerde, % 37.31 ile kadınlarda vaaz, hutbe ya da din görevlilerinin davranışlarının olumsuz yönde etkisinin olduğunu görmekteyiz. Verilere bakıldığında kadınların olumsuz yönde daha çok etkilendiği anlaşılmaktadır. Bunun sebebi ise kadınların daha çok duygusal olup tesir altında kalabildikleri şeklinde izah edilebilir.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında, vaaz, hutbe ya da din görevlilerinin davranışlarının olumsuz yönde etkisi % 28.57 ile 1 milyon Tl'den az geliri olanlar, % 25.00 ile 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar, % 14.85 ile 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar, % 17.44 ile de 3 milyon Tl'den fazla geliri olanlarda görülmektedir. Buradan olumsuz yönde en çok 1 milyon Tl'den az geliri olanların etkilendiğini söyleyebiliriz. Bunun sebebi maddî seviyesi düşük olanların hoşgörüsünün az olmasıdır.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında, % 25.86 ile ilkokul mezunları, % 30.30 ile orta ve lise mezunları, % 8.06 ile de üniversite mezunlarının vaaz, hutbe ya da din görevlilerinin davranışlarından olumsuz yönde etkilendikleri görülmektedir. Bu verilerden hareketle olumsuz yönde en çok orta ve lise mezunlarının etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi olarak, konuya uzak durmaları, kulak dolgunluğu ile hareket etmeleri, duydukları ile konuşmaları ileri sürülebilir.

9- Dine ve İbadetlere Karşı Olan İlgisizliğin Sebibi Durumu

Dine ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebi durumuna ilişkin tablo-38'deki karşılaştırmalara bakıldığında, % 51.89 ile 15-25 yaş arası olanlar, %52.59 ile 26-40 yaş grubu, % 45.33 ile 41 ve daha yukarı yaş grubuna göre ilgisizliğin sebebinin eğitimden kaynaklandığı görüşünde oldukları görülmektedir.

Dine ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebini din görevlilerinin tutum ve davranışlarında görenler % 19.81 ile 15-25 yaş grubu, % 17.24 ile 26-40 yaş grubu, % 14.00 ile 41 ve daha yukarı yaş grubu olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle 41 ve daha yaş grubunun din görevlileri hakkında daha iyimser oldukları ortaya çıkmaktadır.

Yukarıdaki her iki incelemeye bakıldığında dine ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin eğitimden kaynaklan-

TABLO-38

Dine ve İbadetlere Olan İlgisizliğin Sebebi Durumuna İlişkin Karşılaştırmalar

	Yaş durumları			Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları					Öğrenim durumları		
	15-25 yaş arası	26-40 yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlkokul mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu	
Dini inanç ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebinde en önemli etken aşağıdakilerden hangisidir?													
Eğitim	f 50 51.89	62 52.59	72 45.33	134 49.83	44 48.24	29 47.42	62 47.73	69 52.08	24 50.55	26 32.23	101 65.19	59 42.37	
Paran- yavın	f 0 0	20 17.24	31 20.00	34 12.19	16 17.65	9 15.46	15 11.36	21 15.62	5 10.99	16 20.83	24 15.82	6 4.24	
Anne-baba	f 23 23.58	45 12.93	26 16.67	54 19.16	41 11.76	10 16.50	30 22.73	22 16.67	7 14.28	9 11.46	42 7.60	49 35.59	
Din görevlilerinin tutum ve davranışları	48 12.81	21 17.24	22 14.00	44 15.68	48 20.00	13 20.62	22 17.04	14 10.42	9 18.68	23 22.17	45 9.49	22 16.10	
Diğer	f 5 4.72	0 0	7 4.00	9 3.14	2 2.35	0 0	1 1.14	7 5.21	3 5.49	5 6.25	3 1.90	2 1.70	
Toplam	f 96 100.00	118 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00	

dığı anlaşılmaktadır.

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında, dine ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebini eğitime bağlayan % 49.83 ile erkekler, % 48.24 ile kadınlar olduğu görülmektedir. Bulgulara bakıldığında az bir farkla erkeklerin kadınlardan daha çok eğitime ağırlık verdikleri ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi erkeklerin konunun önemini daha iyi kavramalarıdır.

Dine ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebini din görevlilerinin tutum ve davranışlarına bağlayanlar % 15.68 ile erkekler, % 20.00 ile kadınlardır.

Cinsiyet durumlarına göre her iki yüzdelerle bakıldığında ilgisizliğin sebebinde eğitimin daha önemli bir yer tuttuğu ortaya çıkmaktadır.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında, dine ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebini eğitime bağlayanlar % 47.42 ile 1 milyon Tl geliri olanlar, % 47.73 ile 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar, % 52.08 ile 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar, % 50.55 ile 3 milyon Tl'den fazla geliri olanlardır. Bulgulardan hareketle 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar eğitimin yeterli olmadığını daha farklı bir oranla ortaya koydukları görülmektedir.

Dine ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebini din adamlarının tutum ve davranışlarına bağlayanlar, % 20.62 ile 1 milyon Tl'den az geliri olanlar, % 17.04 ile 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar, % 10.42 ile 2-3 milyon

Tl arası geliri olanlar, % 18.68 ile 3 milyon Tl'den fazla geliri olanlardır.

Aylık gelir durumlarına göre yapılan değerlendirmede eğitimin din adamlarından daha önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında dine ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebini eğitime bağlayanlar % 32.29 ile ilkokul mezunları, % 65.19 ile ortaokul lise mezunları, % 42.37 ile üniversite mezunları olduğu görülmektedir. Yukarıdaki verilere bakıldığında ortaokul ve lise mezunlarının diğer tahsil gruplarına göre eğitime daha ağırlıklı bir oranla önem verdikleri görülmektedir.

Din görevlileri eğitimin her kademesinden nasibini alırsa dine karşı olan ilginin artmasına katkısının büyük olacağı kanaatindeyiz.

Dine ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebini din adamlarının tutum ve davranışlarına bağlayanlar % 29.17 ile ilkokul mezunları, % 9.49 ile ortaokul ve lise mezunları, % 16.10 ile üniversite mezunlarıdır. Burada da görüldüğü gibi ortaokul ve lise mezunları din adamlarında fazla eksiklik görmemektedir. Bunun sebebi ise şudur: Eğitim her kademesiyle tam ve eksiksiz olarak uygulanırsa her arzu yerine gelebilir; Üstelik din adamları da iyi yetişmiş olurlar.

10-Din Adamlarının En Önemli Görevlerinin Hangisi Olduğu Durumu

TABLE-39
Din Adamlarının En Önemli Görevlerinin Hangisi Olduğunun Karşılaştırmaları

Sizce din adamlarının en önemli görevleri hangisidir?	Yaş durumları			Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları					Öğrenim durumları			
	15-25 yaş arası	26-40 yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL	2-3 milyon TL	3 milyon TL'den fazla	İlkokul mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu		
Cami cemaatı dışındaki toplumla kaynaşmak	60 52.50	92 78.26	103 65.12	209 74.73	45 48.35	39 63.16	94 72.53	90 67.74	33 69.89	57 72.73	107 68.70	90 65.36		
Kevlüt, hatim, nikah ve cenaze gibi işler	17 17.97	0 0	0 0	0 0	23 25.28	0 0	0 0	14 10.75	7 13.98	0 0	9 6.11	14 9.80		
Çocukların okutulması	19 19.53	26 21.74	43 27.13	61 21.71	24 26.37	49 31.58	29 21.98	29 21.51	8 16.13	22 27.27	39 25.19	25 18.30		
Başka	0 0	0 0	12 7.75	10 3.56	0 0	3 5.26	7 6.49	0 0	0 0	0 0	0 0	9 6.54		
Toplam	96 100.00	118 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00		

Din adamlarının en önemli görevlerinin hangisi olduğu durumuna ilişkin tablo-39'daki karşılaştırmalara bakıldığında, cami cemaati dışındaki toplumla kaynaşmasını öngörenler % 62.50 ile 15-25 yaş arası, % 78.26 ile 26-40 yaş arası, % 65.12 ile 41 ve daha yukarı yaş oldukları görülür. Bu verilere bakıldığında % 78.26'lık bir oranla 26-40 yaş grubunun din adamlarının cami dışındaki cemaatle daha fazla ilgilenmesini istedikleri görülmektedir. Bu, bu yaşlar arasındaki toplumun, cami cemaati olmaktan uzak kalıp bunun hasretini bu yaşlar sonunda camiye yaklaşarak giderebildiklerinden kaynaklanabilir.

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında, din adamlarının cami cemaati dışındaki toplumla kaynaşmasını isteyenler % 74.73 ile erkekler, % 48.35 ile kadınlar olduğu anlaşılmaktadır.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında din adamlarının cami cemaati dışındaki toplumla kaynaşmasını isteyenler % 63.16 ile 1 milyon Tl'den az geliri olanlar, % 72.53 ile 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar, % 67.74 ile 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar, % 69.89 ile 3 milyon Tl'den fazla aylık geliri olanlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Görüldüğü gibi 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar din adamlarının cami cemaati dışındaki toplumla daha fazla kaynaşmasını istemektedir.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında % 72.73 ile ilkokul mezunları, % 68.70 ile orta ve lise mezunları, % 65.36 ile de üniversite mezunları din adam-

larının cami cemaati dışındaki toplumla kaynaşmasını istedikleri ortaya çıkmıştır. Bu verilerden hareketle % 72.73 ile ilkokul mezunlarının daha ısrarlı oldukları görülmektedir. Bunun sebebi ilkokul mezunlarının diğer tahsil gruplarına göre daha duyarlı olmalarıdır.

11- Toplumda Din Görevlilerinin İtibarı ve Saygınlığı Durumu

Toplumda din görevlilerinin itibarı ve saygınlığı durumuna ilişkin tablo-40'taki karşılaştırmalara bakıldığında, % 75.00 ile 15-25 yaş arası, % 79.69 ile 26-40 yaş arası, % 77.27 ile 41 ve daha yukarı yaş gruplarına göre din adamlarının oldukça yüksek veya normal bir saygınlığa sahip oldukları görülmektedir. Bu verilerden hareketle % 77.27 ile 41 ve daha yukarı yaş grupları, din adamlarının itibar ve saygınlığı konusunda daha iyimser oldukları anlaşılmıştır.

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında % 73.21 ile erkekler, % 78.26 ile kadınlara göre din adamlarının oldukça ya da normal bir saygınlığa sahip oldukları görülmektedir. Bu verilere bakıldığında % 78.26 gibi büyük bir oranla kadınlar, din adamlarının itibarı ve saygınlığı durumunu pekiştirdikleri görülmüştür. Bunun sebebi kadınların erkeklerden daha fazla duygusal olmalarıdır.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında % 69.70 ile 1 milyon TL'den az geliri olanlar, % 75.91

TABLO-40

Toplumda Din Görevlilerinin İtibarı ve Saygınlığı Durumuna Göre Karşılaştırmalar

	Yaş durumları			Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları				Öğrenim durumları		
	15-25 yaş arası	26-40 yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlkokul mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu
Toplumda din görevlilerinin itibarı ve saygınlığı hususları												
Oldukça yüksek bir saygınlığa sahiptirler	31 32.26	24 20.69	49 31.06	73 26.07	32 34.78	16 26.26	35 26.51	36 27.17	16 32.65	28 34.86	49 31.58	32 22.79
Normal bir saygınlığa sahiptirler	41 42.74	59 50.00	73 46.21	132 47.14	40 43.48	26 43.44	64 49.40	65 48.91	21 43.88	26 33.03	73 47.37	74 53.48
Düşük bir saygınlığa sahiptirler	24 25.00	35 29.31	36 22.73	75 26.79	20 21.74	19 30.30	31 24.09	32 23.92	11 23.47	25 32.11	33 21.05	32 23.53
Toplam	96 100.00	118 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00

ile 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar, % 76.08 ile 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar, % 76.53 ile 3 milyon Tl den fazla aylık geliri olanlara göre din adamlarının oldukça yüksek ya da normal bir saygınlığa sahip oldukları görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle din adamlarının saygınlığını her üç grubun da ifade ettikleri, 3 milyon Tl'den fazla geliri olanların ise daha yüksek bir oranla din adamlarını savunmuş oldukları görülmektedir.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında, % 67.89 ile ilkokul mezunları, %78.95 ile orta-lise mezunları, % 76.47 ile üniversite mezunları din adamlarının oldukça yükyek ya da normal bir saygınlığa sahip olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Yukarıdaki verilere bakıldığında her üç tahsil grubu da din adamlarının itibar ve saygınlığına leke sürmedikleri anlaşılmaktadır.

12- Din Görevlilerinin Mesleği Dışında Herhangi bir İşle Uğraşmaları Durumu

Din görevlilerinin mesleği dışında herhangi bir işle uğraşmaları durumuna ilişkin tablo-41'deki karşılaştırmalara bakıldığında, % 62.60 ile 15-25 yaş arası, % 72.13 ile 26-40 yaş arası, % 66.90 ile 41 ve daha yukarı yaş gruplarına göre görevlerini aksatmamak kaydıyla çalışabilecekleri görülmektedir. 26-40 yaş grubu daha büyük bir oranla din görevlilerinin görevlerini aksatmamak kaydıyla çalışabileceklerini ortaya koymuşlardır.

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında,

TABLO-41

Din görevlilerinin besleği dışında herhangi bir işle uğraşmalarını isteme ile ilgili karşılaştırmalar

Din görevlilerinin mesleği dışında herhangi bir işle uğraşmaları konusunda görüşünüz nedir?	Yaş durumları			Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları					Öğrenim durumları		
	15-25 Yaş arası	26-40 Yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlköğül mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu	
Hiçbir şekilde baş-ka işle uğraşmamaları gerekir	23 24.39	25 21.31	36 22.84	62 22.19	25 26.92	14 22.83	41 31.52	26 19.77	8 17.65	19 24.41	36 22.81	30 21.38	
Görevlerini aksatmamak kaydıyla çalışabilirler	60 62.60	85 72.13	106 66.93	192 68.75	53 57.69	41 57.39	86 66.31	93 69.77	32 65.69	55 69.29	98 63.16	95 68.70	
Hastalık izinlerinde çalışabilirler	5 4.83	7 5.74	7 4.72	17 5.24	0 0	3 5.43	0 0	14 10.46	2 4.90	5 6.30	9 6.14	4 3.05	
Cevapsız	8 8.13	4 0.82	9 5.51	9 3.12	14 15.39	3 4.35	3 2.17	0 0	6 11.76	0 0	12 7.89	9 6.87	
Toplam	96 100.00	118 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00	

görevlilerinin görevlerini aksatmamak kaydıyla çalışabilecekleri görülmektedir. Bu bulgulara bakıldığında erkeklerin kadınlardan daha farklı bir oranla din adamlarının mesleğini aksatmamak kaydıyla çalışabileceklerini ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi olarak din adamlarının düşük olduğunu ve ev idaresinin zorluğunu erkeklerin iyi bilmesi neticesinde din adamlarının görevleri dışında çalışabileceklerini düşünmüş olabilmeler.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında, din adamlarının görevleri dışında görevlerini aksatmamak kaydıyla çalışabileceklerini söyleyenlerin % 67.39 ile 1 milyon TL'den az aylık geliri olanlar, % 66.31 ile 1-2 milyon TL arası aylık alanlar, % 69.77 ile 2-3 milyon TL arası aylık alanlar, % 65.69 ile 3 milyon TL'den fazla aylık geliri olanların olduğu görülmektedir. Bu bulgulara bakıldığında % 69.77 ile 2-3 milyon TL arası geliri olanların, din adamlarının görevleri dışında çalışabileceklerini diğer gruplardan farklı bir oranla ifade ettikleri ortaya çıkmaktadır.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında, din adamlarının görevlerini aksatmamak kaydıyla çalışabileceklerini ifade edenlerin % 69.29 ile ilkokul mezunları, % 63.16 ile orta-lise mezunları, % 68.70 ile üniversite mezunları olduğu görülmektedir. % 69.29 ile ilkokul mezunları diğer tahsil gruplarından daha farklı bir oranla din adamlarının görevleri dışında çalışabileceklerini ifade ettikleri ortaya çıkmaktadır.

13- Din Görevlilerinin Mevlüt, Nikah, Hatim ve Cenaze İşleri Gibi Yaptıkları Görevlerden Maddî Bir Karşılık Alıp Almama Durumu

Din görevlilerinin mevlüt, nikâh, hatim ve cenaze gibi işlerden para alıp almama durumuna ilişkin tablo-42'deki karşılaştırılmalara bakıldığında, din görevlilerinin bu gibi işlerden maddî bir karşılık almamaları gerektiğini ifade edenlerin % 62.50 ile 15-25 yaş arası, % 68.59 ile 26-40 yaş arası, % 65.85 ile de 41 ve daha yukarı yaş grupları olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgulardan hareketle din görevlilerinin bu işlerden ücret almamaları konusunda 26-40 yaş grubunun % 68.59'luk bir oranla daha ısrarlı oldukları anlaşılmıştır. Bunun sebebi, bu tür işlerin din hizmetine dahil olduğu ve bu işleri normalde din görevlilerinin yürütmesi gerektiğidir.

Cinsiyet durumları açısından karşılaştırıldığında, din görevlilerinin bu hizmetlerden maddî bir karşılık almamaları gerektiği şeklinde beyanda bulunanların % 67.22 ile erkekler, % 58.91 ile kadınlar olduğu görülmektedir.

Bu verilere bakıldığında bu hizmetlerden ücret talep etmeme konusunda erkeklerin kadınlardan daha ısrarlı oldukları gözlenmektedir. Bunun sebebi de şudur: Bu tür hizmetlerden ücret ödendiğinde bu paraların daha çok beylerden çıkmasıdır.

Aylık gelir durumları açısından karşılaştırıldığında mevlüt, nikâh, hatim, cenaze gibi işlerin din görevlilerinin aslî görevleri olması dolayısıyla ücretsiz olarak yapma-

TABLO-42

Din görevlilerinin mevlüt, nikah, hatim işleri gibi yaptıkları görevlerden bir karşılık alıp almamaları ile ilgili karşılaştırmalar

Din görevlilerinin mevlütten, hatimden veya cenaze işleri ile ilgili yaptıkları görevlerden maddi bir karşılık almamaları nasıl değerlendiriyorsunuz?	Yaş durumları			Cinsiyet dur.		Aylık Gelir durumları				Öğrenim durumları		
	15-25 Yaş arası	26-40 Yaş arası	41 ve daha yukarı	Erkek	Kadın	1 milyon TL'den az	1-2 milyon TL arası	2-3 milyon TL arası	3 milyon TL'den fazla	İlkokul mezunu	Orta-lise mezunu	Üniversite mezunu
Yaptıkları işin karşılığını almamalıdır	30 31.25	49 16.53	51 32.52	66 23.41	38 41.09	20 33.33	30 23.26	36 27.03	12 25.00	22 27.78	45 28.74	34 24.82
Aslı görevleridir işin karşılığını almamalıdır	60 62.50	81 68.59	104 65.85	188 57.22	54 58.91	34 56.00	92 70.93	91 68.47	31 65.00	49 62.50	96 62.07	98 70.92
Kararsızım	0 0	10 8.27	0 0	9 3.35	0 0	0 0	8 5.81	6 4.50	0 0	6 6.94	0 0	0 0
Diğer	6 6.25	8 6.61	3 1.63	17 6.02	0 0	7 10.67	0 0	0 0	5 10.00	2 2.78	14 9.19	6 4.26
Toplam	96 100.00	148 100.00	158 100.00	280 100.00	92 100.00	61 100.00	130 100.00	133 100.00	48 100.00	79 100.00	155 100.00	138 100.00

ları gerektiği görüşünde olanların % 56.00 ile 1 milyon Tl'den az geliri olanlar, % 70.93 ile 1-2 milyon arası geliri olanlar, % 68.47 ile 2-3 milyon Tl arası geliri olanlar, % 65.00 ile 3 milyon Tl'den fazla geliri olanlar olduğu görülmektedir.

Bu verilerden hareketle her dört grup % 56.00'nin üstünde görüş beyan etmişler;Ancak 1-2 milyon Tl arası geliri olanlar % 70.93 gibi daha farklı bir oranla ücret alınmaması konusunda ısrarlı oldukları anlaşılmıştır.Sebebi geçim sıkıntısı olabilir.

Öğrenim durumları açısından karşılaştırıldığında, % 62.50 ile ilkokul mezunları,% 62.07 ile orta-lise mezunları, % 70.92 ile üniversite mezunları,mevlüt,nikâh, hatim ve cenaze gibi işlerin din adamlarının aslî görevleri arasında olup ücret alınmaması gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmıştır.Bu verilere bakıldığında her üç tahsil grubu da % 62.07 'nin üstünde bir oranla ücret talep edilmemesinde ısrarlı oldukları,ancak üniversite mezunlarının % 70.92 ile daha da ısrarlı oldukları ortaya çıkmıştır.

D O R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

SONUÇ VE ONERİLER

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre örnekleme katılanların şöyle bir din adamı tipi düşündükleri görülmüştür.

1-Din adamlarında bulunmasını düşündükleri özellikler

a) Din adamları toplumun dirlik ve düzenini sağlayan, Kur'an okuması, sesi ve hitabeti çok güzel olan, meslekî bilgileri eksik olmayan, Arapça ve batı dili bilen, sosyal yönü kuvvetli, emir ve yasaklarda örnek bir tip olmalıdır.

b) İlimle uğraşan, siyaset yapmayan, mesleğini severek yapan, yüksek dinî öğrenim görmüş ve her seviyede insanla ilgi kurabilen özellikte olmalıdır.

2- Din adamlarında bulunmasını istemedikleri özellikler

a) Dinden uzaklaşmış, hoşgörüsü olmayan, eli sopalı, mesleğini icra etmekten aciz;

b) Mesleğinden çok ticaretle uğraşan, sinsî, irşad ve tebliği İslâmın özünden uzak bir tarzda sunan özelliklere sahip olmamalıdır.

3- Dini irşad ve tebliğde din adamına ihtiyaç olup olmadığı konusunda, örnekleme katılanların (% 96.77) tamamına yakınının din adamına ihtiyaç olduğunu beyan ettikleri görülmektedir.

4- Halkın büyük çoğunluğu (92.20) irşad ve tebliğde

din adamlarının önemli rolleri olduğu görüşündedir.

5- Dinî soruların kimden öğrenildiği konusunda, önce (%45.43) dinî kitaplara, sonra (%44.63) din adamlarına müracaat edildiği tesbit edilmiştir.

6- Din adamlarının meslekî bilgilerinin yeterlilik durumunda, örnekleme katılanların yarısından çoğu (% 54.31) kısmen yeterli olduğunu beyan ettikleri görülmüştür.

7- Din adamlarına sorulan dinî sorulara % 86.56'ya göre tam veya kısmen cevap verebildikleri görülmektedir.

8- Örnekleme katılanların yarıya yakın bir bölümünün (46.78) vaaz ve hutbe konularını faydalı buldukları anlaşılmaktadır.

9- Araştırmamızda halkın % 48.66'sının vaaz ve hutbelerde iman, ibadet ve ahlak konularını istedikleri; % 49.19'unun ise, güncel konular ile İslâm hukuku, İslâm tarihi ve cihad konularını istedikleri görülmüştür.

10- Din adamlarının konuşma kabiliyeti konusunda, % 43.28'in iyi ve çok iyi olduğu; % 40.06'nın ise normal olduğu yönünde fikir beyan ettikleri tesbit edilmiştir.

11- Vaaz ve hutbelerin cemaat üzerinde % 64.78 oranla olumlu yönde değişiklik yaptığı anlaşılmıştır.

12- Vaaz ve hutbeler cemaat üzerinde özetle şu olumlu değişiklikleri yapmıştır.

a) Dinî bilgilerim arttı ve davranışlarım düzeldi. Artık namazımı terk etmiyorum, kahve alışkanlığımı bıraktım.

b) İslamın zor bir din olmadığını öğrendim. İnsan ve komşu haklarını öğrenerek bir çok komşu kazandım. Tüm di-

nî konuları seviyorum.

c) Dünyaya imtihan için geldiğimi anlayarak hayra ve dine yöneldim.Kötülükler karşısında sabrı kavradım.

d) Kitap okuma alışkanlığı kazandım;Dolayısıyla bidat konularını kavrayarak ehl-i sünnete uygun yaşamayı öğrendim.

e) Helal ve haram konularını iyice öğrendim.Küçüklere sevgiyi büyüklere saygıyı yine vaazlardan öğrendim.

13- Vaaz ve hutbelerin ya da din görevlilerinin davranışlarının halk üzerinde olumsuz etkisinin olduğunu % 21.51 gibi bir grubun beyan ettiği görülmüştür.

14- Din görevlilerinin halk üzerinde olumsuz etkilerini şöyle özetleyebiliriz.

a) Vaaz ve hutbelerin bilhassa cumaları uzatılması, ayrıca vaazların ikna edici olmaması.

b) İyi izah edilmediği için bazı konuların yanlış anlaşılması,din adamlarının aile ve çocuklarından Islâmı yaşamayanların kötü örnek olmaları,

c) Din adamlarının dince uygun görülmeyen yerlerde bulunmaları,oralarda hangi ad altında olursa olsun oturmaları,

d) Cami çevreleri park gibi cazip değil,din adamları da çocuklara iyi davranmadıklarından küçüklerimizin camilere ısınmadıkları,üstelik soğudukları.

15- Dinî ihtiyaçların karşılanmasında,önce devletin (9 40.32),sonra anne-babanın (% 31.99),sonra da din adamlarının (% 13.71) sorumlu oldukları görüşü ileri sürülmüştür.

16- Din ve ibadetlere karşı ilgisizliğin sebebinin birinci sırada eğitim (% 49.46), ikinci sırada; anne-baba (% 17.47), üçüncü sırada; din adamları (% 16.67) olduğu belirlenmiştir.

17-Din görevlilerinin başka işle meşgul olmalarını isteme durumunda, görevlerini aksatmamak kaydıyla çalışabilirler (% 67.20) diyenlere karşı, hiç bir şekilde başka işle uğraşmamaları gerekir (% 22.85) görüşleri tesbit edilmiştir.

18- Din görevlilerinin mevlüt, hatim ve cenaze gibi yaptıkları işlerden para alıp almamalarıyla ilgili olarak ankete katılan kişilerin çoğunluğunun (% 65.59) almamaları gerektiği görüşünde oldukları; az bir kısmının (% 26.88) ise ücret alabilecekleri görüşünü beyan ettikleri anlaşılmıştır.

19- Din adamlarının en önemli görevlerinin camiye gelmeyenlerle ilgilenip onlarında camiye gelmelerini temin etmek (% 68.28); sonra da çocukların din eğitimine eğilmeleri (% 22.85) gerektiğinin ifade edildiği anlaşılmıştır.

20- Din adamlarının yetkisi ile ilgili her yerde din hizmeti verebilmeleri konusunda yoğunluk olduğu gözlenmiştir. (% 86.56)

21- Din görevlilerinin aleyhinde söylenen "Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma" gibi sözlerle katılıp katılmama konusunda, örnekleme katılan kişilerin büyük çoğunluğunun (% 72.32), bu gibi sözlerin din görevlilerini kötülemek için söylenmiş sözler olduğu görüşünde oldukları

anlaşılmıştır.

22- Toplumda din adamlarının itibarı ve saygınlığı konusunda anketimize katılanların büyük çoğunluğunun (% 74.46), din adamlarının normal ya da oldukça yüksek bir saygınlığa sahip oldukları görüşünü beyan ettikleri gözlenmiştir.

23- Toplumda din adamlarının saygınlığının düşük olmasının en önemli sebebinin ne olduğu konusunda, toplumun dine karşı olan ilgisizliklerinden ve ona ihtiyaç duymadığından kaynaklandığı (% 40.32) ve din adamlarının kendi bilgi,görgü eksiklikleri,dinî tutum ve davranışlarındaki samimiyetsizliklerinin sebep olduğu görüşleri beyan edilmiştir.(% 37.10)

24- Cemaatten para toplanma konusunda örnekleme katılan kişilerin çoğunluğunun (% 87.63) cami,Kur'an kursu gibi eserleri camiye gelenler yaşatacağı için toplanmalı ya da arada sırada toplanmasında bir sakınca olmadığı görüşünde oldukları anlaşılmıştır.

25- Din görevlilerinde eksiklik görüp görmeme konusunda örnekleme katılan kişilerin çoğunluğu (% 71.77) din görevlilerinde bir takım eksikliğin olduğunu beyan ettikleri görülmektedir.

26- Din görevlilerinde herhangi bir alanda eksiklik görme konusunda,kişilerarası ilişkilerde zayıflık olduğu (% 18.82),meslekî alanda yetersizlik (% 19.62), söz ve davranışları arasında tutarsızlık bulunduğu (% 15.86) belirtilmiştir.

Araştırmamızda din adamlarımızın hizmetlerinin daha verimli olmasını engelleyen çeşitli faktörlerin olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, din adamlarının başarılarını artırmak amacıyla şu önerilerde bulunabiliriz:

1- Din adamları beşerî münasebetler organizatörü, çok kültürlü ve çok güzel bir hatip, araştırmacı, aydınlatıcı, kılık kıyafetiyle, yaşantısıyla örnek olmalıdır.

2- Din adamları çok dürüst olmalı, vaazlarda bağırma- malı, ürkütücü olmamalı, sevdirci, müjdeleyici, güven kaynağı olmalıdır.

3- Din adamları, Arapçası çok iyi, mümkünse hafız olmalı, taassup ve bid'atlardan sakınmalı, halkla iç içe, sabırlı ve alçak gönüllü olmalı, hizmetin başarılı olmasında sevgiyi ön planda tutmalıdır.

4- Din adamları dinî hizmetleri cami dışına da taşımalıdır.

5- Vaazları zamana göre ayarlamalı ve uzatmamalı, cennet ve cehennem kendi tekelineymiş gibi davranmamalıdır.

6- İzinleri dışında görevlerini aksatmamalı, boş zamanlarını dinin yeni problemlere getirdiği çözümlerde harcamalıdır.

7- Din adamları çok kitap okumalı, aynı zamanda okuması için çaba göstermeli, kendi meslekî eksiklerini de böylece gidermeye çalışmalıdır. Geniş kültürüyle bir danışman durumunda olmalıdır.

8- din adamları bilhassa küçük çocuklarımızın din eğitimi konusunda büyük gayret içinde olmalıdır.

9- Din adamları hiç bir şekilde hiç bir kimseye küs ve kırgın olmamalı ve olanları da barıştırmalıdır.

10- Din adamları yüksek dinî öğrenim görenlerden olmalı,sık sık meslek içi eğitim görmeli,ses kullanma sanatını bilmelidir.

11- Din adamları İslâmı kurtarmak için ağıl,herkesin İslâm ile kurtulması yönünde çabalarını yoğunlaştırmalıdır.

12-Din adamları dini hizmetler içinde kabul edilen nikâh,cenaze,hatim,mevlüt vb. gibi durumlarda tok gözlü davranmalı,para almamalıdır.

13-Dinî seminer,tartışma,konferans vb. gibi hizmetler sık sık din adamları marifetiyle organize edilmelidir.

14-Yaşanması çok kolay olan dinimiz,bid'at,hurafe ve İslâm dışı örf adetlerle zorlaştırılmış olup bunun düzelmesi için din adamlarımız özel bir çalışma içinde olmalıdır.

15- Din adamları mutlaka hafızlık ve Arapça bilgisi ile techiz edilmeli,pedagojik formasyon yönünden eğitilmelidir.

16- Din görevlileri sosyal hizmetlerde aktif rol oynamalı,dinî hizmetlerde gözü tok ve cömertlik örneği olmalıdır.

ÖZET

Bu araştırmada, din görevlilerinin mesleklerini en iyi şekilde yapmalarını engelleyen faktörler, bazı değişkenler açısından karşılaştırmalar yapılarak incelenmiştir.

Araştırmada gerek din görevlilerinin meslekî problemleriyle ilgili sorular, gerekse bağımsız değişken olarak alınan kişisel bilgiler, araştırmacı tarafından hazırlanan anket sorularıyla elde edilmiştir. Sekizi açık uçlu olmak üzere 37 soru sorulmuş, bunlardan 7 tanesi araştırmanın bağımsız değişkeni olarak alınmıştır.

Araştırmanın kapsamını Ankara ilinin merkez semtleri ile Ordu ilinin Ünye ilçesinde sosyo-ekonomik yapıları az çok birbirinden farklı olan yerleşim bölgelerinde tanış olmayan kişiler seçilerek, örnekleme yöntemiyle anket uygulanmıştır. Araştırmamızın örneklemini Ankara ve Ünye'den 372 kişi oluşturmaktadır.

Anketlerden elde edilen veriler elle değerlendirilip, elde edilen sonuçlar ayrı ayrı tablolar halinde gösterilmiştir. Böylece ankette elde edilen bilgiler, bulgular bölümünde 29 tabloda, tartışma ve yorum bölümünde ise 13 tabloda gösterilmiş, tablolarda "%" ve "f" gösterilerek önemli görülen sonuçlar her tablonun altında yorumlanmıştır.

Araştırmada anket sorularıyla ilgili olarak elde edilen bulgular özet olarak şöyledir:

1- Araştırmada ortaya çıkan bulgulara göre İslâm dininin başı irşad ve tebliğdir. Bunun için Arapçası iyi

hafız olan,ilmi ile amel,hitabet gücü kuvvetli,ilâhî emir ve yasaklar konusunda örnek din adamlarına ihtiyaç duyulduğu kanaatinin yoğun olduğu anlaşılmıştır.

2- İrşad ve tebliğde din adamlarının büyük rolleri olduğu,meslekî bilgileri genelde yeterli olduğu,bu yüzden dinî soruların din adamlarından öğrenildiği,ancak bazı din adamlarının tecrübe eksikliği bulunduğu görülmüştür.

3-Din adamlarımızın müsbet ilimlerde de söz sahibi olmaları istendiği,kitap okuma ve araştırmacı olmaları gerektiği,bulunduğu çevrede dinî görevi dışında da hiç değilse bir muhtar kadar yetkiye sahip olmaları talep edildiği anlaşılmıştır.

4- Vaaz ve hutbelerin çoğu zaman zaman toplumda olumlu,bazen da olumsuz etki yaptığı,olumsuz etki yapan şeylerden olan aynı konuların lüzumsuz tekrarı,vaazların uzatılması,karamsarlığa sevk edici konuşmalar yapılması,cennet ve cehennem gâddiyanı gibi tavırlardan uzak durulmasının çok önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

5- Vaaz ve hutbeler zaman ve zemine uygun seçilmeli rast gele olmamalı,doğru dürüst yaya yolu bile olmayan çevrede trafikten bahsetme gibi konuşmaların tesirli olması için çareler aranması gerektiği görüşleri tesbit edilmiştir.

6- Dinî ihtiyaçları karşılamada sırasıyla devlet,anne-baba,din adamları ve eğitimcilerin sorumlu olduğu,dine ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebinde ise yine sırasıyla eğitim,anne-baba,din adamları ve basın

yayının sorumlu olduğu neticesine varılmıştır.

7- Din görevlileri mesleği dışında herhangi bir işle meşgul olmaları durumunda kesinlikle görevlerini aksatmamalı, mevlüt, nikâh, hatim ve cenaze gibi işlerden maddî bir ücret talebinde bulunmamalı görüşü belirtilmiştir; ancak maaşların düzeltilmesi konusunda ısrarlı oldukları görülmüştür.

8- Din görevlilerinin en önemli görevleri konusunda camiye gelmeyenlerle ilgi kurarak onları da İslâma kazandırmanın geldiği, irşad için önce kendi ailelerinden başlamaları gerektiği, irşad görevini severek yapmaları hususlarının ağırlık kazandığı görülmüştür.

9- Din hizmetini sunarken, din görevlisi her yere girerek vazifesini yapabilmelidir. Çünkü "din, insanın girebildiği her yere onunla girer, dinin girebildiği her yere de din adamı girmelidir" şeklindeki görüşün yoğunlukta olduğu anlaşılmıştır.

10- Yüce dinimizin doğruluk ve dürüstlüğü ne ise dini temsil eden din adamları da o kadar dürüst olmalıdır, sonra da din adamına hürmet ve saygı esas olmalıdır, kanaatinin hakim olduğu görülmüştür.

11- Din adamlarının aracı olup, camilerde halktan toplanan paralar konusunda, devamlı ya da arada sırada toplanmalı, en önemlisi camileri devlet üslenmeli, bu olmazsa bir fon kurulmak suretiyle toplanan paralarla camiler yapılmalı görüşü tesbit edilmiştir.

12- Bazı din görevlilerinde söz ve davranışları ara-

sında tutarsızlık,kişilerarası ve sosyal ilişkilerde zayıflık,meslekî alanda yetersizlik,kılık kıyafette ölçüsüzlük gibi eksikliklerin giderilmesi görüşleri belirtilmiştir.

K A Y N A K L A R

- 1- ATEŞ, Süleyman, Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, Ankara, 1983.
- 2- BARLHOLD, W., Türk İslâm Medeniyet Tarihi, Düzeltme: Fuat Köprülü, TTK? Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1963.
- 3- DEMİRKOL, Bekir, Vaizlerin Ehliyetleri ve Mesleğe Yatkınlıkları Üzerine Deneysel Bir Araştırma, AÜ? Basımevi, Ankara, 1989.
- 4- DURSUN, Halit, Dinî Duygu ve Tutumlara Göre Din Adamı Hakkındaki Görüşlerin Tesbiti, (Basılmamış Lisans Tezi) UÜİF., Bursa, 1985-86.
- 5- ER, İzzet, Kültür ve Din Münasebeti, Milli Kültür Dergisi, Ankara, 1986.
- 6- ERSÖZ, İsmet, Vasıflı Din Görevlisi İhtiyacı ve Yetiştirilmesi, Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri, 8-10 Nisan, Ankara, 1988.
- 7- GAZALÎ, İmam Zeynuddin, İhya-u Ulumu'd-Din, çev: Ahmed Serdaroglu, Bedir yayınevi, İstanbul, trs.
- 8- KARAMAN, Ahmet, Dinler Tarihi, İstanbul, 1965.
- 9- KAZIĞI, Ziya, Mehmet Şeker, İslâm Türk Medeniyet Tarihi, çağrı yay., İstanbul, 1981.
- 10- KÖYLÜ, Mustafa, Din Görevlilerinin Meslekî Problemleri, OMÜİF. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Samsun, 1989.
- 11- ÜZEK, Ali, Hayrettin Karaman, Ali Turgut ve arkadaşları, Kur'an-ı Kerim ve Açıklanmalı Meali, MÜİF. vakfı yay., İstanbul, 1991.
- 12- SEZER, Yünni, Sosyoloji Açısından Din, MÜİF. yay., İstanbul, 1985.

- 13- TOP, Mustafa, Halkımıza Göre Din Görevlileri, ve Din Hizmetleri, (Basılmamış Lisans Tezi), UÜİF. Bursa, 1986-87.
- 14- VAYSEL, Demir, Din Görevlilerinin Fonksiyonları, UÜİF. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 1991.

T.C.
ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : SBE.432-463

Konu :

02/12/1991

İlgili Makama

Enstitümüz Din Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Hamdi UYGUN, "Halktaki Din Adamı İmajı ve Din Görevlilerinden Beklentileri" konulu Yüksek Lisans tezi hazırlamaktadır.

Adı geçen öğrencinin anket çalışması yapabilmesi için gereken kolaylığın sağlanması hususunda gereğini arz ve rica ederim.Saygılarımla.

Prof.Dr. Bilâl DİNDAR
Müdür

Sayın

Bu anket halkın din adamlarıyla ilgili düşüncelerini ve din görevlilerinden beklentilerinin neler olduğunu belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve değerlendirilecektir. Bu nedenle anket üzerine kimliğinizi açıklayıcı bilgiler yazmanız gerekmemektedir.

Anketteki soruları dikkatle okuyup gerçeğe uygun samimi cevaplar vereceğiniz inancındayım.

Değerli yardım ve katkılarınız için teşekkür eder saygılar sunarım.

Hamdi UYGUN

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

A N K E T

1- Yaşınız :

- a) () 15-25
- b) () 26-40
- c) () 41 ve daha yukarı

2- Cinsiyetiniz :

- a) () Erkek
- b) () Kadın

3- Medenî durumunuz :

- a) () Bekâr
- b) () Evli
- c) () Dul

4- Öğrenim durumunuz :

- a) () Okur-yazar değil
- b) () Okur-yazar
- c) () İlkokul mezunu
- d) () Orta okul mezunu
- e) () Lise veya dengi okul mezunu
- f) () Üniversite veya yüksek okul mezunu

5- Mesleğiniz :

- a) () Memur (Emekli dahil)
- b) () İşçi (Emekli dahil)
- c) () Esnaf
- d) () Çiftçi
- e) () Serbest meslek (Doktor, avukat, mühendis)
- f) () Başka ise yazınız

6- Ortalama aylık geliriniz :

- a) () 1.milyon TL.den az

- b) () 1-2 milyon Tl arası
- c) () 2-3 milyon Tl arası
- d) () 3 milyon Tl.den fazla

7-Halen oturmakta olduğunuz yer :

- a) () İl
- b) () İlçe
- c) () Köy

8- din adamı denince kafanızda nasıl bir tip canlanmaktadır? Belli başlı özellikleriyle yazarmısınız?

.....

9- Size göre toplumun dini ihtiyaçlarını karşılamada, dinî irşad ve tebliğde din adamının rolü nedir ?

- a) () Evet
- b) () Hayır

10- Size göre toplumun dinî ihtiyaçlarını karşılama ve tebliğde din adamının rolü nedir?

- a) () Önemli bir role sahiptirler.
- b) () Pek önemli rolleri yoktur
- c) () Hiç rolleri yoktur

11- Dinî bir konuda bilgi edinmek istediğinizde, ilk olarak genelde kime başvurursunuz?

- a) () Müftü veya vaize
- b) () İmam veya müezzine
- c) () Dinî kitaplara
- d) () Şeyhime
- e) () Başka ise yazınız

12- Dinî görev ve sorumluluklarını yerine getirmede din adamlarının meslekî bilgisi sizce yeterli midir?

- a) () Evet yeterlidir
- b) () Kısmen yeterlidir
- c) () Hayır yeterli değildir

13- Eğer cevabınız yeterli değil ise, daha çok hangi alanlarda olduğunu lütfen yazarmısınız?

.....

- 14- Din adamlarına sorduğunuz dinî sorulara yeterli cevap alabiliyor musunuz?
- a) () Evet
- b) () Kısmen
- c) () Hayır
- 15- Sorupta şimdiye kadar cevabını alamadığınız herhangi bir propleminiz var mı? Varsa lütfen yazar mısınız?
-
-
-
- 16- Camilerde dinlediğiniz vaaz ve hutbe konularını nasıl buluyorsunuz?
- a) () Çoğunlukla aynı konular işlendiğinden etkisi az ve sıkıcı oluyor
- b) () Dinî konulardan ziyade sosyal muhtevalı oldukları için pek faydalı bulmuyorum
- c) () Kırıcı, tehdit edici ve hep karamsarlığa itici olduklarından pek dinlemek istemiyorum
- d) () Dinî bilgilerimizi geliştirici ve dinî yönden aydınlanmamızı sağladıkları için çok faydalı buluyorum
- e) () Başka
- 17- Vaaz ve hutbelerde daha çok hangi konulardan bahsedilmesini istiyorsunuz?
- a) () İman, ibadet ve ahlak konularından
- b) () Güncel konulardan
- c) () İslâm hukuku, İslâm tarihi, cihad vb.
- d) () Başka
- 18- Din adamlarının konuşma kabiliyeti sizce nasıldır?
- a) () Çok iyi
- b) () İyi
- c) () Normal
- d) () Zayıf
- 19- Dinlediğiniz vaaz ve hutbe ya da din görevlilerinin davranışları,, sizde olumlu bir değişiklik yaptı mı?
- a) () Evet
- b) () Hayır

- 20- Cevabınız evet ise ne gibi olumlu yönde değişiklik yaptığını lütfen yazar mısınız?

- 21- Dinlediğiniz vaaz ve hutbe ya da din görevlilerinin herhangi bir davranışı sizde olumsuz yönde bir değişiklik yaptı mı?
 a) () Evet
 b) () Hayır
- 22- Cevabınız evet ise, olumsuz yönde nasıl bir değişiklik yaptığını lütfen yazar mısınız?

- 23- Sizce toplumun dinî ihtiyaçlarını karşılamada öncelikli kimler sorumludur?
 a) () Devlet
 b) () Anne-baba
 c) () Okullarda öğretmenler
 d) () Din adamları
 e) () Başka
- 24- Dinî inanç ve ibadetlere karşı olan ilgisizliğin sebebinde en önemli etken aşağıdakilerden hangisidir?
 a) () Eğitim
 b) () Basın-yayın
 c) () Anne-baba
 d) () Din görevlilerinin tutum ve davranışları
 e) () Başka
- 25- Din görevlilerinin esas mesleği dışında herhangi bir ek işle uğraşmaları konusunda görüşünüz nedir?
 a) () Hiçbir şekilde başka işle uğraşmamaları gerekir
 b) () Görevlerini aksatmamak kaydıyla çalışabilirler.
 c) () Sadece haftalık izinlerde çalışabilirler
 d) () Başka

- 26- Din görevlilerinin mevlüt, hatim, veya cenaze, techiz ve tekfin işleri ile ilgili yaptıkları görevlerden maddî bir karşılık almasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- a) () Yaptıkları işin karşılığını almalıdırlar
 - b) () Zaten aslî görevleridir, almamalıdırlar.
 - c) () Kararsızım
 - d) () Başka
- 27- Sizce din adamlarının en önemli görevleri hangisidir?
- a) () Cami cemaatı dışındaki toplumla kaynaşması
 - b) () Mevlüt, hatim, cenaze ve nikâh gibi işler
 - c) () Çocuklarımızın okutulması
 - d) () Başka
- 28- Size göre din görevlilerinin yetkisi ne kadar olmalıdır?
- a) () Caminin dışına taşmamalı
 - b) () Her yerde dinî hizmeti verebilmeli
 - Örneğin:
 - c) () Başka
- 29- Din görevlileri için atfen söylenen "Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma", "Başkasına verir telkini, kendisi yutar salkımı" gibi ifadeler hakkındaki görüşe kişisel olarak katılıyor musunuz?
- a) () Aynen katılıyorum
 - b) () Din adamlarının aleyhinde söylenmiş sözlerdir
 - c) () Kararsızım
 - d) () Başka
- 30- Toplumda din görevlilerinin itibarı-saygınlığı nasıldır?
- a) () Oldukça yüksek bir saygınlığa sahiptirler
 - b) () Normal bir saygınlığa sahiptirler
 - c) () Düşük bir saygınlığa sahiptirler
- 31- Toplumda din adamları saygınlık açısından düşük bir saygınlığa sahip iseler sizce bunun en önemli sebebi nedir ?
- a) () Kendi bilgi, görgü eksiklikleri, dinî tutum ve davranışlarındaki samimiyetsizliklerinden
 - b) () Basın ve yayının din ve din görevlileri hakkındaki olumsuz etkilerinden

c) () Toplumun dine karşı olan ilgisizliklerinden ve ona ihtiyaç duymadığından

d) () Başka

32- Genellikle cuma günlerinde namazdan sonra bir takım dinî hizmetler amacıyla (Cami ve Kur'an kursu gibi) camiye gelen cemaaten para toplanmaktadır. Bu yardımlar konusunda kanaatiniz nedir ?

a) () Bu eserleri camiye gelenler yaşatacağı için toplanmalı

b) () Çok sıkıcı olduğu için bu yardımlar istenmemeli

c) () Arada sırada olmasında bir sakınca yoktur

d) () Başka

33- Din görevlilerinde size göre genelde bir eksiklik var mıdır?

a) () Evet

b) () Hayır

34- Eksiklik varsa hangileri olduğunu önem derecesine göre 1,2,3 şeklinde işaretleyiniz

a) () Söz ve davranışları arasında tutarsızlık

b) () Kişilerarası ve sosyal ilişkilerde zayıflık

c) () Meslekî alanda yetersizlik

d) () Kılık, kıyafette ölçsüzlük

e) () Başka

35- Sizce din görevlilerinde bulunması gereken en önemli üç özellik ne olmalıdır ?

a) :.....

b) :.....

c) :.....

36- Din görevlilerinin beğendiğiniz ve beğenmediğiniz vasıfları nelerdir ?

.....

.....

.....

37- Ekleme istediğiniz hususlar varsa lütfen yazarmısınız?

.....

.....

.....